

K. 15
~~466~~

Per. 2119 e. 22

10

L. 15
~~466~~

Per. 2119 e. 22
10

BIBLIOTHECA
AUGUSTANA,
COMPLECTENS
NOTITIAS VARIAS
DE VITA ET SCRIPTIS
ERUDITORUM,
QUOS
AUGUSTA VINDELICA
ORBI LITTERATO
VEL DEDIT VEL ALUIT.

Congessit FRANCISCUS ANTONIUS VEITH
Augustanus, Bibliopola.

Alphabetum X.

AUGUSTÆ VINDELICÆ.
SUMPTIBUS AUCTORIS.
MDCCLXXXIII.

L E C T O R.

V I V E.

E.T.

I U C U N D E.

A.C.

F O E L I C I T E R.

L E G E.

Nomina eorum,
Qui hoc *Alphabeto X.* continentur.

	<i>Pag.</i>
ANASTASIUS à Cruce, Ord. Carmelit. - - -	1
BERGMULLERUS (Ioannes Georgius) Pistor. - - -	5
- - - (Ioannes Baptista) Pistor. - - -	7
BRANDER (Georgius Fridericus) Instrumentorum mathematicorum Confessor. - - -	8
BON SCHAB (Ignatius) Soc. Iesu. - - -	76
B. DAVID de Augusta, Ord. S. Francisci. Seculo XIII. - - -	99
DIRRHAIMER (Udalricus) Soc. Iesu. - - -	41
DREXELIUS (Ieremias) Soc. Iesu. - - -	23
DURR (Thomas) Canon. regul. - - -	112
B. EGINO Abbas SS. Udalrici & Afræ. Seculo XII. - - -	113
ESCHENLOHER (Marcus) Canon. regul. - - -	118
FITTERER (Iosephus) Soc. Iesu. - - -	54
FRIDERICUS à Iesu, Ord. Carmelit. - - -	123
GOEZENBERGER (Francisc. Borgia) Soc. Iesu. - - -	60
GUMPENBERG (Guilielmus) Soc. Iesu. - - -	33
HAIDELBERGER (Georgius) Soc. Iesu. - - -	36
HEISSIUS (Sebastianus) Soc. Iesu. - - -	127
HERWARTUS (Io. Georg.) I. V. D. Cancellarius Bavanicus. - - -	134
- - - (Io. Fridericus) frater præcedentis. - - -	156
- - - (Io. Fridericus) filius præcedentis. - - -	154
	22-

	Pag:
HESERUS (Georgius) Soc. Iesu. -	27
HERZ (Iosephus) Consiliarius eccles. August. -	157
— (Ioannes) Provicarius August. -	160
HILTALINGER (Ioannes) sive Ioannes Basileen- sis Ord. Eremit. S. August. Sæculo XIV. -	160
HUEBER (Ferdinandus) Soc. Iesu. -	55
HUGO (Petrus) Soc. Iesu. -	25
KNELLINGER (Balthasar) Soc. Iesu. -	41
LEO (Marquardus) Ord. S. Francisci. -	162
LEONARDELLI (Bonaventura) Soc. Iesu. -	64
LUYDL (Corbinianus) Ord. S. Francisci. -	167
MÆNDL (Caspar) Soc. Iesu. -	42
MAIER (Christophorus) Soc. Iesu. -	172
MAYR (Georgius) Soc. Iesu. -	23
MAYSACH (Henricus de) Abbas San - Udalrica- nus. Sæculo XII. -	174
MERZ (Aloysius) Soc. Iesu. -	87
— (Philippus Paulus) -	175
MINDERER (Sebaldus) Ord. S. Francisci. -	179
NEUMAYR (Franciscus) Soc. Iesu. -	77
NIEBERLEIN (Ioann. Adamus) SS. Theolog. Doctor, Suffraganeus Eichstettensis &c.	181
OTT (Christophorus) Soc. Iesu. -	29
PETRUS (Franciscus) Canonic. regul. -	186
PEUTINGER (Carolus) Soc. Iesu. -	19
PFYFFER (Franciscus Xaverius) Soc. Iesu. -	55
PICHLER (Vitus) Soc. Iesu. -	45
PONTANUS (Iacobus) Soc. Iesu, Polyhistor. -	20
PROBST (Udalricus) Soc. Iesu. -	49
RADERUS (Matthæus) Soc. Iesu, Polyhistor. -	20
RAUSCHER (Wolfgangus) Soc. Iesu. -	41
REHLINGEN (Raymundus L. B. de) Abbas <i>Admontensis</i> -	192

REH-

	<i>Pag.</i>
REHLINGEN (Sebastianus de) <i>Præpositus ad S.</i>	
<i>Georgii, Augustæ.</i> -	196
<i>— — — (Jacobus de) Vir consularis.</i> -	196
<i>— — — (Fridericus de) Eques SS. Sepul-</i> <i>chri.</i> -	197
<i>— — — (Dionysius de) Prælatus Wetten-</i> <i>husanus.</i> -	197
<i>— — — (Bernardus de) Duumvir Augu-</i> <i>stanus.</i> -	200
REIHING (Conradus) <i>Soc. Iesu.</i>	20
<i>— — — (Jacobus)</i> -	202
ROTH (Hugo) <i>Soc. Iesu.</i>	210
ROSEFFIUS (Gregorius) <i>Soc. Iesu.</i>	18
SALHAUSER (Cosmas) <i>Soc. Iesu.</i>	19
SALLER (Ioannes) <i>Soc. Iesu.</i>	19
SCHELLENBERG (Ioannes & Lucas.)	213
<i>— — — (Io. Baptista) <i>Soc. Iesu.</i></i> -	215
<i>— — — (Henricus) <i>Soc. Iesu.</i></i> -	216
<i>— — — (Hieronymus)</i> -	217
<i>— — — (Gundisalvus) <i>Ord. PP.</i></i> -	217
SCHWARZ (Ignatius) <i>Soc. Iesu, Historicus.</i>	65
SPRENG (Ioannes) <i>Poëta.</i>	217
VISCHACH (Ioannes de) <i>Abbas San-Udalrica-</i> <i>nus. Sæculo XIV.</i> -	221
WAGNER (Andreas) <i>Soc. Iesu.</i>	23
WAZIN vel WASIN (Ioannes) <i>Soc. Iesu.</i>	22
WELLINGI (Udalricus & Conradus) <i>Monachi</i> <i>San-Udalricani. Sæculo XIV.</i> -	223

E R R A T A.

<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>	<i>3.</i>	<i>Lege: MEDERER.</i>
— 51	— 18.	—	— — <i>sanctoris</i>
— 81	— 19.	—	— — <i>Antoninus</i>
— 127	— 27.	—	— — <i>gratulatorium</i>
— 208	— 15.	—	— — <i>voce</i>

ANASTASIUS à CRUCE,

Ord. Carmelit.

In *Palatinatu novo*, seu ditione *Neoburgensi*, *Monasterii* (vulgo *Münster*) die 9. Aprilis anni 1706. *natus*, *Augustinum Falck* *Prætorem* loci, & *Mariam Catharinam* parentes habuit. *Insigni pieta- te*, ac pari in litteris elegantioribus profectu adi- *tum* sibi ad *S. Ordinem Carmelitarum Discalcea- torum* aperuit; cuius *sacra veste* die 17. Septem- *bris* anni 1724. *Monachii* in *Bavaria* indutus fuit. Ex eo tempore ad religiosæ perfectionis cul- *men* summa vi eniti cœpit: qui fervor tunc ma- *xime* in *Nostro* crevit, cum anno 1730. *sacerdo- tio* inaugurus fuit. Neque tamen ob id ani- *mum* à litteris avertit, utpote quem ſtudies pro- *fana* non minus quam *sacra eruditione* magis *magisque* excolere fatagebat, doctrinam cum pie- *tate* *nexus* pulcherrimo conjungens. Eapropter *dignus* *habitus* est, cui religiosos Fratres *Augu- stæ Vindelicorum* tam philosophicis quam theolo- *Bibl. Augst. Alph. X.* *A* *gicis*

gicis disciplinis imbuendi munus injungeretur. Quô stadiô emensô Fidelium plebem de cathedra templi Ordinis sui verbo divino pascere ius-
sus est; quôd eloquentiæ subsidiis cunctis insigni-
ter valeret.

Ad primaria quoque Provinciæ suæ subsellia evocatus, Conventum *Schongavianum* in *Bavaria* anno 1742. die 15. Aprilis regendum suscepit: demumque *Definitor Provinciæ* electus est. Sic studiis & probitati intentus ævum *Noster* suum exegit, donec laboribüs fractus diem supremum in Conventu *Augustano* obiit 9. Iunii anni 1761. Viri pietate, doctrina, ingenio ac diligentia clari-
fissimi famam post se apud omnes relinquens.

Unde mors eius non *Fratribus* duntaxat, sed *Chalcographis* quoque *Augustanis* maxime luctuosa accidit, qui *Noſtri* operâ in rem suam perpetuo felicitérque usi fuerant. Nam cum *Anastasius* eximiam artis poeticæ scientiam haberet, eorundem in usum artificiosa imaginum æri incidendarum themata excogitavit, easdemque ingeniosis emblematis, symbolis, typis, denique elegantibus epigrammatiſ exornavit. Rei quius testes Officinæ existunt chalcographicæ, quæ per id temporis *Augustæ* plurimum floruerant, *Klauberiana*, *Göziana*, *Pfeffeliana*, *Herziana*, *Neggesiana*: è quibus, præter alia multa, huorum texere Catalogum nimis tædiosum esset, sequentia in vulgus exierunt:

I. *Vita S. V. & M. Theresiæ & Iesu*, solis zodiaco parallela. In 8. Constat Imaginibus 13. Apud *Klauber*.

II. *Decor Carmeli in splendoribus Sanctorum*
in 8. Constat *Imaginibus* 33. Apud Negges.

III. *Horologium Passionis D. N. Iesu Christi*:
Reimenweis verfaßtes Uhrwerk, in welchem alles,
was Iesus Christus, Gott und Mensch, in den letzten 24. Stunden seines sterblichen Lebens gelitten, vor-
gestellt ist; nebst angemerktm hebräischem Uhrwerk.
Folium unicum magnitudinis Atlanticæ. Apud Negges.

IV. *Ven. Ioannes de Palafox, Episcopus Angelopolitanus*. Tabella unica in Fol. Apud Göz
juniorem.

V. *Kron der Heiligen, und Heil der Krönenden*
d. i. Kurze jedoch zierliche Lebens - Verfaßung der
Heiligen Gottes ... in Druck befördert von einem
Einsiedler des H. Lands. Augspurg. 1746. Apud
Io. Andr. Pfeffel. Opusculo hoc continentur vitæ
Sanctorum Ianuarii, Februarii, Martii & Aprilis.
Constat 121. *Imaginibus*, totidemque Foliis, qui-
bus Vitæ illorum describuntur, adjectis multis
ad mores informandos utilibus documentis.

VI. *Decor Carmeli, SS. Scapulare, quinque*
Sæculorum gloria: seu Apparatus gratitudinis pro
gloriosa V. Sæculorum Solennitate SS. thaumaturgi
Scapularis, à Conventu Carmelitarum Discalceato-
rum Monacensi adornatus, in quo Vestis parthenia
sacris Bibliorum figuris illustratur; symbolis adum-
bratur; epigrammate enucleatur; elogiis adornatur;
notis historicis, aliisque elucidatur; 17. *Iconismis*
æneis exhibetur ... in 4to. Augustæ. Sumptibus
Sebast. Eisenbarth, Bibliopolæ. 1751. Iterum 1754.

VII. *Carolus VI. Rom. Imperator semper augu-
stus, & Pax aurea uno eodemque fato extincta*. Con-
stat 7. *Iconismis*, in fol. Apud Negges.

VIII. *Historia Vitæ S. Bernardi.* Constat 10. Imaginibus, in Fol. Apud eundem.

IX. *Septem virtutes principales.* Sunt Iconismi totidem. Apud eundem, in folio.

X. *Septem Vitia capitalia.* Sunt Iconismi iterum totidem. Apud eundem, in folio.

XI. *Effigies RR. Pontificum ex perantiquis exemplaribus mutuatæ, elogiis adumbratae, notis eruditis illustratae...* in folio. Augustæ. 1751. Sunt Decades III. Christum et primos 29. Pontifices, 30. Iconismis exhibentes: & Textu paginarum 149. gesta eorum explanantes. Post vulgatas tres istas *Decades* Auctor variis aliis negotiis implicitus, morbo etiam correptus ac demum morte sublatus est. Unde præclarum Opus istud non sine magno Artificum juxta ac Eruditorum dolore imperfatum remansit.

XII. *SS. Theologia universa sacræ Bibliorum figuris illustrata; symbolis adumbrata; Assertis scholasticis, dogmaticis, moralibus elucidata; iconismis æreis exhibita; sub auspiciis RRmi et Celsmi Principis Ioannis Francisci, Episcopi Constantiensis & Augustani.* in 8. Augustæ. 1738. Constat Textu 100. paginarum, Imaginibus vero 50.

Hæc sunt meletemata Nostri tabellis æneis aut constantia, aut ornata: quæ præter, alia edit sequentia.

XIII. *Trinum imperfatum ex perfecto: seu Asserta scholastica, polemica, moralia de Vitiis & Peccatis, Legibus ac Gratia &c. ex Angelici theologia ad mentem Salmanticensium elimata.* in 8. Hæc est quasi Pars altera prioris Operis. Constat Textu paginarum 406. Imaginibus vero caret.

XIV.

XIV. *Perfecti Præfulis Idea, quem sacra doctri-
na præposuit, amor elegit. in folio. Hoc mele-
mate Noster fratri suo germano (a) Ioanni Evan-
gelistæ adeptam, Præpositi in collegio Canonico-
rum Regularium S. Augustini Augustano ad S.
Crucem, dignitatem gratulatus est. Constat pa-
ginis 30. in fol.*

XV. *Lapis angularis Domus Bavaricæ et Sa-
xonicæ in insigni nexu serenissimorum Sponsorum
Maximiliani Iosephi Ducis utriusque Bavaricæ &
Mariæ Annæ Sophiæ, natæ Reg. Poloniae Princi-
pis &c. cui penicillo & stylo elegiario sincera sua
in scribunt vota Servi infimi, Theresiæ Filii. in fol.
Monachii. 1747.*

XVI. *Ars sine arte, seu Vota simplici calamo col-
lecta ex omni arte, & SS. Sponsis Maximiliano Io-
sepho & Mariæ Annæ Sophiæ &c. demississime obla-
ta inter nuptiales applausus lætabundæ patriæ & Con-
ventu Monacensi Carmelitarum Discalceatorum anno,
QVo SaXonI Ca BaVaraq Ve DoMVs
neCtVntVr In Vno.*

in folio. *Augustæ. 1747.*

(a) Hic, antequam *Præpositus* Collegii sui constitutus
est, per plures annos junioribus Religiosis theolo-
gica præcepta tradidit. Extant eius *Conciones pane-
gyricæ* in *B. Catharinam de Ricci*: & in *S. Thomam
Aquinatem*. Manuscriptum post se liquit *Tractatum de
Sanguine Christi in terris relicto.*

BERGMÜLLER (Ioann. Georgius)

Primam hic vitalem auram *Turkhemii*, *Su-
viae* vico, ditioni tamen Ducis *Bavaricæ* subiecto,
anno 1688. hausit. Ibi residens *Maximilianus Phi-
lippus* e *Ducibus Bavaricæ*, cum in *Nostro* ingenium

pingendi arti aptissimum detexisset, *Monachium* eum misit, prima artis fundamenta apud *Andream Wolfium*, pictorem apprime celebrem, jacturum. Eo tyrocinio perfunctus BERGMULLERUS *Düsseldorpium* atque inde in *Belgium* abiit; quo in itinere plura artis opera scite elaboravit, inter quæ maxime ea prædicantur, quæ in Ecclesia Noso-dœchii *Düsseldorpensis*, a *P. URBAN*, Iesuita et Architecto per celebri constructa, visuntur.

Italiam quoque artis perficiendæ gratiâ peragrasse *Nostrum*, Majorum narratione cognovi; pro certo autem affirmare non ausim. Denique *Augustam* veniens stabile ibi domicilium fixit, etiam uxore sibi adjecta. Hinc *Augusta* plurimis artis operibus varii generis, *Nostris* penicillo elaboratis, superbit; quæ, si nôsse cupis, Lector adi Librum *Perilluſr. Pauli à STETTEN: Kunſt- und Handwerksgeschichte von Augsburg T. I.* pag. 318. et *T. II.* pag. 201. 202. Nam mihi per instituti mei rationes haud licet diutius in illis enarrandis immorari.

Præter pictoram, chalcographicæ quoque artis scientiam habuit insignem, multasque cupreis laminis docta acu inscriptas icones publici juris fecit: quorum è numero hoc loco memoranda veniunt non tam artis, quam ingenii (aut si mavis, utriusque) monumenta:

I. *Antropometria, seu Statura Hominis à nativitate ad consummatum ætatis incrementum; ad dimensionum et proportionum regulas discriminata.* in Fol. *Augsburg. 1723.*

II. *Geometrischer Maasstab der wesentlichen Abtheilungen und Verhältnisse der Saulenordnung* fol. *Augsburg. 1752.*

Fuit

Fuit *Noster Architectices* (quod mox memoratum Opus luculentissime comprobat) supra modum peritus. Fuit Pictor in inveniendo amoenus: in piis repræsentationibus pius atque modestus; in cuius picturis elegantiam facierum, vestimentorum fluiditatem, colorum illecebras jure mireris. Fuit in omni vitâ vir probus, optimisque moribus resulgens. Fuit Celsissimo Episcopo *Augustano* tum Aulæ tum sanctioris Conclavis Pictor. Fuit *Augustana* Artium Academiæ civitæ Director, anno 1720. creatus.

Diem supremum clausit *Augustæ*, anno a reparata per Christum salute 1762.

Plura de *Nostro* scire quisquis avet. consulat Librum *Neue Bibliotheek der schönen Wissenschaften und freyen Künste*. in 8. Lipsiæ. In Officina Dykiana. T. I. pag. 156. ADELUNGII in *Fortsetz- und Ergänzungen des Löcherschen Gelehrten-Lexicon*.

Patri succedat Filius *Ioannes Baptista BERGMULLERUS*. Natus is anno 1724. ut adolevit, arti a genitore cultæ se devovit, quem tamen passibus haud æquis sequutus est. Obiit anno 1785. ad diem 19-20. Februarii noctu; postquam supremæ voluntatis tabulis pauperes patriæ hæredes scripserat, typisque excusum Opus publicarat sequenti titulo:

Maasstab Gottes, oder die Berechnung göttlicher Zahlen in der heiligen Schrift; für Gelehrte, Künstler, und Mahler. In fol. Augsburg. c. fig. 1778. de quo Libro judicant Perillustr. *Paulus à STETTEN* L c. T. I. pag. 353. et Liber: *Allgemeine deutsche Bibliotheck*. T. XXXVIII. p. 410.

BRANDER (*Georgius Fridericus*)

Egregius, miniméque indoctus Instrumentorum mathematicorum Confector, merito inter ~~curiosos~~ referendus, in hanc lucem anno 1713. *Ratisbonæ* prodiit, patre natus aromatario: à quo etiam ei negotiationi, annis auctior, destinatus fuit. At filius, à genitoris proposito magnopere dissentiens, indolemque à mercatura omni aver-sam nutriens, quidquid vacui temporis nancisci licuit, artibus mechanicis, quibus mirifice delectabatur, consecravit, in angulis paternarum ædium laboribus, qui tornatorum, scriniariorum, bibliopegarum sunt, sese occupans: aut artificum visitans tabernas; denique notitiam amicitiamque sibi eruditorum Mechanicorum, quos tum coenobium *Scotorum* Ordinis S. Benedicti *Ratisbonæ* alebat, concilians. Itaque pater & filii inclinationi, sibi exosæ, obstructurus: & infirmam eiusdem sanitatem alieni coeli temperie, Deo annuente, firmatus *Norimbergam* eum ire jussit, mercatorum cuidam, quo-cum amicitiam et commercium litterarium parentis alebat, operam locaturum. Sed caruit exitu consilium. Etenim *Noster* in ea urbe, utpote Artificibus et Mechanicis frequentiori, frequentiores ac domi suæ, quibus sciendi aviditatem expleret, occasiones inveniens, hisdem impigre usus est; donec patre è vivis decedente sui juris factus, quod ferebat animus, totum se trahi permisit. Itaque per triennii spatium tum *Norimbergæ*, tum *Altdorfii* Professoribus *Geometriæ*, nominatim famigeratissimo *OPPELMAIERO*, attentas aures commodavit, usque dum anno 1734. *Augustam* venit: ubi, quod opibus haud valeret, conficiendis Instrumentis chirurgicis vitae necessaria sibi conquisivit. Eo opere jam

jam ad magnam nominis claritudinem pervenierat, cùm variorum amicorum, ad altiora idoneum haud vane credentium suasu, in primis *Petri ab OSTERWALD*, postea Consiliarii intimi in Aula *Bavarica*: *Tobiæ MAYERI* (a) postea publici in Academia *Göttingana* Professoris (Ambo hi apud *Nofrum*, ædes exiguae tum adhuc inhabitantem manserant) item *Scribæ ædilitii Haasi*, et *Actuarii* in Dicasterio opificum artificumque *Wengii*. (b) Iuris utriusque Licentiati: præcipue vero *Ioannis* (aliis *Josephus* dicitur) ab *HALDER* celebris Nummulariis, cuius etiam systaticis postea litteris plurimum suffultus fuit, instinctu conficiendis *Instrumentis mathematicis* ingenium totum, omnesque suas vires addixit. Tam hoc ex voto cessit *Nofro*, ut mox anno 1737. prima in Germaniæ oris Telescopia confecerit: ut brevi temporis spatio interposito seu maximos, quos tunc *Anglia* habuit, artifices scientia & dexteritate æquarunt; seu eos, quos *Germania* nutriit, etiam superarunt: ut non solum instrumenta prius inventa aptissimis emen-

A 5 88 a. ministratio-

(a) Hic *Marbaci* in *Wurtembergia* natus, ab anno 1741. usque ad annum 1746. *Augustæ* commoratus est, jam tum insignis Mathematici nomine clarus. *Augusta Nürnbergam* translatus, & *Societati cosmographice* adscriptus, in officina *Hofmanniana*, præter alias chartas geographicas, *Germaniam criticam* anno 1750. publicavit. Anno in sequenti *Göttingam*, ut *Matheos Professor* ageret, evocatus editis maxime *Tabulis lunaribus* immortalem sibi famam, et maximorum studiosorum encomia comparavit. Ita Perillustris *Paulus STETTEN* in Libro *Kunst- und Handwerks-Geschichte von Augspurg.* T. I. p. 56.

(b) De *Haasio* & *Wengio* vide eundem. l. c. p. 49. p. 174.
De *Haldero* autem, p. 175.

dationibus usui magis accommodârit; sed nova quoque suopte fœcundo ingenio excogitârit. Præcipua autem eorum, quæ fecit, Operum & descriptiones eorum, typis vulgatæ, *infra* luculentius dicentur.

Hinc (quod æstimatu per facile est) fama *Nostræ* mire crevit, nomenque ejus non solum per viciniam *Germaniamque*, sed *exteras* quoque *regiones* latissime percrebuit. Ipse à Viris doctissimis (quorum e numero e. g. vocare me licet *Dollondum*, *Io. Henric. Lambertum* Collegam Societatis Scientiarum Berolinensis (c) *Gesnerum* Canonicum *Tigurinum*, *Ioannem van Muschenbræck*, *Michaælem du Crest*, *P. Cæs. Amann &c.*) nobilissimisque maximi habitus: et vel cominus domi suæ, vel eminus Litteris honorificentissimis consalutatus est: aut in libris, quos vulgaverunt, commeritis laudibus celebratus. Ipsius in *Instrumentis* describendis ante dictus *Lambertus*, *Kästnerus*, *Bullingerus*, *Amannus*, *Pickelius* Professor *Eichstadii*, *Spenglerus* Professor *Dillingæ*, *Mairus* Professor *Heidelbergæ* ad suam, *Nostrique* laudem versati sunt. Ipsius manu docta elaboratis *Instrumentis* Academiæ Scientiarum *Bavarica Monachii*, *Berolinensis*, *Manheimensis*, *Ingolstadiensis*: Collegia Societatis *Iesu* ibidem & alibi: *Canonia Pollingana* in *Bavaria*: *Cœnobium Langheimense* in *Franconia*: *Societas physica Tigurina*: denique urbs *Augusta* glorianatur. Iisdem (quod maius est) Aula *Berolinensis*, *Polonica* *Varsoviæ*, *Anglica* in *Observatorio Regis* pri-
vato,

(c) Vir hic, plane singularis ingenii, totò triennio *Augustæ* apud *Nostrum* fuit: ubi etiam *Germanice* editit *Observationes de Branderianis Micrometris vitreis eorumque usu*. in 8.

vato, quod *Richemondi* non ita procul *Londino* est, ornari se peroptarunt.

Præterea *Noster* anno 1753. *Lutetiam Pariforum*, & totius Russici Imperii metropolim *Petroburgum*, anno deinde 1754. rursus *Petroburgum*, anno vero 1760. *Bavariae* principem urbem *Moschium* propositis æquissimis conditionibus evocatus est: quin tamen impetrare à se potuerit, ut vocationibus istis obtemperaret, fors quietis doctique otii, quam honoris ac claritudinis appetentior.

Neque istud præteriri à me hoc in loco debet, *Nostrum* anno 1780. quod propositam à Regia *Scientiarum Academia Danica* quæstionem omnium optimè solvisset adjecto insuper Instrumento, quo distancias metiaris, dignum proclamatum fuisse, qui præmiò in id constituto, nempe *Numismate aureo* 100 *Thalerorum* donaretur: *Nostrum* diu antea inter *Academie Scientiarum electoralis Bavariae* membra connumeratum: anno 1781. denique abs singulari Musarum Patrono, artiumque & scientiarum Promotore serenissimo, *Carolo Theodoro* *Bavariae* & *Palatinatus* Duce propter inventa *Micrometra vitrea* amplissimo munere cohonestatum fuisse. His omnibus liceat addere, *Nostrum* etiam Membrum fuisse *Academie Artium Augustanæ civicæ*, illudque Institutum pro viribus promovisse.

Hunc talem Virum brevi ægritudine confitum annus 1783. ad diem 1. Aprilis vivorum & medio sustulit, ætate admodum proiectum, Reliquit post se generum suum *Casparem Hæschelium* (d) jam ab annis 14. laborum omnium socium &

(d) Hunc *Nostrum* dignissimum successorem debito encomio *Paul. à Stetten* *L. c. T. I. p. 182. & T. II. p. 60. 61.* mactare non omisit.

& studiorum commilitonem, cui annis gravatus negotiorum suorum partem maximam, & commercium suum litterarium, quam latissime patens, curanda permiserat. (e)

Quemadmodum *Instrumenta* scitissime dexterimeque confecit; ita eadem, usumque eorundem & utilitatem aptissimis Libellis, in hunc finem typo proculis, describere non intermisit. Sunt illa.

I. *Polymetroscopium dioptricum*: oder *Beschreibung* eines optischen *Instruments*, vermittelst dessen man die *Gesicht-Winkel* messen kan. c. fig. in 8. *Augustæ*. 1764.

II. Kurze *Beschreibung* einer ganz neuen Art einer *Camera obscura*: ingleichen eines *Sonnen-Microscops* in 8. c. fig. *Ibidem*. 1769.

III. Neuer geometrischer *Universal-Meßtisch*, nach seiner Zusammensetzung und nach seinem Gebrauch beschrieben. in 8. c. fig. 1767. *Ibidem*. Item 1772. Dicavit *Noster Stanislao Augusto*, *Poloniæ Regi*.

IV. *Beschreibung* zweyer zusammengesetzter *Microscope*. in 8. c. fig. 1769. *Ibidem*.

V. *Arithmetica binaria* sive *dyadica*: d. i. *Die Kunst* nur mit zwei Zahlen in allen vorkommenden Fällen sicher und leicht zu rechnen. in 8. *Ibidem*. 1769. Item 1775.

VI. *Beschreibung* des neuen *dioptrischen Sektors*, nebst der *Chorden-Tabelle* von desselben *Beschreibung* einer ganz neuen *Label- oder Nivellir-Wage*. in 8. *Ibidem*.

VII.

(e) *Vide Notitiam quartam de Augustana civica artium Academia, & cum hac ad excitandum Artium studium connecta Societas privata*, p. xi. *Perillus*. *Paulum & STETTEN* L. c. T. I. p. 177. & T. II. p. 59. *ADELUNG*. *Fortsetzung- und Ergänzungen des Löcherschen Gelehrten-Lexicon*.

VII. *Beschreibung einer neuen hydrostatischen Wage, nebst zweyen hiezu gehörigen Abhandlungen* in 8. c. fig. 1771. *Ibidem.*

VIII. *Neue Art Winkel zu messen vermittelst eines neuen amphidioptischen Goniometers: ingleichen Linien und Zirkel mit dem Glas-Nonius-Maßstab scharpf und richtig zu theilen.* in 8. *Ibidem.* 1772. c. fig.

IX. *Beschreibung zweyer besonderer und neuer Barometer, welche sich nicht nur verschließen, und sicher von einem Ort zum andern bringen lassen; sondern auch zu Höhen-Beobachtungen vorzüglich zu gebrauchen sind.* in 8. c. fig. 1772. *Ibidem.*

X. *Beschreibung eines Spiegel-Sextanten: ingleichen einer neuen Abänderung des Mēstisches, wie auch eines ganz neuen Mēstisches, und des sogenannten Scheiben-Instruments; als der zweyte Beytrag zur Beschreibung des geometrischen Mēstisches.* in 8. c. fig. 1774. *Ibidem.*

XI. *Beschreibung einer kleinen Luftpumpe oder Cabinet-Antlia.* in 8. c. fig. 1774. *Ibidem.*

XII. *Beschreibung seines ganz neu verfertigten, und besondern Planisphaerii astrognostici æquatorialis.* in 8. c. fig. 1775. *Ibidem.*

XIII. *Beschreibung der neu abgeänderten und mit mehrern Zusätzen versehenen Camera obscura.* in 8. c. fig. *Ibidem.* 1775.

XIV. *Beschreibung des von ihm neu- verfertigten Spiegels-Quadranten nach HADLEY'S Theorie, mit einem Artificial-Horizonte zum geometrischen und astronomischen Gebrauche, nebst einer Beschreibung von drey andern Instrumenten.* in 8. c. figs. 1777. *Ibidem.*

XV. *Beschreibung eines magnetischen Declinatorii und Inclinatorii, nebst der Anweisung, wie man sich dieser Instrumente bedienen soll, um aller Orten die Ab-wei-*

weichung und Neigung der magnetischen Kräfte zu bestimmen Sc. in 8. c. fig. 1779. Ibidem.

XVI. *Beschreibung und Gebrauch eines geometrischen Instruments, in Gestalt eines Proportional-Zirkels, welches in allen praktischen Fällen der Feldmesskunst leicht und gut zu gebrauchen, nebst angehängter Beschreibung eines Systems von Maassstäben zu Zeichnungen.* in 8. c. fig. Ibidem. 1780.

XVII. *Beschreibung eines neu erfundenen Distanzen-Messers aus einer Station, für Ingenieurs und Artilleristen.* in 8. c. fig. 1781. Ibidem. Habetur etiam junctim cum aliis *Tractatibus Societatis Regiae Daniæ*, T. 1. Hafniæ. 1781.

XVIII. *Epistolæ de compluribus physicis argumentis, Inventionibus, Instrumentis, quas Noster Germanicus lingua ad saepius laudatum Io. Henr. LAMBERTUM scripsit: Ioannes vero BERNOULLIUS Berolini anno 1783. publici juris fecit. Confer Friderici NICOLAI, Auctoris in iis, quæ de Nostro narrat, omni fide (utinam & in reliquis) dignissimi Itinerarium lingua vernaculâ editum T. VIII. p. 42.*

XIX. *Kurzgefaßte Regeln zu perspectivischen Zeichnungen, vermittelst eines zu deren Ausübung, so wie auch zu geometrischen Zeichnungen eingerichteten Proportional-Zirkels.* in 8. c. fig. Augsburg. 1772.

XX. *Beschreibung und Gebrauch der logarithmischen Rechenstäbe.* 8. Ibidem. 1772.

Notandum præterea est, horum Opusculorum plura typis repetitis procusa fuisse, qua occasione utens Noster eadem aut emendavit, aut novis accessionibus locupletavit.

COLLEGIUM
SS. SALVATORIS,
Q U O N D A M
S O C I E T A T I S
J E S U.

TYBRO 10-21

PRÆMONITIO.

COLLEGIUM SS. SALVATORIS in urbe *Augusta Vindelica*, primiorum Civium Augustanorum studio & singulari in patriam pietate, anno post natum ex Virgine Salvatorem MDLXXXI. in gratiam *Patrum*, tum nascentis *Societatis Iesu*, conditum atque fundatum, ab ipsis primordiis ad nostra usque tempora Viros permultos habuit facile eruditissimos ac plurima doctrinæ laude insignes: quorum merita, in unum congesta cumulum, dum hōc in locō prolixiori sermone exponere aggredior, rem tum instituto meo apprime convenientem, tum cor-datorum Lectorum curiositati oppido gratam me facturum esse confido. Primas itaque suo quasi jure sibi postulat

ROSEFFIUS (*Gregorius*) Augustanæ familiæ *Societatis*, antequam ad *Collegii* statum emerget, Moderator: primusque dein *Collegii Rektor*. Cuius merita ac scripta fusè à me perscripta habes in *Alphabeto V. Bibliothecæ Augustanæ*, p. 182—196. Dixit is è suggestu cathedralis Ecclesiæ multa cum approbatione ab anno 1566 — in annum 1600. Obiit *Augustæ* anno 1623.

Evidem non inepte quis dixerit: ante *Roseffium* et primò omnium locò prædicandum esse *Petrum CANISIUM*, cui postulante Cardinale & Episcopo Augustano, *Othono Trucheffo*, *Iacobus Laynez* Præpositus generalis *S. I.* licentiam dedit *Augustæ* subsistendi, tum in alios usus, tum vero, ut in æde cathedrali pro concione ante meridiem diceret. Sed Viri huius, certe maximi, laudes tam multi ante me Scriptores memorârunt, ut quod adjiciam, plane non sit. Consuli de illo poterunt *ALEGAMBIUS* & *sotvellus* in *Biblioth. Script. S. I. ANDREAS* in *Biblioth. Belgic. MIRÆUS* in *Elogiis Scriptor. Belgii. PANTALEO* in *Prosopograph.* & in primis *Matthæus RADERUS* in *Vita Petri Canisii*. Præterea, dum *Canisius Augustæ* fuit, & pluribus posthac annis necdum *Societas* ibi ædes proprias habuit: sed prope palatum episcopale *Socii* habitabant. Ex duplii hac cauſa præsenti *Narrationi* haud inserendus mihi viſus est. Coeterum *Canisius* suggestum cathedralis Ecclesiæ tenuit ab anno 1559. in annum 1566. Sed quoniam hunc ipsum tum *Provinciæ*, quam regendam susceperebat, negotia: tum altiora non raro iuſſa aliò vocabant, vices ejus *Martinus Stevartius* supplevit anno 1563. cui hoc eodèm anno ab *Alberto Duce Bavariæ Monachium rursus revocato* succedit

fit *Ioannes (aliis Hermes) Halpauerus* usque ad annum 1566. quō *Roseffius* summæ ædis cathedralis obtinere cœpit: de quo Viro cum satis dictum sit, ad alios pergo.

SALLERVS (*Ioannes*) qui post *Roseffium* ab anno 1600. ad annum 1611. in cathedrali Ecclesia antemeridiani Concionatoris munus sustinuit. Eius laudes paucis commemoravi in *Alphab. V. meæ Bibliothecæ*, p. 187. Vitam finiit *Monachii* anno 1630.

SALHAUSER (*Cosmas*) qui post *Sallerum* ad concionem ab anno 1611. in annum 1626. dixit. De eo *Sotvellus* in *Biblioth. Script. S. I.* sequentia narrat: „Natione Germanus, patria *Nappur-*
 „*gensis* in *Palatinatu*, Societati adscriptus est an-
 „no salutis 1586. ætatis suæ 15. & Professionem
 „quatuor Votorum emisit. Vir concionandi mu-
 „nere ad annos circiter quadraginta clarus:
 „imis, summis ob morum elegantiam & reni-
 „tentem e vultu candorem amabilis.... Diffidiis,
 „etiam potentiorum, componendis adeo dexter &
 „æquus arbiter, ut, quibus suo obnunciasset
 „calculo, eos eloquii suavitate denuo sibi devinci-
 „ret.... Cursum peregrinationis suæ septuagena-
 „rius absolvit *Monachii*, die 15. Iulii 1639. Ver-
 „tit e latino germanicè *Georgii STENGELII La-*
 „*byrinthum*, excusum *Ingolstadtii* 1629. et rursus
 „*Dillingæ*. 1640. “

PEUTINGERUS (*Carolus*) Patricia gente *Au-*
gustana ortus, quem dixisse de cathedra summæ
 ædis *Augustanæ* repperi, & de quo ipso pluribus

egi iu *Alphabeto I.* meæ *Bibliothecæ*, p. 131.
Fatis concessit anno 1624. *Monachii.*

PONTANUS (*Iacobus*) Vir *latinæ* & *græcæ* litteraturæ peritissimus, inque omni doctrina excellens; cuius prolixum encomium videsis in *Alphabeto V. Bibliothecæ* meæ, p. 119—149. E vita decepit anno 1626. *Auguſtæ.*

RADERUS (*Matthæus*) plurium annorum spatio in *Collegio* vixit. Fuit Vir multigena scientiâ, Eruditorum maximorum suffragiis comprobata, longe ornatissimus: cuius præclara merita exposui in *Alphabeto V. meæ Bibliothecæ*, p. 149—170. Diem supremam clausit, anno 1634. *Monachii.*

REIHING (*Conradus*) Patritia apud *Auguſtanos* gente, patre *Iacobo* (a) natus, frater *Iacobi REIHINGI junioris*, postquam adolevit, *Societatem Iesu* est ingressus, eamque postea nuncupatis quatuor solennibus Votis professus, *Vir virtute, doctrina, auctoritate clarus.*

Hunc annô 1598. *Ingolſtadii Theses ex universa Philosophia*, præſidente *P. Velfero* (b) propugnâſſe. ex *EHINGERI Catalog. Biblioth. Auguſtanae*, p. 236. discimus. Anno deinde 1602. in memo-

(a) *Iacobum Reihingum vel Reyhungum in Senatum Auguſtananum anno 1574. adſcitum, mortuum vero anno 1581. invenio in Langenmantelii Histor. des Regiments von Augſburg.*

(b) *Eſt is Antonius Velferus, cuius laudes commemoravi in Alphab. II. meæ Bibliothecæ. p. 138.*

memorata *Academia* ad *Philosophiae* præcepta proprio Marte docenda promotum fuisse, testatur *Io. Nep. MFDERER* (c), addens, eum per integrum quinquennium eo in officio versatum fuisse. Procedente tempore honorum munia capessere jussus, *Collegii Augustani Rectorem* egit anno 1621. quo ipso frater eius supra nominatus *Jacobus à Societate et Religione catholica* defecit (d).

In eodem officio fuit anno 1628. quando *Duumviris Augustanis Hieronymo Imhofio & Bernardo Rehlingero* persuadere conatus est, ut meditatum eo tempore *Reformationis* negotium alacriter aggredarentur (e). Expugnavit paucis post annis urbem *Augustam miles Suecus*, quo tempore (1632) *Noster* una cum aliis tum ecclesiastici tum sacerdotalis ordinis Viris primariis, sinistræ suspicionis ergo, in Curia (f) custodiæ per aliquot dies mancipatus est, multaque alia indigna tulit. Circa idem tempus *Noster* Iuramenti, quod *Suecus* exigebat, deterrandi clero *Augustano* in unum congregato princeps & auctor fuit.

Subin Clericis, id ipsum Iuramentum præstare recusantibus, urbe exesse jussis, *Monachium* delatus, potissimum excipiendis *Poenitentium Confessionibus* operam in *Collegii S. I.* templo dedit: quo ipso in loco *Ecclesiasten* quondam pluribus

B 3 annis

(c) In *Annal. Academ. Ingolstad.* T. II. p. 169. 191.

(d) V. *Histor. Soc. Ies. German. superior.* P. III. p. 167. & P. IV. p. 258. Ceterum de *Jacobo REHINGO*, inferiorius, suo ordine agam.

(e) V. *Pauli à Stetten Historie von Augspurg.* T. II. p. 137.

(f) V. *Khamm Hierarch. August.* P. I. p. 419.

annis, incredibili audientium frequentia, egérat: magisque etiam vitæ compositissimæ exemplis, quam eloquentia copiaque orationis, quâ quidem plurimum valuit, populi mores instituerat formaveratque.

Cæterum hunc *catarrhi* suffocans humor è visis sustulit anno MDCXXXIV. medio ferme Iulio. Meletemata *Nostri* typis procusa repperi sequentia:

I. *Theses philosophicæ ex universa Philosophia naturali collectæ. Praefide Conrado Reihing Soc. Iesu, proponet Matthæus Völser. Ingolstadii. 1607.* V. *Ehingeri Catalog. Biblioth. Augustan. p. 234.*

II. *Disputatio philosophica de corpore simplici et mixto: Praefide Conrado Reihing: Respondente Leone Menzelio (g) Ibidem. 1607. V. Ejusdem Catalog. Bibl. Augusti. p. 239.*

III. *Assertiones, quas ex Logica, Physica, & Metaphysica collectas, Praefide Conr. Reihing &c. proponet Sebastian. Christoph. Rechlinger. in 4. Ingolstadii. 1607.*

(g) Vir quantus evaserit Menzelius iste, cognosces ex I. N. Mederer *Annal. Acad. Ingolst. T. II.*

WAZIN vel WASIN (*Ioannes*) qui locum Concionatoris pomeridiani in cathedrali Ecclesia aliquamdiu tenuit. Hunc *Sotvellus l. c.* sequentibus laudat: „ Natione *Germanus*, patria *Immenstadiensis* in Suevia, Societati adscriptus anno salutis 1611. ætatis 17. in Provincia *Germaniae superioris*, vota quatuor nuncupavit *Monachii* anno 1627. Vir præstanti doctrina & concionandi munere excellens, adeo ut *evangelicæ tubæ non men*

„ men obtinuerit & magno fructu 30. annis id
 „ exercuerit. Missus in *Bohemiam*, primus de *Soc-*
 „ *cietate*, *Wratislaviam* hæresi addic̄tissimam in-
 „ travit, ibique *Societati* sedem fixit, sagace et
 „ grato apud *Cæsarem* & *Dynastas* ingenio. Ibi-
 „ dem annos 16. pro Ecclesia catholica . . . acer-
 „ rime depugnavit, & Collegio illi bis præfuit
 „ magna modestia, prudentia & charitate. Deni-
 „ que ex eodem ad laborum præmia migravit, die
 „ 8. Septembris 1653. Edidit linguâ germanicâ
 „ *Odo Corollas funebres*, in *exsequiis SS. Ma-*
 „ *riæ Renatae, Alberti, Ducis Bavariae, filiæ exhibi-*
 „ *bitas. Monachii. 1630.*“

MAYR (*Georgius*) primus e *Societate Concio-*
nator San-Mauritianus, *Augustæ* constitutus an-
 no 1598. *Græcæ et Hebraicæ* linguarum callentis-
 simus; cuius labores & scripta fuso sermone pro-
 posita invenies in *Alphabeto VI.* meæ *Bibliothecæ*,
 p. 133—147. Diem suum oppetivit anno 1633.
Romæ.

DREXELIUS (*Hieronymus*) Vir vitæ sancti-
 tate et multipli doctrina nominatissimus, *Collegi*
 aliquamdiu incola; de quo fusissime dixi in *Al-*
phabeto II. meæ *Bibliothecæ*, p. 33—68. Naturæ
 debitum solvit anno 1638. *Monachii.*

WAGNER (*Andreas*) de quo paucissima, mihi
 commemoranda, temporum, quibūs vixit, iniquitas
 reliquit.

Philippus ALEGAMBIUS sequentia de eo refer-
 re (a) non omisit: *Andreas Wagner natione Ger-*

B 4

ma.

(a) In *Biblioth. Script. S. I.* p. 32.

manus, patria Suevus ex Hoffenhoven (b) venit in Societatem juvenis, annos 17. natus, anno salutis 1605. Humaniora studia et concionandi munus cum laude tradidavit, professus solennia Vota (c) Societas Iesu, die 31. Iulii. anno 1624.

Conscendit *Noster* sacrum cathedralis Ecclesiæ Augustianæ suggestum, quæ Concionator antemeridianus, anno 1626. ex eoque dixit usque in annum 1637. quod eundem Augustæ discessisse, certa auctoritate didici. Sed nec diu posthæc supervixit teste SOTVELLO (d) scribente: *Virum hunc, latina vernaculaque facundia præstantem, nec minus religiose vivendi laude excellentem, mortuum esse præmaturo funere, Neoburgi, Calendis Maii, 1638.*

Typis impressa posteris reliquit *Noster* sequentia Opuscula vernaculo sermone concepta:

I. *Quando vis fieri Catholicus?* Wann wilt du Catholicisch werden? *Das ist: Gespräch zwischen einem Catholicischen, und Lutherisch-Evangelischen, so neulich von einem unbenannten Lutherischen Ze- loten durch den Druck ausgesprengt worden, itzund aber durch fleißiges Examen gezogen, und auf ca- tholischer Seiten mit einem starken Zusatz vermehrt, und wider den Gegentheil kürzlich doch gründlich be- antwortet.* in 8. Augspurg. 1630. Dicavit *Noster* Præposito, Decano, totique Capitulo Ecclesiæ cathedralis Augustianæ.

II. *Neu Fahrs-Schankung; d. i. Neues christli- ches Gespräch von den Bildern Gottes und Christi unsers*

(b) *Sotvellus* scribit: *Pfaffenhoven.*

(c) *Sotvellus* addit: *Ingolstadii.*

(d) In *B. biblioth. Script. S. I.*

unfers Herrn, und von der Abgötterey, zwischen Nathanael einem Catholischen, und Daniel einem evangelischen, beeden Augspurgischen Burgern. in 8. Augspurg. 1631.

III. *Nondumne te accommodabis?* *Abfertigung des Lutherischen Anhangs weiterer Fragen und Beantwortungen, oder des Gespräch-Büchleins*, dessen Titul ist: *Wilt du dich noch nicht accommodieren?* Augspurg. in 8. 1631. Dicavit *Christophoro Peutingero Præposito, Christiano Paul (e) Decano, & Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ ad S. Mauritium Augustæ.*

IV. *Refutatio Epistolæ consolatoriae Io. Conr. Göbelii &c.* *Bedenkliche Erwägung der Unterricht- und Trost-Schrift, so an die genannte Evangelische Burgherschaft zu Augspurg von M. Io. Conrad. Göbelio (f) gewesten Lutherischen Pfarrer und Senior bey S. Anna daselbst abgangen.* in 8. Augspurg. 1631.

V. *Xenia, pro Congregatione civica Ingolstadiana. Germanicè.*

(e) *Paulus vel Paul anno 1622. Dillingæ sub præsidio Laurentii Foreri è Soc. Iesu publice de Symbolo catholico seu pontificio, cum Symbolo apostolico, collato disputatione. Fuit S. Scripturæ, itemque S. Theologie Doctor: Consiliarius Episcopalis. Decanatum adeptus est anno 1626. die 16. Junii. Obiit auno 1640. die 26. Februari.*

(f) *De Göbelio videri poterit Liber: Ministerium Evangelicum Augustanum. FISCHLINI Memoria Theolog. Württemberg. SERPILII Epitaph. Theolog. & alii.*

HUGO (Petrus) quem anno 1642. in annum 1643. Augustæ in Ecclesia Collegiata S. Mauritii & Sociorum ad populum dixisse novi. Eius lau-

des sequentibus prædicat *Sotvellus* *l. c.* „ Natione „ *Helvetus*, patriâ *Lucernenfis*, juvenis annos 19. „ natus se dedit in Societatem anno salutis 1606. „ in qua solemnia 4. vota 1625. nuncupavit. *Rhe- toricam* quadriennio, *Philosophiam* quinquennio „ professus est. Vir fuit laboris indefessi, Zeli ani- „ marum plane eximii; *triginta sex* annos conti- „ nuos semper et cum laude auditus est ex sugge- „ stu ad populum dicere; *Ambergæ* in *superiori* „ *Palatinatu* Superior, catholicæ Religionis fun- „ damenta jecit. Rexit etiam Collegium *Fri- burgense* in *Helvetia*, ubi ex inopinato oppressus „ catharro, intra sex horas ex mortali vita tran- „ sivit ad immortalem, die 19. Decembris 1651. „ Edidit:

„ I. *Vitam Nicolai de Rupe Anachoretæ Sub- sylvani in Helvetia. Friburgi Helvetiorum*, per „ *Wilhelmum Darbellay*, 1636. in 12. “ dica- tam Senatui Populoque *VII. Cantorum catholicorum* in *Helvetia*. Eandem *Vitam* in *Germanicam* linguam a se versam, impressamque *Friburgi* in *Brisgovia*. in 8. 1642. iisdem Patronis consecra- vit. „ Latine recusa inserta est a *Godefredo HEN- SCHENIO Adis Sandorum Martii. Antverpiæ* „ 1668. in fol. Scripsit etiam

„ II. *Apologiam universalem Catholicæ Romanæ Fidei. Germanice. Friburgi. 1651.* “ Haud du- bie hæc altera est Editio Libri à *Nostro* editi & a me visi hoc titulo: *Catholisches Handbüchlein, in welchem von 14. fürnemmen strittigen Artiklen unsers christlichen Glaubens gehandelt wird &c.* in 8. *Ingolstadt. 1628.* Opus, D. *Matthiæ HOE* (a) Libro; *Evan-*

(a) De hac *Controversia* vide *inferius* in *Jacobo REHINGO, N. VIII.*

Evangelisches Handbüchlein, oppositum sequenti censura *Leo Menzelius*, SS. Theolog. Professor publicus *Ingolstadiensis*, ornavit: *Catholicorum hoc Manuale à Petro Hugone, in parochia Mauritia Ingolstadii pro tempore Concionatore conscriptum non solum doctrinam orthodoxam tradit & confirmat; sed etiam adversariorum tam calumnias quam argumenta contra veritatem Fidei magna ex parte recenser excogitata solide refutat.*

HESERUS (Georgius) qui. post *Hugonem* ab anno 1643. in annum 1649. in Collegiata Ecclesia *S. Mauriti* Concionatoris munus obivit.

Fuit natione *Germanus* patria *Weyrensis* in *Austria superiori*, *Passavensis* dioecesis, natus anno sæculi XVII. nono; Deo se in *Societate* dicavit 1625. in *Germania superiori*, et votorum quatuor professionem emisit; Sacerdotium obtinuit anno 1637. Docuit *Poësin*, *Rhetoricam*, *Dialecticam*, *Controversias de fide*, et 13. annis *Ecclesiasten* (a) egit. Obiit circa finem sæculi XVII. edidique sequentia:

I. *Psalmi Davidis centum & quinquaginta*, *juxta sensum litteralem explanati*. *Ingolstadii*. 1654. in 8. Dicavit *Collegium Ingolstadiense* Episcopo *Eichstetensi Marquardo*: Nomine *Facultatis theologicæ Ingolstadiensis* de proposito Opere *Guil. Ludov. BENNZ Theol. Doctor, Professor &c.* hanc tulit sententiam: *Claritatem ita conjungit brevitati, sinceramque doctrinam connectit perspicuitati; ut huiusce materiæ aut argu-*

(a) Sic *Ingolstadii* quoque in parochiali Ecclesia *B. Virginis* Concionatoris meritissimi munus gessit anno 1654.

argumenti vix legerim aliquid, quod desiderio meo
votoque ita responderit, exspectationemque à me haud
temere præconceptam ita satiarit; uti hoc elegantissi-
mum Opus.

II. *Psalmi argumentis et commentariis illustrati.*
Quorum *primus* Tomus, continens LXXV. prior-
res *Psalmos*, prodiit *Monachii* 1673. in folio. To-
mus *secundus* autem lucem non vidit: uti credi-
bile ex eo fit, quod nullus *Scriptorum annum edi-
tionis locumque annotarit.*

III. *Vitæ Christi Monotessarum evangelicum.*
Monachii. 1657. in 12. et Germanice versum ab
alio ē *Societate.* Ibidem 1658. Sunt *Meditationes*
de *Vita Christi*, in singulos anni dies à *Nostro*
distributæ, & *Gedeoni Forstero Præposito Vilshovien-
si* dedicatæ: in qua *Dedicatione* inter alia ait:
Vulgaveram typis semel iterumque

IV. *Christi patientis universam Tragædiam, qui-
bus eam verbis Evangelistæ quatuor dederunt.*

V. *Martyrologium Romanum, Germanice trans-
latum.* *Monachii.* 1670.

VI. *Dioptra Kempenis, qua demonstratur Tho-
mas a KEMPIS verus Auditor Librorum IV. de Imita-
tione Christi.* in 12. *Monachii.* 1650. Scripsit *No-
ster* adversus *Constantinum CAJETANUM*, *Abbatem*
S. Barontii, hoc *Opusculum* (*) ad cuius calcem
accessit

VII. *Summula Apparati Constantini Cajetani*,
Abbatis ad Ioannem Gersen restitutum, opposita.
Ingolstadii. 1650. in 12.

VIII.

(*) Confer de illo *Vincentii THULLERII Historiam Con-
certationis de Auctore Libelli: De Imitatione Christi.* in
12. *Augustæ.* 1726. excusam, p. 31. & seqq.

VIII. *Vita, et Syllabus omnium Operum, Thomæ a Kempis ab Auctore Anonymo, sed coævo, non longe post obitum illius conscripta. Quæ ex Monasterii Rebdorfensis, Cann. Regg. S. Augustini, tribus Codicibus MSS. in lucem protulit G. H. Ingolstadii, in 12. 1650. Recusa Parisiis 1651. in 8.*

IX. *Præmonitio nova ad Lectorem Thomæ a Kempis de Imitatione Christi, adversus Præmonitionem Francisci Valgravii. Ingolstadii, 1650. in 18. Recusa Parisiis 1651. in 8.*

X. *Lexicon Germanicum Thomæum. Ingolstadii. 1651. in 12.*

XI. *Septuaginta Palmæ, seu Panegyricus in laudem Librorum IV. Thomæ à Kempis, ex hominum piorum elogiis LXX. concinnatus. Ingolstadii. 1651. in 8.*

XII. *Obeliscus Kempensis, Thomæ Malleolo Can. Reg. S. Augusti. positus: magnificis summorum Virorum encomiis, illustribus aliorum factis inscriptus. in 18. Monachii. 1669.*

XIII. *Hebdomada officiæ pietatis, quæ Ingolstadii, Monachii, Heribولي terdecies edita fuit variis annis, et formâ &c.*

XIV. *Catalogus Scriptorum Iacobi Gretseri in 4. Monachii. 1674. V. Gundling Historie der Gelehrtheit. p. 3708.*

OTT (*Christophorus*) *Friburgi urbe Brisgoiæ vitalem auram haurire coepit. Societati Iesu, annos 16. natus, nomen anno 1628. dedit, in qua Poesin triennio, Rheticam quinquennio, Logicam & Ethicam aliquamdiu docuit. Ethices quidem præcepta in Academia Ingolstadiana ut trade-*

traderet, *Anglipolim* anno 1653. venit: uti testatur *Io. Nepom. MEDERER* (a) addens ad annum 1657. *Christophorus Ott Professor Ethices simul, & Orator sacer ad D. Mauritii*, hoc anno à nobis discessit; postquam utramque cathedralm dodis *Lucubrationibus* illustrarat. *Edidit vero hujatibus typis...* (b). *Scripsit posthac multa alia tum polemica tum historica cum magna eruditionis commendatione.*

Anno insequenti (1658) cathedralm summæ Ecclesiæ Augustæ concendere jussus est, è qua usque in annum 1664. statutâ horâ antemeridiannâ peroravit, inde *Friburgum Helvetiæ translatus*. Præterea *Christophorus* jam ante, quam *Ingolstadium* venit, *Romæ* egit (quorum negotiorum cauſa, latet) ut ipſe prodidit in *Confutatione* sua *Tremelliana*, p. 35.

Audiamus & *SOTVELLUM* in *Biblioth. de Nostro monentem*, *Ecclesiasten è sugestu egit per annos 22. agitque etiamnum* (nempe anno 1675.) *superstes*. Pauca hæc de Vita Nostri sufficient. Scripta vero, quæ is reliquit, sunt sequentia.

I. *Laurus Carolina: de Gestis Caroli M. & sequentium Carolingorum Cæsarum. in 4. Ingolstadii. 1654.*

II. *Hohe-Schul der lieben Eltern, worinn die christliche Kinderzucht gelehret wird.* in 8. *Ingolstadt. 1657.* Opus dicatum Senatui Ingolstadiano. Sunt *Conciones 9. de Liberorum educatione.*

III. *Demonstratio catholicæ Veritatis, d. i. Kurze Beweisung catholischer Wahrheit, allein aus dem*

(a) In *Annalibus memoratae Academiacæ T. II. p. 332. & 346.*

(b) *De Libris Ingolstadii à Nostro editis infra sermo re-curret.*

dem 19. Capitel des H. Evangelisten Matthæi: sambt Widerlegung eines Tractats, so unlängst M. Thomas Hopfer in Druck verfertigt, und die Historie von dem reichen evangelischen Jüngling betrifft. in 4. Augspurg 1660. Hoc Opus in duas partes divisit Noster: in quarum priori *caput S. Matthæi memoratum* elucidat, Catholicam & Acatholicam illius explanationem invicem inter se conferendo: in posteriori vero *Hopferum* (c) mandata Dei observari posse negantem confutat. Dicavit autem Præposito, Decano *Io. Reinhardo ab Eyb*, & Capitulo cathedralis Ecclesiæ Augustianæ. In præfatione monet, Libro huic suo titulum quoque alium tribui posse, videlicet: *Der kleine Finger des H. Matthæi*. Et revera cum præsens *Demonstratio catholice Veritatis* divendita fuisset, novam Noster editionem adornavit hinc inde recognitam sub titulo sequenti:

IV. *Der kleine Finger S. Matthes* stößt um das ganze Lutherthum. in 12. Insprugg. 1677. Exhibuit autem Noster in hoc Libello priorem duntaxat partem superius dictæ *Demonstrationis* &c. &c. omissa parte posteriori, quæ erat unice ad confutandum *Hopferum* destinata; eoquod hæc, utpote ad privatam caussam pertinens, minus juvaret Lectores: illa vero, quippe generalis, in universum omnes quam maxime.

V. *Ursachen der Neu-Bekehrten in Augspurg, warum sie katholisch worden, und die andern billig werden sollen?* in 12. Augspurg. 1661. Hoc Nostri Opus impugnare conatus est *Gustav. Adolph. Jung*

(c) De hoc videre poterit Lector Librum: *Ministerium Evangelicum Augustinum*. in 4.

*Iung (d) uti & Antonius Reiserus; de qua re mōx
inferius.*

VI. Confutatio Tremelliana, cui adjuncta est *Methodus brevissima & certissima reducendi errantes animas ad veram catholicam Fidem: sive Revocatoriae Tremellianæ ad calculos veritatis & modestiæ Revocatio: h. e. Concionis ad Populum Stralsundanum priori anno à Io. Georg. Tremellio Apostata habitæ, in qua Lutheranum profitetur publice, Catholicum contra cum intolerandis adversus Catholicos calumniis eiurat, Confutatio. in 4. Augustæ. 1662.*

VII. Ursachen über Ursachen, warum man soll katholisch werden: in der Form aufgesetzt, daß sie mögen genennet werden ein neues Handbüchlein der meisten dieser Zeit durch Deutschland schwebenden Glaubens-Streittigkeiten. in 8. Augspurg. 1664. Opus consecratum Alberto Fuggero Comiti de Kirchberg &c. & Mariæ Virgarte eius uxori. Cūm Antonius Reiserus (e) tum Presburgi (Posonii) in Hungaria Minister Verbi sub fictitio nomine Reinharti Onesimi, Lyco-Vindani, Ecclesiae pressæ Ministri, Librum Nostri N. V. superius indicatum refutare aggressus esset, eidem meletema præsens Christophorus opposuit: quod ipsum rursus Reiserus edito Libello: *Ursachen ohne Ursachen &c.* impugnare tentavit. Ceterum præsens Nostri Opus nonnulli Scriptores sub titulo latino: *Manuale Controversiarum præcipuarum huius temporis*, allegant: quos proin ex dictis corrige,

VIII.

(d) De hoc consule, si vis, Librum: *Ministerium Augustinum Evangelicum.*

(e) De Viro hoc ceteroquin perdocto agunt Pippinius in *Memoriis Theologor. Serpilius in Epitaph. Theologor. & aliis.*

VIII. *Roma glorioſa: oder das glorwürdige Rom in seinen 243. Päbten.* in folio. Innsprug. 1676. Dedicavit *Maximiliano Gandalpho Archiepiscopo Salisburgensi.* Opus iteratis typis prodiit. in 4. *Dillingæ.* 1686. Iterum 1702.

IX. *Pauli BARRY Paſta Hagiophilæ cum Filio Dei. Ingolſtadii.* 1646. Hæc ex Gallico versa edidit.

X. *Præterea Noster Horatii TURSELLINI Historiarum Epitomæ ab origine mundi supplendæ operam impendit, in nova huius Epitomæ editione, quæ forte parabatur, ab anno 1598. in quo Turſellinus desit, reliquos duos eius ſæculi annos, nimirum 1599. & 1600. addendo. Immo ulterius progressus, publicavit ſequentem opellam:*

XI. *Historia nova Seculi nostri XVII. ferreo-aurei compleđens Gesta per Imperium Romano-Germanicum sub Rudolpho II. Matthia I. Ferdinando II. Ferdinando III. Quæ Historia ſupplementi loco ad Epitomen Turſellinicam ſervire Lectoribus poterit et propterea inscribi: Pars II. Historiæ Turſellinicæ ab orbe condito; ſive Continuatio. in 12. Oeniponti.* 1682.

Opus hoc ſuum non elato ſtylo, ſed neque ſordido, & ad intelligendum facili, qualem in Iulii Cæſaris Commentariis ſemper ſuſpexiſſe ſe profitetur, ſcriptum dedicavit S. R. I. Principi & Epifcopo Brixinensi *Paulino.*

Vide, ſi placet, Librum: *Unſchuldige Nachrichten von Theolog. Sach.* T. 42. p. 670.

GUMPENBERG (*Guilielmus*) qui in cathedrali Ecclesia Augustana horis pomeridianis ab anno 1656 in annum 1659. ad fidelium plebem dixit. Fuit is teste. *Sotvello L. c. natione Germanus, Bibl. August. Alph. X.* C gente

gente *Bavarus*, patria *Monacensis*, natus anno sæculi XVII. nono Deo se in *Societate* mancipavit 1625. Hinc ad dictum annum *Annales Academicæ Ingolstadiensis*, T. II. p. 246. aiunt: *Guilielmus Baro Gumpenbergius*, magni postea nominis *Vir...* *Atlantis Mariani* atque aliorum *Opusculorum aucto-rum...* *absoluta apud nos Rhetorica*, religioso *Iesu*-*sitarum cætui* se adjunxit. In eo vota quatuor solemnia nuncupavit. Docuit *humaniores Litteras*; *Ethicam* (et hanc quidem *Ingolstadii* anno 1639. profiteri cœpit) *Controversias de Fide*; et sexen-nio *Theologiam moralem*. *Pœnitentiarium* summi Pontificis in *Basilica Vaticana* egit ad quadrienni-um; & *Concionatoris* munere 32. annis functus est in *Germania superiore*. Desiit inter mortales vivere, *Oeniponti* die 8. Maii 1675. Edidit Latinè, quæ sequuntur:

I. *Idea Atlantis Mariani, de Imaginibus miraculosis B. V. Mariæ*, in 12. *Tridenti*, apud *Carolum Zannotum*, 1655. Hoc Opusculū prælusit majoribus Operibus, mox memorandis, petens si-mul à *Sociis*, ut, quibus possent, auxiliis ac do-cumentis, per singulas Provincias, conantem se adjuvarent.

II. *Atlantis Mariani de Imaginibus miraculosis B. V. per orbem christianum*; cum figuris illarum æri incisis, *Libri IV.* Edidit hunc *Noster aucto-ritate Gofwini Nickel* *Præpositi generalis*, à quo pluribus epistolis ad cœptum Opus prosequendum animatus vehementer fuit: consilio *Christophori Schorer* *Assistentis Germaniæ*: amplissimis plurimo-rum e *Societate*, quorum longum texit ex ordine *Catalogum* in *Libro quarto*, collatis symbolis ad-jutus. De reliquo *Atlas* præsens tanquam prodro-mus

mus majoris, qui postea prodiit, suspici debet; nam cum nondum *Lusitania*, nondum *Hispania*, nondum *Gallia* subsidia sua submisissent, placuit *Noſtro*, haud diutius premere, quæ parata habebat, sed eadem, ut orbis Mariophili curiositatem satiat, minori forma in lucem præmittere. Exiit autem præsens *Atlas* in 12. et *Latine* et *Germanice*: tanta aviditate exceptus, ut jam anno 1657. *Editio III. Monachii* adornari debuerit, postea anno 1659. repetita. Vix credas, quæ ipse in *Præfat. ad Libr. III.* de rapiditate distractionis Exemplarium affirmat: *Expertus sane sum, non ingratum fuisse laborem meum; quando fesqui anni spatio ē novem pene millibus exemplorum, sex omnino millia in omnes Europæ provincias centuriatim penetrarunt.* Successit tandem

III. *Atlas Marianus*, quo *B. Virginis Mariæ Imaginum miraculosarum origines, duodecim centuriis Historiarum, explicantur.* Duobus Tomis, in fol. *Monachii*, typis Ioannis Iæcklini. 1572. *Latine.* Sæpius excusus fuit.

Idem *Germanice* traductus, sæpiusque profusus.

IV. *Iesus Vir dolorum, Mariæ Matris dolorosæ filius.* Latine. *Monachii*, typis Sebاست. Rauch. 1672. in 4. Opus, in quod Auctor multorum annorum longas & bene ruminatas cogitationes suas brevibus verbis coardasse se, testatur.

Italice edidit sub nomine *Rodulphi Grimming.*

V. *Sexdecim Peregrinationes per 365. Ecclesiæ Romæ.* *Ibidem* per *Ægidium Ghezzi.* 1665. in 8.

SCHELLENBERG (*Henricus*). Vide infra suō locō.

SCHELLENBERG (*Io. Baptista*) Vide infra suō locō.

HAIDELBERGER (*Georgius*) quem pagus Sueviæ *Sipplinga* ad Lacum *Acronianum*, Diœcesis *Constantiensis*, mundo dedit anno 1621. ad diem 9. Martii: gremiō suō *Societas Iesu* anno 1640. excepit. In ea constitutus *Grammaticam annis tribus*: *Philosophiam annis sex* docuit: Huius Professorem in Academia *Ingolstadiensi* eum ad annum 1654. nominat *Io. Nepom. MEDERER* in *Annal. dictæ Academæ. T. II. p. 336*. Concionatorem vero egit annis 25. Cathedram summi Tempeli *Augustæ* concendit anno 1664. tenuitque in annum 1678.

Vir erat acris præservidique ingenii: atque eximia dicendi vi præditus, quam in sacris fugestibus impigre exercuit, tum ut errores Aca-tholicorum refutaret, tum ut populi christiani mores in melius corrigeret poliretque; unde etiam merito inter præstantiores ævi sui Oratores numeratus est. Rei huius testimonium satis idoneum perhibet *Franciscus PROCH* SS. Theologiæ Doctor, Canonicus summæ Ædis, *Nostro* synchronus, & ipse pomeridiani Concionatoris in cathedrali Ecclesia officiō perfunctus (a), dum de *Nostro* in sequentia verba scripsit: *Eadem Dominica XIX. post Pentecosten, i. e. die 9. Octobris anno 1678.*
R.

(a) V. *Eius Descriptionem MSStam, seu Narrationem historicam de fundatione pomeridiani Concionatoris in cathedrali Ecclesia Augustana &c.*

R. P. Georgius Haidelberger dissertissimus Concionator, et cui similem in Societate hactenus non audivi, frequentissimæ concioni valedixit et lacrymas expressit, *Elvacum* abiturus, ut *ibidem Celsissimi & Reverendissimi Principis ac Præpositi Confessarium* ageret, & non nihil respiraret; postquam annos 14. ex cathedra (scilicet Augustana) defudbrat.

Præterea *Elvaci*, quod eum abiisse audivimus, Residentiam Societatis (Non dum enim ad Collegii dignitatem emerserat) quæ *Superior* rexit, eidem etiam muneri immortuus. Namque altero ante obitum mense apoplecticum symptoma sub prandii tempus linguæ eius memoriaeque usum ita intercepit, ut animi sui sensibus haud amplius, prout volebat, exprimendis par esset: Subin hydrops humor inferiores corporis partes inundare coepit, sensimque augescens unà cum defluxionibus, in præcordia subsidentibus, Virum benemeritissimum confecit; qui sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis rite munitus, inter insignes virtutum actus, post brevem luctam pie placideque in Domino obdormivit die ultima Decembris, anno 1683. circa horam undecimam nocturnam.

Luctu publico mortem Civitas prosecuta est, & ante omnes ipse Princeps et Præpositus celsissimus; qui, ut palam testaretur, quanti defunctum fecisset, clementissime voluit (operam etiam suam conferente Reverendissimo Capitulo) ut solenniore pompa, cuius ipse met comes esset, ex Residentia exportatum funus in ambitu Ecclesiæ Collegiatæ tumulo inferretur; qua occasione utens idem Celsissimus piis mortui manibus in eadem Collegiata sacrificio publico parentavit. Hinc neutquam mi-

ror, insigni quoque Epitaphio (b) ad posteritatis
memoriam cohonestatum eundem fuisse :

HIC IACET ET TACET
ELOQUENTISSIMUS
SACRIS IN ROSTRIS ECCLESIASTES :
R. P. GEORGII HAIDELBERGER SOC. JESU :
RESIDENTIAE ELVACENSIS
SUPERIOR :
EXIMIUS QUONDAM IN DIVUM MERITA
ENCOMIASTES :
TREMENDUS IN HOMINUM VITIA
BOANERGES :
LUCRANDARUM ANIMARUM PERFERVIDUS
ZELOTES :
VERÆ PORRO FIDEI
SOLIDISSIMUS PROPUGNATOR :
FALSÆ
QUA VIVÆ VOCIS, QUA INDEFESSI CALAMI ORACULO
ACERRIMUS IMPUGNATOR :
GENUINUS PROINDE SOCIETATIS FILIUS :
DIGNUS SUPERNE HABITUS ,
QUI TAM IN PROFESTO , QUAM NOMINE
JESU CIRCUMCISI
EFFLARET ANIMAM .
ANNO M. DC. LXXXIII.
ÆTATIS LXIII.
RELIGIONIS XLIII.
REQUIESCAT IN PACE. AMEN.

Apte, puto, ex præmisso Epitaphio de Vir-
tutibus Nostri conjicere nobis licet; ita quidem,
ut,

(b) Exhibit istud *Corbin. Khammias in Hierarch. Augus.*
Auctuario, P. I. p. 215. quem ibidem consule, si pla-
cet, etiam p. 169.

ut, quæ de iisdem (nominatim de singulari orationis studio, de profunda humilitate, quâ Vir tam naturæ quam gratiæ donis plurimum spectabilis ne verbulum quidem jactantius de se sibi unquam permisit, aliisque) *Litteræ annuæ Elvæcenses MSStæ* addunt, facile à me præteriri, transitumque ad Scripta eius enumeranda impune fieri posse existimem. En eorundem Catalogum:

I. *Alte und neue Prædicanten. in 12. Frankfurt.* 1647. fors melius 1674. Tribuit *Noſtro Martin.* 11PENIUS in *Biblioth. Theolog. T. I.* p. 454.

II. *Georgius Anti-Lani wider Georgium Lani: d. i. Römisch-Catholische Widerlegung eines Unkatholischen, der hohen Iustiz aus Handen entloſſenen, in einer jüngſthin A. 1675. ausgesprängten Läſtercharten Georgius Lani (c) benamſeten, in 4. Dillingen.* 1676.

III. *Aufrichtige Erörterung eines sogenannten aufrichtigen Bedenken über ein jüngſthin in den Druck gegebenen Tractat: Georgius Anti-Lanius genant; wider einen verſtellten Sigismundum Freymuth vorgenommen. in 4. Ingolſtadt.* 1677.

IV. *Hofmannus seminiverbius (d) das iſt: Der leere Schwätzer und Wortmacher Casparus Hofmannus wegen... unter dem Titel: Der ärgerliche Theologus &c. dem P. Haidelberger angedichteten Calumnien, in 4. Augſpurg.* 1677.

C 4

V.

(c) *Lani fata & scripta recenset Chriſt. Gottl. Löcher in Gelehrten-Lexicon.*

(d) *De Hofmanno & Scriptis eius aduersus Noſtrum vide mox citatum Löcherum.*

V. *Lutherischer Paralell-Catechismus: Antidorum oder Gegenschankung auf Io. Fridr. Mayers (e) Leißnikerischen Superintendenten neue Jahrsgabe auf das Jahr 1676. so er den Papistischen Catechismum benamset. in 4. Augspurg. 1679. Hoc Opus dedicavit Noster Francisco Ioachimo Fuggero Comiti in Kirchberg &c.*

VI. *Vergewiſſte Ungewiſſheit Lutherischer Rechtfertigung und Seligkeit, aus Gelegenheit eines jüngſt- hin von H. Magister Io. Adam Wendt Sulzbachischen Pastor, zu Onolzbach in Druck verfertigten Werkleins. in 8. Ellwang. 1680. Sacravit Noster Ioanni Wilhelmo Comiti de Oeting &c.*

VII. *Posteriora pejora prioribus: d. i. Immerzu übler gegründetes Lutherthum; auch vergeblich geſuchte, je länger je weniger findliche, Gewiſſheit Lutherischer Rechtfertigung und Seligkeit; wider das ſogenannte: Vestgegründete Lutherthum des H. Gottfried Händeln Onolzbachischen Superintendenten &c. in 8. Ellwangen. 1682. Dicavit Liborio Chriſtiano Baroni de Sparr &c. Equiti Ordinis Teutonici.*

In Scriptis autem suis polemicis eo uſus est *Noster* more, ut dicta adverſarii ex una, ex adverſa dein parte ſua poneret; quò veritas citius clariūſque eluſceret. Hinc vix fero ineptum *Chr. IOECHERI* (in *Gelehrten-Lexicon*) judicium, qui postquam nonnulla *Nostri* commemoraverat, addit: alia plura *calumniosa* & polemica Scripta eundem edidiffe.

VIII. *Concio à Nostro anno 1682. die 16. Iunii habita; quando Io. Chriſtoph. Episcopus Augustanus,*

(e) Vide, si lubet, de *Mayero* allegatum *löcherum*, & quos hic citat, *Scriptores*.

nus, & *Io. Christophorus* Præpositus Elvacensis, nomine autem RRmi Capituli Elvacensis *Henric. Christoph. de Wolframsdorf* Decanus primum Lapidem sacræ Ædis in *Schönenberg* prope Elvacum posuerunt: *Eustach. Egolph. de Westernach* autem Episcopus Diocleenensis & Suffraganeus Augustanus Missam solenni ritu decantavit. in 4. *Ellwang.* 1682.

DIRRHAIMER (*Udalricus*) qui ab anno 1678. usque in annum 1684. in templo cathedrali ante meridiem peroravit. Ejus habetur

Currus quadrijugus Gloriæ Sandorum, seu Sermones panegyrici breves de Sandis. in fol. *Augustæ. 1682. Tomi II.*

Tomum priorem dicavit *Eleonoræ Austriacæ, Poloniæ Reginæ*, quæ *Nostrum* de sacro pulpito dicentem sœpius audire dignata fuerat. Tomum posteriorem sacrum esse voluit *Eleonoræ* Marito, *Carolo V.* Duci *Lotharingiæ* &c.

RAUSCHER (*Wolfgangus*) qui primò in Collegiata Ecclesia ad *S. Mauritium* ab anno 1681. ad annum 1684. dixit: postea ab anno 1684. ad annum 1685. in cathedrali templo antemeridiani Concionatoris munus geslit: & typis edidit in fol.

I. *Sermones Dominicales.*

II. — — *Festivales.*

III. — — *Quadragesinales.*

KNELLINGER (*Wolfgangus*) qui ab anno 1685. usque ad annum 1688. in summa æde itidem ante meridiem concionatns est. Eius extant vernaculo sermone scriptæ: & pluries ac pluribūs voluminibūs excusæ

- I. *Conciones per Dominicas & Festa anni.*
- II. — — — per tempus Quadragesimæ.
- III. — — — tempore Belli Turcici dictæ.
- IV. *Seliger Lebensbeschuß, so zu erhalten durch die schmerzhafte Betracht- und Verehrung des gekreuzigten Iesu. in 8. München. 1692.*

MÆNDL (*Casparus*) postquam in Universitatibus *Oenipontana*, & *Dillingana* tradendis *Philosophiæ* præceptis sub finem superioris sæculi insudârat, ut ex *Catalogo Opp.* eius inferius exhibendo liquet, demum *Augustam anno 1707.* venit, ut in æde *S. Mauriti* verbum divinum populo exponeret. Inde ad cathedram summi Templi *ibidem anno 1711.* translatus, plurium annorum spatiō usque ad 1721. pro concione dixit. Anno 1721. Collegii *Augustani Soc. Iesu* *Ministrum* agere jussus est. Anno autem 1723. *Kaufburam* se contulit, *Superioris & Concionatoris dominicalis* officium curaturus: ubi etiam anno 1728. die 21. Octobris vitam morte commutavit.

Scripta *Noſtri* typis publicis excusa reperi ha-
ctenus sequentia.

PHILOSOPHICA.

I. *Speculum physicum contemplandis hominum naturis exhibitum, Praefide P. Caspary Mændl S. I. Philosophiæ Professore ordinario in Oenipontana Universitate. Oeniponti. 1688.*

II. *Antiquarium philosophicum, in quo Principum Philosophiæ dicta, facta, & inventa propo-
nuntur. Dillingæ. 1692.*

III. *Emblemata philosophico - moralia. c. fig.
in 8. Dillingæ. 1692.*

ASCE-

ASCETICA & CONCIONATORIA.

IV. *Christliche Sitten-Lehr, und heilsame Anmuthungen über das bittere Leiden und Sterben Iesu Christi: mit angehängter Bethschul, oder Weiß zu betrachten nach Art des H. Ignatius Loyola.* in 4. München. 1709. Recusum anno 1737. & 1769.

V. *Segen des H. Benedictus über die ganze christliche Welt, absonderlich aber über das höchstrühmliche freye Reichscloster bey St. Ulrich und Afra in Augspurg.* in 4. 1712.

VI. *Adlers-Flug aus der Tiefe der Arbeit auf den Libanon der Ehren: oder Leich-Predig auf Io. Casimir Röls Suffraganeum und Vicarium Generalem Augustanum, auch des geistlichen Raths Præsidenten &c. in 4. 1715.*

VII. *Der christlich-katholische Gast bey der himmlischen Mahlzeit, d. i. Nuzlich- und nothwendiger Unterricht, wie sich ein catholischer Christ bey Empfangung des H. Altars-Sacraments verhalten soll.* in 8. Augspurg. 1716. Sunt Homiliæ 8. per Octavam SS. Corporis Christi coram Alexandro Sigismundo Episcopo habitæ in Ecclesia cathedrali, dedicatæ Ernreich Andreæ L. Baroni de Polheimb &c.

VIII. *Schola Orationis, sive Methodus brevis instituendi Meditationem.* in 12. 1722.

IX. *Christus Dei Filius ad meditandum & imitandum per singulos anni dies propositus.* in 12. 1723. iterum 1727. Dicavit Augustino Imhofio, Præposito ad S. Crucem Augustæ, cuius laudes memoravi in *Alphabeto II. Biblioth. Augst. p. 72.*

X. *Christliche Wittib, d. i. Trost- und lehrreiche Unterweisungen und Exempel, dadurch eine christliche Wittib in ihrem Wittibstand möge gottselig und*

und vollkommen leben, und glückselig sterben. in 8. 1725.

XI. Christliche Erinnerungen der vornehmsten Glaubens-Wahrheiten auf alle Sonn- und Feyertäge eingerichtet, mit Einmengung etlicher Fasten-Exempel &c. Volumina II. 1728. Augspurg. in folio. Vidi quoque recentiorem editionem anni 1737.

P O L E M I C A.

XII. Freundliche, doch für die katholische Glaubens-Wahrheit ernstliche Haimbgarten-Gespräch eines Katholischen und Lutheraners. in 8. 1710.

XIII. Hundert vier und vierzig Fabel-Köpf, welche H. M. Gottfrid Lomer (a) in seinem erdichtetem Irrgarten aufgerichtet &c. in 8. Augspurg. 1711.

XIV. Hundert vier und vierzig Spaziergäng neben der Wahrheit, welche bey einer Saurbrunnen-Cur M. Gottfrid Lomer gewagt: P. Caspar Mändl &c. mit katholischer Wahrheit-Feder beschrieben hat, mit hinzugezetzten Anmerkungen über des also genannten und verstellten Horallector Siegmanns Rettung. in 8. Dillingen. 1710. iterum 1713.

XV. Unchristliches Mitleiden M. Gottfrid Lomers mit der katholischen Buß, christlich-katholisch widerlegt. in 8. Augspurg. 1719.

XVI. Vierzehn Stuck ohne Pulver, welche M. Io. Baptist. Renz (b) Lutherischer Prediger wider einen katholischen Syllogismus aufgeführt: P. Caspar Mändl aber vernaglet, und in den Sumpf der alten Ha-

(a) De hoc Viro agit Liber: *Ministerium Evangelicum Augustanum.* in 4. c. fig.

(b) Renzii memoriam agit Liber mox citatus: *Ministerium Evangel. Augustan.*

Hader verckenkt hat. in 8. Augspurg. 1710. iterum 1720.

Consuli poterit Liber: Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen. T. X. XIV. XVII.

PICHLER (*Vitus*) *Perckhofensis* Boius, qui jam ante, quam Societatem Iesu ingrederetur, sacerdotio suscepito curam animarum exercuerat. Hunc quatuor annorum spatio in *Collegio S. I. Augustano* vixisse, inque *Lyceo Theologiae polemicae* placita tradidisse invenio. Postea in Academia *Dillingana* Ius ecclesiasticum docuit: eiusdemque, anno 1716. in Academiam *Ingolstadiensem* delatus, publicum rursus *Professorem ac Iuris Primarium* usque in annum 1731. egit. Et in *Legum quidem ecclesiasticarum scientia præcipue excelluisse* Nostrum, clarumque inter *Canonistas*, quos vocant, *nomen habuisse* suo tempore, affirmat *Ioannes Nepomucenus MEDERER* (a) addens: *Quod ipsum multorum, qui Virum noverant, audivi sermonibus celebrari, et publico Operum ab eo editorum testimonio comprobatum est.* Discedens ex Academia *Ingolstadiana*, venit *Monachium*, *Præfedi* studiorum superiorum munere functurus: ubi etiam anno 1736. die 15. Februarii vitam finiit. Fuit non *SS. Canonum* duntaxat, sed *SS. etiam Theologiae Doctor*. Cetera autem *Nostris* me penitus latent; si excipias *Opera*, quibus Rempublicam litterariam illustravit. Sunt illa sequentia, tum *polemica*, tum *canonica*.

P O L E M I C A.

I. *Iter polemicum ad Ecclesiae catholicæ veritatem, per omnium Infidelium errores evidenter detegendos*

(a) In *Annal. Academ. Ingolstad.* T. III. p. 140. 183.

dos, tanquam per totidem redditum tramitis demonstraciones, certissime deducens, praeunte naturali lumine institutum Eccl. in 8. Augustæ Vindel. 1708.

II. Examen polemicum super Augustana Confessione, videlicet an sit illa infallibile Fidei Lutheranae Symbolum Eccl. Eccl. in 8. Editio altera. Augustæ Vindel. 1708. Hoc Examen prodiit etiam Germanice sequenti titulo: *Die Augspurgische Confession auf die theologische Wagschaale gelegt* Eccl. in 8. Augspurg. 1730.

III. Papatus nunquam errans in proponendis Fidei articulis: h. e. Romanus Pontifex (Iesu Christi in terris Vicarius, D. Petri Successor, universalis Ecclesiae Pastor & Reditor) Iudex Controversiarum ad fidem et mores pertinentium auctoritate summus, potestate maximus, sententia infallibilis. in 8. 1709. Augustæ.

IV. Lutheranismus constanter errans in primis Fidei principiis, videlicet: in repudiando Verbo Dei non-scripto: in recipiendo & discernendo Verbo Dei scripto: in intelligendo Verbo Dei scripto. in 8. Augustæ. 1709.

V. Una et vera Fides contra Libertinos & Indifferentistas partim, partim contra Lutheranos Eccl. evidenter monstrata: seu Pugna decretoria de vera Christi Ecclesia. Praeside P. Vito Pichler S. I. pro-pugnata ... in Lyceo Augustano. in 8. Augustæ. 1710.

VI. Theologica polemica particularis: h. e. materias particulares cum Sectariis modernis ... controversas complectens, & catholicam ubique veritatem facili solidaque methodo commonistrans. in 8. Augustæ. 1711.

VII. *Theologia polemica in duas partes divisa: quarum prior generalia Theologicæ controversiæ fundamenta tradit &c. &c. posterior Materias cum Protestantibus & modernis Sectariis ... controversas exhibet. Accedit Examen theologicum super Augustiana Confessione, cum huius authentico Textu. Opus in 4. & in 8. sæpiissime impressum fuit, etiam aliò titulò præfixò, scilicet Cursus Theologicæ polemicæ. Editio sexta, in forma autem octava (ut aiunt) tercia, prodivit Augustæ Vindel. 1748. Postea exiit editio Vienensis in Austria, anno 1755. in 8.*

C A N O N I C A.

VIII. *Manipulus Casuum juridicorum selectorum ... Defendente Gabino Pichler Presbytero & I. V. Studio (b) Nostri Nepote ex fratre, in 8. Ingolstadii. 1724. Liber, ex judicio Facultatis theologicæ, ob Auditoris jam per orbem notam doctrinæ soliditatem, cum multiplici eruditione, succincta brevitate, & singulari claritate conjunctam prælo dignissimus. Confer Annales Academicæ Ingolstadiensis, T. III. p. 169. 182.*

IX. *Summa Iurisprudentia sacræ universæ, sive Ius canonicum secundum quinque Decretalium Gregorii Papæ IX. titulos explicatum &c. &c. Prodiit Opus avide exspectatum, & statim, ac emersit in lucem, ab omnium Ordinum hominibus communis maximaque approbatione exceptum primò parvis quinque Voluminibus in 8. idque iteratis typis: postea in folio quoque recusum fuit plures. In hac forma*

(b) Hic anno 1731. *Iuris utriusque Doctor* creatus: et *Parochus in Möring factus est, minime indignus patruo suo discipulus.*

forma prodiit editio quinta, Augustæ Vindel. 1758: ornata Approbationibus Facultatum theologicarum juxta ac juridicarum Academiæ Ingolstadiensis, Fri-burgensis, & Dillinganae; quæ omnes doctrinæ soliditatem, proponendi claritatem, eruditionem ingeniumque Auctoris certatim deprædicant. Hunc partum suum Noster dedicavit Io. Theodoro ex Bavariæ Ducibus, Episcopo Ratisbonensi ac Frisingen-si &c.

X. Candidatus abbreviatus Iurisprudentiæ sacræ, h. e. Iuris Canonici Summa seu Compendium, quod in usum maxime Discipulorum... collegit Auctor ipse... Partes II. Editio quinta exiit Augustæ Vindelicorum, anno 1752. in 8. Post hanc editio Viennensis in Austria anno 1756. comparuit. Maximil. Ferdin. Ignat. de Planck SS. Theol. Doctor &c. &c. de hoc Opere inter alia sic judicavit: Tam multa, quæ ad sacræ Iurisprudentiæ notitiam pertinent, tamque breviter pertraðat, ut paucis absolvat omnia: tam ordinate ac perspicue, ut vel Tyro facilime possit assequi: tam solide, ut in difficillimis controversiis dubitationi vix locum relinquat &c. Franciscus HALDEN autem sequentibus laudat: Doctrinam solidissimam probatissimamque cum summa utilitate ita praxi accommodat, ut immensam rerum tractandarum congeriem clarissima simul brevitate contineat; maxima ingenii perspicuitate dilucidet; summa eruditione & singulari prudentia tradet.

XI. Ius canonicum practice explicatum; seu Decisiones Casuum ad singulos Decretalium Gregorii Papæ IX. titulos, & ad consuetum referendi modum accommodatæ. in 4. 1728. Ingolstadii. Iterum in folio, ibidem 1746. Opus novum (ut testatur Approbatio academica Facultatis theologicæ) breve iter

per

per selecta prorsus exempla tenens, ac multipli-
ci eruditione, jucunda rerum varietate, maxima
Decisionum soliditate, clarissima proponendi me-
thodo Lectorem mirifice delectans, nec minus
mōvens quam docens: dignissimum proin, quod
ad Academiæ decus cæteris in orbe celebratissi-
mi Auctoris Operibus adjungatur. Opus (ut habet
Approbatio Facultatis juridicæ) Casus maxima in-
genii felicitate selectos firmissime decidens.

XII. *Opuscula quædam in causa Decimarum
Langenmosensium.* in 8. Ingolstadii. 1726. Ita *An-
nales Academ. Ingolstad.* l. c. habent: Titulum *Theo-
philus GEORGI* (c) sic effert: *Resutatio Refutationis
extrajudicialis: seu justa Defensio Collegii Neobur-
genis adversus Librum Domini L. B. de E in SAN-
DIZEL, in Causa Decimarum Langenmosensium.*

(c) V. Eius *Europäisches Bücher-Lexicon*; ubi tamen in
recensendis *Nostri* Operibus multimodis cespitat.

PROBST (*Udalricus*) grande, *Augustana* præ-
fertim in urbe, nomen. Vir fuit plurimæ erudi-
tionis, acuti et inexhausti ingenii, magni probis-
simique consilii, oris aurei, famæ singularis, heroi
spiritus, magnæ consummatæque virtutis; cuius
encomium, ex *Litteris annuis Collegii Augustani*
mihi communicatum, antequam apponam, notes
velim, Lector benevole! me & ex præsenti, et
sequentibus *encomiis* consultò ea omnia refecasse,
quæ ad virtutum, quibus Viri à me memorandi
prædicti fuerant, commendationem spectant; tum
quod hæc talia inesse Personis religiosis, quivis fa-
cile det: tum quod eadem ad meum institutum
haud proxime attinere visa sint. *Encomium au-
tem Nostri* est sequens:

Bibl. August. Alph. X.

D

Na-

Natus in hanc lucem *Landspergæ*, Diœcœsos *Augustianæ*, anno 1690. die 6. Martii, ibidemque *Societatem* amplexus est; in qua post Rheticæ, Philosophiæ, & Theologiæ studia, insigni cum laude absoluta, quatuor Vota professus est. Litterarum omnium capacissimus, postquam *Logicam* tradidisset per annum, ad *Rheticam* se applicuit, quam docuit annis octo, cumque inibi excelleret, Iunioribus quoque *Societatis* ea arte instituendis præfectus est. Porro ad sacrum ambonem promotus, omnem deinceps ætatem in eo munere posuit, solaque in urbe *Augustana* in *S. Mauriti* æde, in quam anno 1731. venit, duo de viginti annis dixit pro concione undante semper et consertissima, cui Acatholici quoque frequentes, avidique intererant. Nec mirum, maximam affluentis undaque multitudinis auscultationem, et inhiationem fuisse; ita ut cadere non posset in terram ex omnibus verbis eius Oratoris, cuius ex ore virtus ac facundia loquebatur. Et profecto spiritus perorabat, a cunctis, quæ caro amat, alienissimus; omnis commodi et commoditatis propriæ averruncus inexorabilis; sacris præterea commendationibus formatus assiduitate singulari, ac inflamatus. Quanquam non abs re quis ambigat, an Vir consultissimus, et passim pro oraculo habitus ad animarum directionem plus publicis dictionibus, quam privatis institutionibus profecisse censendus sit. Certe Asceta experientissimus, et Dux conscientiarum dexterimus æque ac indefessus, ut a plurimis (etiam præcipue conditionis) ambiebatur, ita satisfaciebat universis; quin unquam casus quispiam sequior existimationem eius detereret: adeo ut illi quoque, qui erga nomen *Societatis* minus

minus æquo erant animo, *P.* tamen *Udalrici* reverentiâ tenerentur, eoque (si urgeret fatale quid) tanquam accito Palladio uterentur... Præterea tempus omne in studia sapientiæ, et pietatis insumpsit, tum in sese perficiendæ, tum in alios porrigidendæ: quo utique spectant sacrarum imaginum tot millia, ipso dictante variorum emblematum, schematum, ac torevmatum figuris perbelle, et ad cienda pietatis sensa perquam apposite adornata. Atque hac sancta sua industria id, quod spectabat, vir zelo et charitate plenus, plene obtinuit, nimirum artifices catholicos (antea pauperes) amplis divitiis ditatos: Sanctorum vero cultum undequaque splendidius propagatum. Præcipue autem novissimus ingenii partus, Liber (inquam) lectissimis commentationibus animum ad supremum vitæ humanæ actum egregie comparans, quo Author sanctionis doctrinæ suæ thesaurum prodidit, unâque fato suo prælusit, specialem mentionem meretur (*a*). Quæ enim huiusce lucubrationis præstantia, gustus, et gratia fuerit, inde licet coniicere, quod ob emptorum, etiam Acatholicon, copiam post paucas hebdomadas secundis typis recudi debuerit, cumque tricaretur nonnemo, neque edi librum modo hactenus apud nos usitato vellet, res plane a publico tumultu non procul abfuerit, quem cavens ipsemet, qui intercesserat, obex transiliri nempe se passus est. Porro edito in lucem amabili hoc doloris filio, velut suprema manu laboribus suis imposita, sensit Vir iamiam decidius, malignos humores ad viscera in dies magis affluere; quos cum consumere, vel

D 2

ege-

(a) Hic inter *Noſtri* Opera *inferius* tertio locâ memorabitur.

egerere non posset deficiens natura: hacque non cooperante, malum vincere medicina utut diligenter nequirit; cumque Deus, et si clientum et amicorum votis, sacris ac precibus ardentissimis sollicitatus, nollet fideli Servo et prudenti diutius mercedem suam differre, ad suprema ventum est: Egit grates Medico summam necessitatem denuntiati Vir grandis animi, sibique præsentissimi, petens quamprimum SS. Sacramentis auxiliisque omnibus agonalibus instrui: iisdemque rite ac solenniter, assistentibus Domesticis, procuratus inter insignia patientiæ exempla, et pietatis ac devotionis luculenta indicia, syderis instar peracto curiculo sensim occidentis, placide piissimeque, ex tympanitide potissimum. plenus ingentium meritorum anno 1748. die 22. Decembris occubuit. Mota occasu Viri, in commune tam splendide boni, tota civitas luctum sumpfit, et, cum iam ægritudinis tempore impensis externorum in dies singulos pro recuperanda Patri optimo valetudine sacrificia complura peracta; eque pauperum dominibus innocentes puerorum ac puellarum turmæ supplicatum ad aras divisorum Evergetum missæ sint; amplius adhuc post eius obitum exarsit affectus. Implevit namque postridie templum *Soc. Iesu* conferta multitudo, largoque fletu et sonoris suspiriis pretioso funeri, maxime cum deferretur ad cryptam, memorabili spectaculo parentavit. Præcipuus tamen in æde sacra *S. Mauriti* defuncto Ecclesiastæ habitus honos est. Decretæ unanimi Capituli consensu, ac die 30. Decembris celebratæ solennissimæ exequiæ; exstructum pegma funebre, suspensisque emblematis et multis accessis facibus illustratum; ornata pullo habitu pretioso

Uolo Cathedra ; in aris omnibus litatum ; stipata sub-sellia Nobilim in veste lugubri catervâ ; idemque ritus funebris die altero a *Sodalitate Militum* , eo in Templo congregari solitâ , repetitus.

Iam de Operibus *Nostri* — Horum aliqua , sed pauca , *P. Udalrico* in vivis agente prodivere , quæ sunt :

I. *Inventa , una , pretiosa , margarita* : Margarita von Cortona ein evangelisches zu großer Freud Christi gefundenes : zu grösserer Ihrer Ehre einziges : zu unserm größten Trost kostbares Perlein. in 4. Est Concio panegyrica *Neoburgi a Nostro* habita in octiduana solennitate Canonizationis eius *Sandæ*. 1729.

II. *Der mit allen großen Heiligen gemeine Belohnung habende , und eben darum ungemeine Heilige ... Bernardus.* Concio panegyrica *Cæsareæ monasterio Ord. Cisterciens.* habita. in 4. *Augspurg.* 1733.

Plura , post fata *Nostri* , ex eius Schedis , alio ē Societate Iesu obstetricante , emerserunt in lucem , ut :

III. *Sittliches Sterben vor dem Sterben , oder Vorbereitung zu einem guten Tod.* in 8. *Partes II. Augspurg.* 1749. & annis subsequentibus compluries. Idem Opus etiam latium in sermonem versum prodiit , sub titulo : *Memoria Mortis &c.* 1753. *Augustæ.* Repete , quæ de hoc Opere , in *Vita* , monui.

IV. *Communion - Buch.* in 8. *Partes II. Augspurg.* 1751.

V. *Betrachtungen vom allerheiligsten Herzen Iesu.* in 8. *Ibidem.* 1749. 1752.

VI. *Vom letzten Ziel und Ende des Menschen.* in 8. *Ibidem.* 1752.

VII. *Sechs und vierzig neue Arten das Leiden Christi zu betrachten.* in 8. *Ibidem.* 1750. 1752.

VIII. *Geistliche Iahrs-Rechnung.* in 8. *Ibidem.* 1752.

IX. *Gedanken vom Zorne und der Sanftmuth.* in 8. *Ibidem.* 1753.

X. *Heilsame Gedanken von der Keuschheit.* in 8. *Ibidem.* 1754.

XI. *Betrachtungen vom allerheiligsten Sacrament des Altars.* in 8. *Ibidem.* 1754.

XII. *Gedanken von dem Gerichte und der Hölle.* in 8. *Ibidem.* 1754.

XIII. *Heilsame Gedanken von Gott und göttlichen Vollkommenheiten.* in 8. *Ibidem.* 1756.

XIV. *Betrachtungen zu andächtigen Exercitien.* *Partes II.* in 8. *Ibidem.* 1758.

XV. *Heilsame, tröstliche Gedanken über die Sonn- und Festtägliche Evangelien oder Concept-Predigen.* in 8. *Partes II.* 1760.

XVI. *Zelus Sacerdotum, sive Meditationes &c. &c.* Cæterum notes velim, Lector benevole! hos Libros omnes sæpius typis procusos fuisse.

FITTERER (Iosephus) qui anno 1749—1750. in æde *S. Mauritii* de cathedra dixit, ediditque

I. *Neue Glaubens-Gespräche von den Religions-Streittigkeiten unserer Zeiten.* in 4. *Augspurg.* 1750.

II. *Gründliche Vertheidigung der christkatholischen Lehre, welche in den neuen Glaubensgesprächen Anno 1750. erklärt: Anno 1761. von H. Philipp Jacob Daler Theologo und Superintendenten im Baden-Durlachischen, wie auch von H. Pfaffio Kanzlern der hohen Schule zu Tübingen wider RR. pp.*

PP. Scheffmacher und Seedorf S. I. befritten: und nun von eben dem Verfasser der *Glaubens-Gespräche*, P. Iosepho Fitterer S. I. abermal bestätigt worden &c &c. in 4. Augspurg. 1763.

III. *Ars proficiendi in Conscientia & Scientia. Sodalibus Congregat. major. Academicæ Oenipontanae oblata. in 8. Oeniponti. 1738.* In prima parte agit de modo proficiendi in virtute: huic inseruit *Elegiam* 108. Versuum à se, dum junior fuit, compositam. In secunda tractat de modo proficiendi in studiis: huic inseruit *Prælusionem Academicam, seu Apologiam pro Theologia scholastica*, à se *Oeniponti A. 1737.* in *Nundinis* recitatam.

HUEBER (*Ferdinandus*) qui anno 1731—1740. in æde Sanctimonialium ad Stellam Concionatoris munus gessit, reliquitque complura in fol. Volumina Germanice scripta

I. *Concionum sacrarum in Dominicas & Festa anni: item in Festa B. V. Mariæ.*

II. *Exhortationes Marianas, vernaculè, à se, quæ Congregationis Præside, habitas. in 4.*

PFYFFER (*Franciscus Xaverius*) Vir non solum inter suos notissimus, sed usqueque magni Oratoris laude, dum vixit, per celebris. Natales non obscuros habuit apud *Lucernates* in *Helvetia*, nobili admodum, prædivite & ampla (ut est inter illos) familia (a) procreatus. Eius ortus, obitusque inde animadversionem tulit; quod uterque in

D 4

eiuss-

(a) De Gente *Pfyfferorum* plura scire avens adeat *Historiam S. I. Germanicæ superioris, P. I. Decad. IV.* Nro. 223. & 245.

eiusdem festi (Christi nempe à mortuis resurgentis) gloriosam diem incidit. Natus enim *Noster* anno MDCLXXX. die 21. Aprilis, ipsa dominicæ Resurrectionis luce, denatus est eadem Dominica anni MDCCCL. die 29. Martii.

Iam à primis annis masculi ingenii, supra æqualium fortem maturescens, indicia proferens, ob docilem ac morigeram indolem Majoribus in pretio fuit, tum etiam ob teneram pietatem charus Superis extitit: quod illi satis ostenderunt, dum die quadam cum duobus sociis lacum, quem minus firma glacies tegebat, equò (ut est ætas juvenilis incautior) temere ingressum singulari beneficio à vitæ præsentissimo periculo præservârunt.

Ex eo tempore reliktâ patriâ *Romam* venit: ubi in *Societatem Iesu* recipi meruit, eiusque ibidem tyrocinium anno M DC XC VI. die 24. Februarii adivit. Probationis biennio diligentissime exacto, annum unum illi, quâ postea claruit, eloquentiæ perdiscendæ impendit, eò utique operæ pretiô, cuius dein fructus amplissimos consecutus est. Quippe in *Provinciam S. I. Germaniæ superioris* destinatus abdicatis, quæ Primogeniti jure per amplæ ipsum manebant, fortunis, cum post exantata severiora studia *Societatem* anno MDCCXIII. die 15. Augusti solenni quatuor votorum religione professus esset; statim ad altiorem cathedram promotus est: postquam annis duntaxat tribus *Grammaticam*, uno *Poësin*, & quatuor *Philosophiam* docuisset.

Hâc proin libenter extricatus, reliquo vitæ tempore omni Ecclesiasten egit, ut verbi facundia potentem, ita castigatæ vitæ exemplo conspicuum

cuum. Qualem nempe et aula quondam *Heidelbergensis*, & multo diutius Civitas *Augustana* suscepit: qualem tot editæ Orationes polemicæ, aliæque Lucubrationes satis superque loquuntur; quibus Acatholicon errores acriter & gloriose inter publicos orthodoxi populi plausus, qui exteris etiam in regionibus percrebuerunt, infecutus est.

Et sane dicendi vis illi tam potens, dilucida simul, gravis & mascula adsuit, ut si quid affirmare aut suadere aggrediebatur, id manifeste conficeret. Quem merito tanquam severum in arte Magistrum & sanctioris facundiæ Auctorem gravem vereantur, quotquot crispata phrasí plebem obtundunt, ac inutili verborum dimicatione affectatæ partitionis gloriolam quodammodo sub hasta vendunt. Quamvis vero per annos *duodecim* continua singulis Dominicis Festisque eodem in loco diceret, nunquam pharetrâ exhaustâ ad triarios recurrere opus habuit; sed detritis licet corporis viribus, animò semper vegetus, ingenio semper novus, sacrum suggestum conscendit. Quæ res ut singularem apud omnes admirationem tulit, ita ab ipsis eius hostibus invitæ laudis confessionem extorsit.

Hic autem verbi divini prædicandi zelus, singulari cum demissione animi conjunctus, effecit, ut *Xaverius noster* oblata semel iterumque honorum munia constanter generosèque recusarit: quare id obtinuit, ut *Roseffium* illum, statim in limine huius *Traditionis* omnis à me laudatum, qui, tanquam Cathedræ *Augustanae* fulcimentum quoddam, meritò commendatur, si minus annorum numero, quos is in dicendi munere quinque et tricenos posuit, regendi tamen vicibus interpolatos;

tos ; at continuati profecto laboris laude sit super-
gressus.

Quanto in pretio , quanto in amore omnibus
Xaverius fuerit : quantis idem virtutibus enituerit,
jam multis dicendum esset ; nisi studiose haec (quod
monui) prætermittens ad suprema eius fata prope-
randum mihi ducerem.

Fuit autem annus à Virginis partu MDCLV,
vitæ postremus *Xaverio* ; quô feria II. majoris heb-
domadæ hemiplexia tactus , linguae usum amisit,
tot annis, tanta cum gloria ac fructu animarum
tanto, Dei verbo prædicando addictæ. Sequenti-
bus diebus , cum certiora mortis indicia congrue-
rent , sacra exomologesi expiatus est , divinoque
epulo & facro oleo confortatus. Tandem morbo
senioque confectus Dominicæ Resurrectionis die
sub vesperum paulo ante horam nonam in suorum
corona pientissime decessit, cum illo resurrecturus,
quem verbo & vitæ exemplo prædicarat: cuius
festivæ Anastasis luce & posuit vitam & auspica-
tus est.

Vixit annos 70. Cathedram sumimæ Aëdis Au-
gustanæ concendit anno 1722. Obiit (ut dictum)
anno 1750. die 29. Martii. Extant à *Nostro* , ty-
pis excusæ , maximaque Lectorum aviditate at-
que approbatione exceptæ.

1. *Conciones panegyricæ variæ variis in locis,*
tum *Augustæ* tum in *vicinia* recitatæ : e. g. 1. *Oratio*
sub titulo : *Die Leiter Jacob, oder der H. Ehr-*
und Lobwürdige Ursuliner-Orden. Neuburg. 1718.
2. *Oratio* habita in oëtidiuana Solennitate *Sæculi II.*
ab *inventione S. Crucis* , quæ *Biberbaci* , pago ho-
rarum quatuor circiter spatio ab urbe *Augusta*
posito

posito colitur, sub titulo: *Das verworfene, aber eben darum zu Biberbach erhöhte H. Kreutz.* in 4. Augspurg. 1725. 3. Oratio habita Cæsareæ, monasteriō Ord. Cisterciens. haud procul Donauwerdā sita, sub titulo: *Die Herrlichkeit der Kirch groß gemacht von Bernardo.* in 4. Augspurg. 1732. 4. Oratio in octiduana Solennitate Canonizationis S. Ioannis Nepomuceni, sub titulo: *Der redlose, und dannoch beredsamste Prediger des Lichts.* in folio. 5. Oratio funebris in honorem Alexandri Sigismundi Episcopi Augustani dicta, sub titulo: *Das kindliche Herz gegen seinen Vatter, und das vächterliche Herz gegen seine Kinder.* in folio. 6. Oratio funebris in Io. Franciscum Episcopum Augustanum, sub titulo: *Der Löw ein Schaf, und Hirt der Schafe.* in fol. Augspurg. 1740. 7. Oratio sive Adhortatio ad Capitulum Augustanum cathedralē de Electione novi Episcopi. 1740. 8. Oratio eucharistica de Electione Romani Imperatoris Francisci I. in 4. Augspurg 1745. Germanicè.

II. *Conciones polemicæ complures*, quæ primitus separatis Libellis vulgatæ sunt, post Nostri mortem verdū *una* justæ molis *Volumine* in folio comprehensæ prodiverunt sequenti epigraphæ: *Christliche, Apostolisch-Catholische Wahrheiten von einer hohen Dom-Kanzel in Augspurg meistens wider die Lutherische Lehr durch öffentlich gehaltene Predigen standhaft erwiesen* &c. &c. Augspurg. 1752. His Concionibus permixtæ sunt nonnullæ aliæ *Traditiones polemicæ*, quibūs Noster *M. Gottfridum LOMERUM, M. Martinum CHRISTELLUM* (b) *Ministros Verbi* Au-

(b) *De Lomero & Christello* videat, cui placet, *Librum: Ministerium evangelicum.*

Augustæ, dein Ioannem ROEHMUM Ministrum Francocurti et alios confutavit. Habentur ibidem etiam Conciones VIII. morales de Missæ Sacrificio, per Octavam Festi Corporis Christi in cathedrali Ecclesia habitæ, prius separatim minori formâ excusæ anno 1737.

Vide, si lubet, Librum: *Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen*, T. 35. 47. 48. 49.

GOEZENBERGER (*Franciscus Borgia*) *Neoburgi Palatinatûs urbe, ad Danubium sita, anno 1709. die 9. Octobris primam lucem aspexit: qui cum adolevisset, Societatem Iesu anno 1725. die 13. Septembris ingressus est: professus autem antem anno 1743. die 2. Februarii. In eadem hic Societate auditæ Philosophiæ ac Theologiæ specimina præbuit publica & præclarissima. Grammaticam trienriō, biennio Poefin, Eloquentiam anno uno docuit, omni & docentis & dissentium cum commendatione. Philosophiam quadrienniō tradidit, ad veteris dignitatem & recentioris delicias accommodatam, utriusqùe pridem ac funditus gnarus. Subinde Theologicam polemican anno uno, altero moralem docuit, scholasticæ pariter, quam, ex Professorum judiciō, nullo fere negotio perdidicit, non docendæ modo sed ubivis illustrandæ idoneus. Adeo ingenio valuit felicissimo & inter ævi huius promptissima jure numerando, ut cui rem designasse idem erat, ac confecisse. Matheos porro omnis eam sibi comparavit scientiam, ut si (quod cupiebat unice) *Sinas* attigisset, haud ex vano multorum augurio alterum imperio illi *Keglerum* (a) dedisset.*

Nec

(a) *P. Ignatius Keglerus insignis è Societate Mathemati-*

Nec lingua magis aut calamō, quam manu promptus fuit; cuius dexteritate singulari prædictus horologia, tubos opticos, globos versatiles, & id genus mille alia ex artis elegantia elaboravit; quō laborum genere id & temporis & industriæ compendium fecit, ut, cum loqueretur etiam aut cogitaret alia, alia semper ageret: nec tam colloquentes quam otium falleret maximopere invisum sibi. Quin etiam dicere licet, complurium linguarum peritiam eidem velut per otium adhæsisse.

Denique omnes amoeniorum Musarum delicias, & politioris, quā impensè delectabatur, literaturæ fontes non exhausit modo (b), sed junioribus præcipue Religiosis hauriendos profuse præbuit, omnis iuxta *Humanitatis Magister*, ac *Magistrorum Instructor*. Inter alia Poeticæ artis luculenta reliquit monumenta, quibus et latinum Poetam effingeret, & vernaculos castigaret Poetastrōs.

Tantæ ingenii felicitati accessit mira facilitas indolis optimæ, pie hilaris, mansuetissimæ, ad omnium animos & horarum omnium obsequia compositæ, quæ nativæ cuidam suadæ conjuncta omnium accedentium animos rapiebat.

Tot tantaque naturæ & artis decora multum superavit ecclesiastica, quā *Noſter* valuit, eloquentia; namque in *sacrum sublimatus suggestum*, *Monachii* tres annos, totidemque *Augustæ*, quō ire à Superioribus iussys fuerat, a menſe Aprili anni 1750. in

cus fuit, cuius ingenii monumenta habentur in Libro: *Scientia Eclypſium ex Imperio & Commerce Sinarum illustrata*, in 4. c. fig. *Roma. 1747.*

(b) De hoc vide infra in Catalogo Opp. Noſtri, N. VIII.

in vitæ finem usque ad concionem ita dixit, ut præclarissimi Oratoris fama atque existimatio in ore et animis Auditorum diu post supremæ eius fata perfiterit, nostraque etiamnum ætate perficit.

At hæc præludia duntaxat fuerunt uberrimæ ex tanto ingenii et ætatis flore conceptæ spei, quam, heu! præmatura mors totam subvertit; dum *Nostrum* anno 1753. die 2. Februarii fustulit, annô ætatis 44. hydrope extinctum, quantam cœlo animam, tantas tumulo spes non sine communi bonorum luctu inferentem.

Hæc de Vita Dotibusque *Nostri* ex *Historia MSSta Collegii Augustani*, quæ subin ad Virtutes eiusdem delabens, speciatim prædicare non omittit zelum gloriæ Dei & animarum, charitatem in omnes, eximiam sui demissionem, obedientiam erga Superiores, laudis humanæ contemptum, orationis et mortificationis studium, aliisque, quæ ego brevibus attigisse satis habeo, ad ingenii, à *Nostro* relicta, monumenta enarranda properans. Sunt illa autem:

I. *Lutherische Kirch, und Lehr von der Kirch, mit der gesunden Vernunft nicht übereinstimmend.* in 4. Augspurg. 1750. Est Concio polemica feria tertia Pentecostes in æde cathedrali habita.

II. *Der Tag der Erlösung aus einer Babelischen Verwirrung.* 4. Augspurg. 1750. Concio polemica in festo S. Hilariæ recitata.

III. *Römisch-catholischer päpstlicher Ablaß wider die Lutherische Einwürfe vertheidiget.* in 4. Augspurg. 1751. Sunt Concessiones quatuor de Indalgentiis, quarum quarta de Jubilæo agit, adversus

Ius Philipp. Jacob. SPENERUM electoralis Brandenburgici Consistorii Consiliarium & Præpositum Berolinensem: cuius Librum contra Indulgentias sub finem sæculi superioris impressum & jam obli- vioni datum nescio quis Francofurti & Lipsiæ ite- ratis typis anno 1750. recoxerat.

IV. Catholische Anmerkungen über eine Schrift Georg. Fabricii, Professors bey der Academie zu Herborn, deren Titel ist: Der geplünderte Jesuiter-Bote. in 4. Augspurg. 1752. Georgius Fabricius, postquam à sacris Romanis defecerat, nonnulla ad- versus Ecclesiam Romanam edidit, speciatim ad- versus Miracula S. Francisci Xaverii, ob id confu- tatus à P. Philippo Cordier S. I. Confutationi eius opposuit Fabricius libellum supra memoratum: Der geplünderte Jesuiter-Bote; in quem subin Noſter dictas Annotationes (Anmerkungen) publicavit.

V. Abgenöthigte Ehren-Rettung wider eine von Göttingen in öffentlichen Zeitungen ausgeflogene ehrenrührische Schrift, durch welche die historische Schulbüchlein der oberdeutschen Provinz der Ge- sellschaft Iesu ohne Grund und Ursach angetastet werden. in 4. Augspurg. 1752.

VI. Gegen-Antwort auf eine Antwort des H. Göttinger-Zeitungsschreiber, die Vertheidigung der historischen Schulbüchlein &c. betreffend. in 4. Augspurg. 1752.

VII. Die in drey wichtigen Puncten catholisch ge- wordene H. H. Lutheraner von Augspurg. in 4. Augspurg. 1752.

VIII. Carmina quædam, ex multis paucula, quæ æquior fortuna superesse permisit, notæ optimæ: quæ Car. MICHAELER in serenda meritò judi-

judicavit *Collectioni Poetarum elegiacorum*, stilo & sapore Catulliano scribentium. in 8. Viennæ. 1784.

LEONARDELLI (*Bonaventura*) Vir per triginta propemodum annos de Lyceo Augustano, & Collegio Societatis Iesu, dum et illius in studiis, & huius in *Spiritu* Præfectum ageret, quam optime meritus. Natus is est Tridenti in Tyroli (a) anno prioris saeculi tertio septuagesimo die 20. Aprilis: *Societatem* ingressus anno eiusdem saeculi supra nonagesimum octavo, die 7. Septembris, iam Philosophus absolutus. In ea *Theologiam* didicit annis quatuor: totidem docuit *Grammaticam*: *Philosophiam* septem: *Theologiam* moralem septem: *scholasticam* quatuor; utriusque *Doctor* Facultatis. Ultima quatuor Vota Professorum edidit anno labentis saeculi tertio decimo, die 2. Februarii. *Ministrum* Rectoris egit anno uno: *Præfectum* *Spiritus* annos viginti novem: per aliquod tempus etiam *Confessarium* Sermi & RRmi S. R. I. Principis & Episcopi Augustani, *Iosephi*, ex Landgraviis Hassiae. Sacerdos dein octogenario maior & lubiæus.

Vir erat antiqui candoris, omnis expers fuci, insigniter religiosus, sibi durus, inter ægritudinem vicissitudines patientissimus, humillimus et sui negligens, insigniter doctus, prout demonstrant *Tractatus* plures, quos edidit, ab omnibus merito summe æstimati.... Vivis excessit anno Christi MDCCLVII. (b) vitæ 84.

Ab

(a) In *Annalibus Academæ Ingolstadiensis* à *Io. Nepom. MEDERER* editis Tom. III. pag. 132. ad annum 1713. in memorata *Academia Logices Professor Noster* dicitur, patriaque *Pietanus* Tyrolensis afferitur.

(b) Hæc ex *Symbolis* mihi communicatis narro.

Ab eo extant sequentia doctrinæ monumenta typis procula:

I. *Institutio practica Ordinandorum.* 8. Tridenti 1730.

II. *Confessio & Communio examini theologico subiecta.* 8. Augustæ. 1730.

III. *Religiosus per geminam sacram Recollectio-
nenem triduanam interius exteriusque reformatus.* 8. Augustæ. 1745. Germanice etiam prodiit *ibidem.* 1771. in 8.

IV. *Decisiones practicæ Casuum Conscientiae se-
lectorum, in praxi & foro interno quotidie occurren-
tium. Pars. I. 4to. Augustæ & Heribpoli. 1747.*
Editio IIda. Dedicatio à Nostro dirigitur ad Io-
annem Adamum NIEBERLEIN, SS. Theol. Docto-
rem Episcopum Dioclesiem, Suffraganeum Eystet-
tensem &c. &c.

V. *Decisiones practicæ Casuum Conscientiae se-
lectorum, in praxi & foro interno quotidie occurren-
tium. Pars II. Augustæ 1739.* Dedicavit hoc Vo-
lumen Noster JOSEPHO ex Landgraviis Hassiae,
Episcopo Augustano.

VI. *Septem Gratiarum Rivi ex fonte vitæ jugi-
ter emanantes, seu septem Sacraenta, à Christo
Domino instituta, per Quæstiones & Casus practi-
cos proposita. &c. 4to. Augustæ. 1745.*

SCHWARZ (Ignatius). Viri huius præcellen-
te ingenio, doctrina maxima prædicti, qui ulti-
ma vitæ tempora Augustæ transegit, *ibidemque*
diem supremum clausit, laudes scripturus, *Lit-
teras annuas Collegii Augustani* per apographum
mihi humanissime communicatas, tum etiam *An-
nales Academæ Ingolstadiensis* à Io. Nep. MEDERER

Bibl. August. Alph. X.

E

edi-

editos, ceu duces verissimos, sequendos mihi duco;
Itaque ad rem —

Ignatium SCHWARZ Mückhusium, Sueviæ pagus, Dioecesis Augustanæ, orbi anno 1690. dedit. Is Societatem Iesu anno 1707. ad diem 7. Septembris ingressus, in ea Philosophiam tribus annis didicit: quo illicò tempore præclari ingenii specimen disputatis anno 1712. in Universitate Ingolstadiana publice Thesibus (a) edidit, jam tum insignibus, quibus et illam Academiam et omnem rem litterariam postea sibi devinxit, meritis quasi præludens. Posthæc theologica præcepta quatuor annorum spatiò imbabit.

Ad docendum admotus *Grammaticam* duobus, *Poësin* uno, *Philosophiam* quatuor annis tradidit. Subin exacto *tertiæ probationis* anno, solenni *quatuor Votorum* sacramento edito in perpetuum *Societati* se mancipavit anno 1725. Quò factò in Academiam Ingolstadianam anno 1726. denuo ire jussus, ibi *Ethicam*, mox etiam *Historiam* (et hanc quidem XIV. adeo annis) docuit. Munia autem *Societatis* capeſſere jussus, *Ministrum Rectoris* anno uno, *Rectorum* ultra viginti annos egit.

Excellentem Viri virtutem et vastissimam in omni litterarum genere eruditioinem nemo fuit, qui perspectam non habuerit. Et scientiæ quidem perenne monumentum tum ad sui nominis famam, tum ad rei litterariæ proventum maximum, *Ingolstadii* posuit. Videns namque celeberrimæ illi Academiæ deesse aliquid (quò sine carere nævo, imo quo sine nec doceri scientiæ reliquæ solidè, neque addisci satis feliciter possent) eruditionem vide-

(a) Vide *Annales Academ. Ingolstadi.* T. III, p. 130.

videlicet historicam ; eadem ut induceret , nihil non molitus est Vir communis boni studiosissimus , nec destitit prius ; quam erecta noviter cathedra *Historia* in illo Athenæo publice doceretur.

Quod ipsum qua ratione evenerit , *Annales eius Academæ T. III. p. 175.* sequentibus docent :

„Serenissimus Dux CAROLUS ALBERTUS cum et ipse , „præter alias omnes ingenuas artes atque scien- „tias , eruditione in primis historicæ esset instructus , „ut ingentia illa volumina testantur , quæ ad Eius „usum a *Theodoro Schmackers* conscripta hodie- „dum „in Bibliotheca Collegii Albertini asservantur : et alia- „rum regionum , *Italiæ* , *Gallia* &c. quas peregrin- „nando obiverat , exemplis didicisset , quantum „momenti in *scientia historicæ* positum esset ad rei „totius literariæ incrementum , sexta Novembris , „anni 1726. edito speciali Decreto Universitati „insinuavit : intentionem suam esse , ut , bono stu- „diosæ juventutis atque emolumento Academæ , „*Historia universalis* traderetur ; jamque monitum „esse Provincialem *Societatis Iesu* Provinciæ Bava- „ricæ , ut Virum idoneum denominet , qui una cum „*Ethica* simul *Historiam* publice tradat ; atque hanc „quidem principaliter , illam ex re nata , bis in „Lectionibus publicis , diebus Lunæ ac Veneris ; „bis in Collegiis privatis , diebus Mercurii ac „Sabbati : Hanc suam voluntatem affixo ad valvas „Universitatis programmate publicandam esse ; ani- „mandosque omnes (exceptis Logicis) Academi- „cos , præcipue Iurium studiosos , ad huiusmodi „Collegia , facta speciali mentione in testimoniis „publicis , quem quis profectum hoc in studio fe- „cisset. Hæc decreti Electoralis summa. Novus „Professor constitutus *Ignatius Schwarz* , jamque

„sub medium Octobrem Universitati inscriptus est;
 „quamvis variis impeditus obstaculis suam con-
 „scendere cathedram usque ad Martium mensem
 „sequentis anni non potuerit.“

Quàm in hac nova palæstra egregie decerta-
 rit Noster: quàm præstantibus ingenii partibus
 novam sibi commissam cathedram illustrârit, in-
 signe rursus testimonium perhibent citati *Annales*,
ad annum 1727. monentes: „Sub extremum de-
 „nique Februarium præcipua difficultas submota
 „est, quæ hactenus novum *Professorem Historia-*
rum ab habendis lectionibus ac Collegiis impe-
 „dierat. Scilicet, cum de hora prima pomeridia-
 „na disceptatio esset inter *Professorem Digestorum*
 „atque *Historiæ*, decreto Electorali, dato die 19.
 „Febr. sanctum est, ut *Digesta* ab hora secunda
 „ad tertiam, *Historiæ* ab hora prima ad secun-
 „dam traderentur. Igitur tertia die Martii affi-
 „xum est ad valvas Universitatis Decretum cle-
 „mentissimum superioris anni, et a prandio eius
 „diei *Ignatius Schwarz* solenne principium fecit. In
 „prima lectione, quam tertio post die habuit,
 „comparuere multo plures quam centum Auditio-
 „res; ad Collegium autem privatum, quod in stu-
 „ba Canonistarum instituit, tanto numero conflu-
 „xere, non Physici tantum ac Metaphysici, qui ad
 „studium istud obligabantur, sed Iurium etiam ac
 „Theologiæ studiosi, ut locus omnes non ca-
 „peret.“

Et ad annum 1728. sequentia de *Nostro Anna-
 les* iidem tradunt. „Denique et novus Historia-
 „rum Professor *Schwarzius* cœpit hoc anno emissis
 „in publicam lucem scriptis suam cathedram illu-
 „stra-

„strare ; edidit enim suas *Institutiones historicas*, „quæ scilicet methodicam descendæ Historiæ ratio- „nem continerent, ac simul majori, quod jam tum „meditabatur, historico Operi præluderent.“

Ad annum deinde 1729. hæc memorant : „Historiarum Professor *Schwarzus* primam hoc „anno instituit publicam Disputationem, fane glo- „riosam, quippe sub auspiciis Serenissimi ac Po- „tentissimi Principis ac Domini *Caroli Alberti Ele- & toris* &c. *Historia Ingolstadiensis* Auctoris et Fau- „toris clementissimi, (Respondentis personam su- „stinentे *Ioanne Philippo Annichio*, Wolfertshusa- „no Bojo, SS. Theologiae, Iuris utriusque, nec „non Historiæ ac Politicæ studioſo) ediditque ty- „pis publicis *Academiam Anglipolitanam ad nostrum* „*sæculi splendorem* novo *Historiæ lumine illustratam*, „i. e. *Panegyrin dedicatoriam Serenissimo Historiæ* „*Fundatori oblatam*. Huic subjecit *Theses* omnino „trecentas ex Historiæ Prolegomenis, ex Historia „sacra antiqua, ex Historia profana antiqua seu „quatuor Monarchiarum, ex Historia nova Impe- „rii Romano-Germanici, ex Historia ecclesiastica „&c. depromptas, plerasque Scriptoribus protestan- „ticis oppositas, atque omnes rigide catholicas ; „quas ille die 14. Iunii cum summa sui commen- „datione propugnavit.“

Annū quoque 1733. novo certamine Acad- „mico insigniendum duxit *Noster*, de quo sæpius „laudati *Annales*, T. III. p. 189. hæc habent. „Studium historicum sub *Schwarzio Professore* „vigorem splendoremque suum hactenus quidem „insigniter conservavit. Ex nobilium iterum nu- „mero illustris athleta *Franc. Xav. L. B. ab Egger* „publi-
E 3

„publicam ex Historia universali concertationem
 „subiit, proposito Libro, cui titulus: *Princeps*
 „*Imperii Ecclesiasticus &c.* quem Reverendiss. ac
 „Sereniss. Theodoro Ioanni Episcopo Frisingensi de-
 „dicavit. Nomine Serenissimi argumentum hono-
 „rarium proposuit *Neffius*, eiusdem scilicet Medi-
 „cus cubicularius.“

Sic Noster studium historicum ad summum splendorem perducere feliciter conatus est usque ad annum 1740. quō honorificis *Societatis* officiis obeundis (ut supra monui) destinatus fuit. Hinc ad memoratum annum 1740. *Annales* sæpe dictæ *Academie* monent; „A docendi munere simul „et ab hac Universitate discessit in autumno huius „anni *Ignatius Schwarz*, qui continuos quinde- „cim annos in una hujate Schola consumpsit, „et cathedram historicam, primus historiarum Pro- „fessor, insigniter collustravit. Præterquam enim, „quod numerosissimum ad suas *Prælectiones* attra- „xerit auditorem, ac nobilissimos non semel pugi- „les in publicis solennibusque disputationibus pro- „duxerit; Libros etiam complures in publicam „lucem evulgavit omni eruditione plenissimos. „Prodiere plerique typis academicis...“ Sed de his postea agetur.

Et profecto *Iconismus* elegantissimus, quem cum *Positionibus historicis* æri curavit incidi, excellens Viri ingenium, rerumque historicarum peritiam admirabilem luculentissime demonstrat. Atque hoc refer, quæ *inferius* in *Catalogo Opp. Nostri, N. IV.* dicentur. Concinunt *Annales Academ. Ingolstadt. T. III.* p. 183. ubi legere est: „Præter „elegantissimum *Iconismum* propositus est in *Dispu- tatione*

„tatione Libellus: *Effigies Historiæ Bavaræ &c.* à „Præside *Ignatio Schwarzio* erudite conscriptus, & „ad pernoscendum *Bavaricæ* statum in primis oppor- „tunus.“ Certe hic, aliisque Libri complures, ut Auctori suo famam immortalem pepererunt, ita *Societatis* apud Eruditos existimationi pondus in- gens et incrementum addidere. Neque domesti- corum duntaxat de *Ignatii* nostri lucubrationibus judicium hoc fuit; exteri etiam et (quod mirere) Galli ac Itali, quibus raro placet, quod Germano prognatum est cerebro, eosdem libellos iterato prælo subiici atque in lucem edi curarunt. (b)

At non in hoc solum severiore scribendi ge- nere excelluit Vir præstantissimus; sed amoenio- res quoque disciplinas rarissimo vinculo ita coniun- cta habuit, ut, magisne in his, an in illis tri- umpharet, prope dubium relinqueret. Certe cum Regimini admotus, Musis iam Scholisque penitus valedixisse videretur, Vir quinquagenario maior, tum *Solodorani* Collegii Rector, exemplo vix un- quam viso, choragum egit, ac honoribus Illustrissimi *Oratoris Gallici* Drama adornavit, a Nobilissimo Spectatore maximis laudibus celebratum.

Nec minora in *Ignatio* fuere eximiae virtutis decora, quæ enumerare omittens ad obitum eius pergo. Incidit is in annum 1763. diemque Octo- bris vigesimam nonam, quo *Noster*, nihil arden- tius frequentiusque, quam *dissolvi et esse cum Christo*, suspirans, *Augustæ* naturæ debitum solvit; post-

E 4

quam

(b) Sic e. g. *Nostri Institutiones Iuris universalis Naturæ et Gentium* anno 1761. in 4to. duobus Tomis, *Venetiis* prodierunt &c.

quam ultimô vitæ annô, quo *Templi* curam gessit,
variis infirmitatibus conflictatus fuerat.

Libri, quos eruditus Nostri calamus produxit,
sunt sequentes :

I. *Peripateticus nostri temporis.* in 4. *Ingolstadii.* 1727.

II. *Institutiones historicæ pro Academic studio Romano-catholico, ubi absterfa Acatholicorum fuligine monstratur methodica Historiæ discendæ ratio.* in 8. *Ingolstadii* 1728. c. fig. De his quid judicandum sit, habes superius in *Vita* p. 69. Editionem mox sequentis anni 1729. memorant *Academ. Ingolstadiens. Annales, & Theoph. Georgi in Universal-Bücher-Lexicon.*

III. *Academia Anglipolitana novo Historiæ lumine illustrata &c. Ingolstadii.* 1729. De hoc vide superius in *Vita*, p. 69.

IV. *Effigies Historiæ Bavaræ in Collegiis historicopoliticis ratione methodica adumbratæ publicæ Concertationi proposita à Francisco Xaver. Leonard. Car. Rupert. L. B. de Lerchenfeld &c. sub glorioiss. Auspiciis Caroli Alberti Ducis utriusque Bavaricæ &c. in folio. Ingolstadii.* 1731. Quid de hoc Opere senserit *Facultas* tum *theologica* tum *philosophica* *Academie Ingolstadiensis* primum est ex earundem præfixis *Approbationibus* cognoscere. *Theologica* quidem sequentibus illud collaudandum sibi duxit: „Quantum internæ congenitæque lucis ac claritatis contineat hoc Opus eruditissimum, erit in „propatulo universis, quotquot sedula lectione reconditos in hoc Opere scientiarum thesauros in„vestigaverint. Invenient in eo mirificæ claritatis „gratiam, veritatis historicæ soliditatem, amplissimæ eruditionis epitomen, limatissimæ crisis sub„tili-

„tilitatem, cum nitidissimæ scriptio[n]is cultura amœ-
„nissime sociatam.“ *Philosophica* deinde, fusiori
utens elogio, hæc habet: „Cum omnis Historia
„rite conscripta maximum semper prætium habeat
„apud æquos rerum æstimator[es], illa vero singu-
„larem sibi comparet amorem, quæ res in Patria
„gestas nobis in memoriam revocat; augurari li-
„cet, quanta in æstimatione præsens lucubratio
„futura sit, utpote quæ universam, quæ late patet,
„*Historiæ Bavaræ* amplitudinem, velut in nuce in-
„clusam, pulcherrima simul, ac ordinatissima ratio-
„ne methodica descriptam exhibet; variam per
„sex status diffusam eruditio[n]em cum singulari
„styli amænitate, ac ingenii elegantia conjun-
„ctam comprehendit; plures præterea *Quæstiones*
„historico-politicæ mira claritate non minus, quam
„ingeniosa brevitate ita examinat, ut rationum
„momenta, pluribus licet, iisque intricatis diffi-
„cultatibus obsita, accurate quidem et candide,
„absque tamen omni partium studio, ac acerbiore
„crisi proponat, atque ad Veritatis trutinam per-
„pendat. Quare non dubito, quin hæc *Effigies*
„*Historiæ Bavaræ*, in Collegiis historico-politicis ad-
„umbrata, omnibus exhibitura sit effigiem ipsius
„Authoris, jam aliis etiam Opusculis litterato orbi
„inclarensentis, vivis quasi coloribus expressam.“

V. Imperii Princeps ecclesiasticus, selectis ali-
quot lineamentis, parergisque historico-hierarchicis
adumbratus. in folio. c. fig. Auguſtæ. 1733. Appro-
batio Facultatis theologicæ Academicæ Opus hoc
„a Rerum præclara, solida, & eruditissima traditio[n]e
„maximopere commendabile esse: & Authoris nomen
„jam ex multis aliis elucubrationibus celeberrimum
„amplius inde illustrari; affirmat. Facultatis au-
„tem

„tem philosophicæ Approbatio in eo stylum amænum simul ac gravem, perelegantem ordinem ac „claritatem, profundamque soliditatem“ miratur.

VI. Collegia historica, sive Quæstiones Historiæ criticæ ex Institutionibus historicis, in ordine ad dilucidandas quasque difficultates extractæ, atque accommoda methodo pro studio academico, præsertim catholico, propositæ. in 8. c. fig. 1734—1737. Ingolstadii. Audiamus de his *Annales Academæ Ingolstadiensis. T. III. p. 208.* vocantes „Opus æstimatissimum pro ratione scilicet temporis, quo de Quæstionibus etiam meri facti disputare adhuc animosius cum Protestantibus libuit; horum enim „Scripta historica novem illis tomis præcipue „impugnat.“ Quo conatu mentem Academæ Ingolstadiensis implere maxime studuit, quæ unaniimi omnium calculo Historiæ Professorem publicum, & quidem e Societate Iesu, sibi expetiverat.

Verba domesticorum Annalium Collegii S. I. Ingolstadiensis de hac re sequentia sunt (c): „Externi humani Universitatis Professores Academici unanimi consensu petunt à Societate Iesu Historiæ Professorem, & si opus sit, etiam Serenissimi Electoris Bavariæ opem implorare sunt parati. Petunt autem propter Ius Canonicum & Civile, itemque professionem Controversiarum, & sacræ Scripturaræ. Ferè enim Acatholici in Historia exultant, atque inde perversa non solum in Ecclesiasticis rebus dogmata, sed etiam in Legibus diverticula eliciunt, falsas veris relationibus circa originem & praxin antiquam Legum ac Iurium inspergunt, ut adeò Legum tam Civilium, quam Canonicarum „In-

(c) V. Proæmium ad Collegia ipsa historica, p. 11.

„Interpretes exactâ Historiæ notitiâ juventur, sine
 „qua nec origo, nec scopus Legum satis constat;
 „neque Acatholicis, in corrumpenda & sic men-
 „dosè alleganda Historia versatissimis, sufficienter
 „occurri potest.“

VII. *Institutiones Iuris universalis Naturæ & Gentium*, ad normam *Moralistarum nostri temporis*, maxime *Protestantium* (*Hugonis Grotii, Pufendorfii, Thomasii, Vitriarii, Heinecii* aliorumque ex recentissimis) adornatæ & ad crisin revocatis eorum *Principiis*, primum fusiore tum succinctiore methodo pro studio academico, præcipue catholico, accommodatæ. in fol. *Partes II. Augustæ. 1743. Venetiis. 1761. in 4.*

VIII. *Compendium Collegii Iuris canonici EN- GELII.* in 8. *Basileæ. 1731.* Tribuit *Noſtro Theophil. Georgi L. c.* cui an fides habenda sit, haud satis ſcio.

Reliquit præterea manu sua descriptas atque hactenus typis non vulgatas *Institutiones historicas ecclesiasticas*, in ſequentia Capita divifas: 1) „Notitia chronologico-historica Rom. Pontificum. 2) Notitia geographico-politica Ecclesiastici ſtatutus. 3) Notitia hierarchica Ecclesiæ. 4) Notitia „polemicæ Historiæ Eccles. in genere. 5) Notitia „critica Protestantismi ac Iansenismi in specie. 6) Notitia canonica Conciliorum. 7) Notitia Ecclesiæ litteraria. 8) Notitia religioſa SS. Ordinum. 9) Notitia ecclesiastica de ſtatu, progressu, et diſciplina Ecclesiæ. 10) Notitia gymnaſtica Historiæ ecclesiasticæ. Item *Fragmenta quædam Historiæ profanæ.* Hisce manuscriptis poſt obitum Aucto- ris modeſtissimi appositum inventum eſt hoc sche- dion

dion ipsius manu exaratum: „Hæc scripta inutilia sunt; quia ex parte incompleta et ex altera parte continentia materias ac quæstiones, quæ qualicunque modo tractatæ, delicatis hisce temporibus, etiam catholicas aures offendunt, præsertim à jesuitico calamo exaratæ.“

BONSCHAB (*Ignatius*) primùm per annos *Septem excelsi Regiminis Burghusiani* in Bavaria Concionator, postea *Augustam* accitus, in æde Monialium ad *Stellam* ab anno 1744. usque in annum 1748. de cathedra dixit. In Collegiata quoque Ecclesia ad *S. Mauritium* populum e suggestu sacris doctrinis ab anno 1755. ad annum 1767. zelose eruditivit, qnō ipso *Collegii Redor* creatus fuit. Eandem dignitatem *Ambergæ* in Palatinatu veteri gessit. Habentur à *Nostro* typis excusæ sermone vernaculo:

I. *Conciones panegyricæ de S. Cruce*: de *Sanctis*: in *Solennitatibus & Occasionibus* diversis habitæ, atque seorsim vulgatæ; quas distinctius enarrare abstineo.

II. *Ascetica plura*, quæ inter memoratu digniora esse videntur. 1. *Betrachtungen über das H. Messopfer für unterschiedliche heilige Zeiten Sc. Burghausen* 1749. Iterum 1752. & 1766. 2. *Der englische Wundermann S. Franciscus Xaverius für die zehn freytägliche, oder neuntägige Xaverianische Andacht im März. Burghausen*. Ibi excusum sæpius, recusumque denuo *Augustæ*. 3. *Catechismus Petri Canisi*. Latine et Germanice, *cum figuris*, jussu Eminentiss. Cardinalis & Episcopi Passaviensis *D. de Lamberg. Augustæ*. 4. *Pinacotheca Mariana*, exhibens

hibens antiquitatem, sanctitatem, & utilitatem, Cultus Mariani, in Personis omnium fere ordinum et nationum, pietate, natalibus, doctrina maxime claris. c. fig. Augstæ. Latine et Germanice. 5. Schul heiliger Forcht Gottes, oder Oelberg-Betrachtungen Ec. 1758. Augspurg. 6. Des allerheiligsten Herzens Iesu sichere Himmelstraße. in 8. 1767. & 1768. Augspurg. 7. Heiliger Communion- und Bußspiegel. 8. Augspurg. c. fig.

III. Polemica nonnulla, ut 1. Parallel der Lehre Luthers und Calvins mit der Lehre der Catholiken Ec. Augspurg. c. fig. 2. Durchlächtigste, von Anbeginn der beweinungswürdigen Glaubenstrennung, in den Schoos ihrer alten H. Mutterkirch zurückkehrende Kinder, als gebenedeyte Trauben mit Christo, dem wahren Weinstock, wiederum vereinigt. Augspurg. c. fig.

NEUMAYR (*Franciscus*) principe Bavariæ urbe, *Monachii*, in Dioecesi *Frisingensi* anno MDCXCVII. vivendi initium die 7. Ianuar. fecit. Iunior adhuc, anno scilicet MDCCXII. Societati Iesu die 13. Octobris nomen suum dedit: in qua, exacto tyrocinii sacri tempore, *Philosophiam* per triennum audiit: postea anno uno *Rhetorices* præcepta *Neoburgi* ad *Danubium* studiose repetivit. Ad docendum admotus annos duos in tradendis *Grammatices*, totidemque in explinandis *Poetices* legibus contrivit: quo temporis spatio absoluto, *Theologiam* primo biennio *Dillingæ*, altero *Ingolstadii* maxima cum laude, et disputatis publicè Thesibus absolvit. Finito tertio Probationis anno primò *Brigæ*, dein *Sotodori Rheticam* docuit: quo circiter tempore, anno

anno scilicet MDCCXXX. ad diem 2. Februarii solennibus quatuor Votis se devinxit.

His gestis apostolicos labores subire jussus, *Missionarium* egit, eique sacro intentus operi, per biennium, *Salisburgensem* potissimum ditionem excoluit, eo tempore, quo plurimi, errorum lue afflati, sedibus migrare suis cogebantur. Atque in hoc negotio etsi (quod de se ipse profiteri voluit) violentæ mortis perferendæ discriminibus pluries se obnoxium fenserat, ita tamen sancto succensus zelo partes suas egit, ut eximiam sacræ facundiæ laudem sibi abs auditoribus collegerit.

A Missionibus redux, *Monachii* per annos sex in Eloquentiæ palæstra rursus stetit. Subin ad cathedram ecclesiasticam translatus, *ibidem* anni unius spatio munus Concionatoris extraordinarii gesit. *Halæ quoque in Tyroli* de sacro suggestu in *regio*, quem vocant, *Parthenone* dixit. Inde *Monachium* denuo revocatus *Præsidem Latinæ Congregationis* per annos omnino duodecim egit: quod officium quam bene laudabiliterque administrarit *Franciscus*, satis loquuntur *Ascetici Theatri*, quæ adhucdum superant, monumenta. Neque enim est, qui eloquentiam & præcipue unctionem spiritus in illo regnante satis pro merito admiretur; adeo ut affirmare liceat: *Provinciam S. I. Germaniæ superioris* plures *Comicos insignes*, at, qui *Poetam cum Asceta tam felici nexus conjungeret*, *præter Nostrum neminem habuisse*.

Per istud duodennii, quô Congregationi Marianæ præfuit, intervallum, cum *Theatrum asceticum*, *Belli Bavarici* tum ferventis tumultibus clausum, sileret, *Noster Professoris quoque Theologæ*

logiæ polemicae partes sustinuit per annos duos, simulque *Lycei* & *Gymnasii* præfecturam administravit. Denique, anno iterum geminò in munere *Regentis Convictum Dillingani* & *Ingolstadiensis* transactò, *Augustam Vindelicorum* evocatus est, ut populo verbum divinum de summæ ædis cathedra proponeret.

Hanc cùm anno 1753. mense Februario prima vice confundisset, quantum posthac verbo et exemplo ornaverit, longum esset differere. Certe in illa ita stetit *Franciscus*, ut inde plebs Fidelium plurimum utilitatis acceperit, & falsa nostrorum temporum dogmata maximum detrimentum; de qua re, cum adhuc sint, in vivis testes permulti iisque maxime idonei, pluribus dicere non attinet.

Retinuit *Franciscus* munus Concionatoris usque in annum 1763. quô suggestum cathedralis Ecclesiæ linquens, quod vitæ reliquum erat, biennium curandæ *Collegii Bibliothecæ* dicavit, quam ipsus compluribus ingenii sui partibus, quæ sacri, quæ literarii argumenti, auxerat ornaveratque, de quibus dicendi occasio paulo post recurret. Denique fractus laboribus, viribus exhaustus post percepta S. Ecclesiæ Sacraenta, viam universæ carnis ingressus est anno MDCCLXV. die 1. Maii, ita placide extinctus, ut mori vix adverteretur.

Mortuo solennes exequias in Templo cathedrali civitas catholica decretit, cum prius ad easdem in templo *Collegii* habitas copiose confluxisset. Celebratæ sunt illæ die 20. Maii cum Officio funebri, facile 60. Sacerdotibus sacris ad aram operantibus. Erat autem et tumba erecta & exornata symbolis, quæ in Cathedra quoque ex

ex qua per decennium dixerat, appensa fuerant: æri deinde incisa una cum effigie *Noſtri*, in sella exſpirantis, variisque epigrammatis, totam *Germaniam* pervolitârunt. Singularis quoque honor illi est habitus, dum die exſequiarum ab hora duodecima usque ad primam omnes Ecclesiæ cathedralis campanæ in Defuncti honorem personârunt.

Hic vitæ cursus *Francisco* fuit, qui quanta probitate quantaque sui commendatione in vitæ atque officiorum suorum genere omni versatus fit, inter omnes conſtat: qui non ab indigenis ſolum ſed et exteris maximi ſemper æſtimatus fuit; ubicunque enim nomen *Francisci* inſonuit, magna admiratio et inſoliti animorum motus ſunt conſecuti. Quod factum eſt, ut ipſius Libri in ultimos, etiam *Daniam*, fines expeterentur, & viciſſim ex *Hungaria*, *Austria*, *Bohemia*, *Italia* aliisque regionibus ipſe, ut conſcientiæ arbiter, per litteras conſuleretur: ut plures Viri, etiam illuſtrissimi, *Augustam* ipſius videndi cauſâ venerint, & SSmus Elector ipſe *Saxoniæ Fridericus*, *Augustam* cogitans, præ omnibus viſu dignis *Franciſcum* videre ſe velle pronunciârunt: ut integra quandoque Cleri ruralis Capitula (quæ vocant) ad ipsum conſilia petitum conſugerint.

Iam de scriptis *Noſtri* — Vulgavit is permulta, avide lectitata, & hinc repetitis typis pluries excusa, ascetica, concionatoria, polemica, litteraria.

ASCE T I C A.

1. *Idea Cultus Mariani. Augustæ. 12. 1751.*
Iterum 1761. Prodiit quoque *Germanicè*, hoc titulo

titulo: *Entwurf Marianischer Andacht, wie sie in den der Himmelskönigin gewidmeten Bruderschaften ausgeübt wird.* in 8. 1760. 1769.

2. *Gratia Vocationis sacerdotalis. Augustæ. 1751.*
Iterum in 8. 1755. & 1759.

3. *Triduum sacrum Exercitiis spiritualibus accommodatum. 8. 1756.* Hoc Opusculum ante et post annum istum saepius recusum fuit.

4. *Exterminium Acediæ: Fructus exhortationis D. N. Iesu Christi, Luc. 13. triduo expensæ, in 8. Augustæ. 1755. & 1758. & 1763.* Prodiit etiam Germanice. in 8. 1756. 1766.

5. *SS. Exercitiorum Pars I. & II. Augustæ. 1757.*

6. *Curatio Melancholiae, oder Geduld im Leiden. 8. 1761. 1766. 1784.*

7. *Micæ Evangelicæ, seu Puncta Meditationum.*
8. *Editio audior. 1762.* Has latiori sermone extensas et Germanice versas *P. Antonius Eisenbarth, Augustanus, Ord. PP. anno 1771. Augustæ publicavit.* Exierunt autem huius Operis *Volumina III.* in Dominicas, Festa, et Quadragesimam; ut videre est infra, No. 15.

8. *Wesenheit, Kraft und Übung der göttlichen Tugenden: des Glaubens, der Hoffnung, und der Liebe. Ingolstadii et Augustæ. 1749. 1757. 1770.*

9. *Heilige Lebensordnung nebst einer Anweisung zur vernünftigen Aufführung. 8. 1779.*

10. *Kern des Christenthums oder christkatholische Glaubens- und Sittenlehre. 8. Augsburg und Innsbruck. 1762. et 1764. et 1784. et 1786.* Prodiit post plures Editiones Germanicas etiam Sermone latino, 1769. sub titulo: *Nucleus Christianismi.*

11. *Katholisches Kirchenjahr, oder Erklärung der Sonn- und Feyertäglichen Evangelien.* 8. Editio II. 1762. Iterum 1768.

12. *Wahrer Begriff der ascetischen Theologie.* Augsburg. 1784. Item Latine sub titulo: *Idea Theologicæ asceticæ.*

13. *Ordo diurnus; sive Methodus vitæ quotidianæ ad Dei beneplacitum multo cum fructu exigendæ.* in fol. Idem Opus etiam Germanicè prodiit hoc titulo: *Kurze Weise das tägliche Leben nach Gottes Gefallen anzustellen.* Item Gallica Lingua excusum est anno 1763. in 32. 1768. & in 24. 1788.

14. *Vita reflexa, seu Usus Examinis quotidiani.* in 8. Editio III. 1761. Iterum 1785. Germanice etiam exivit in 8. Editio IV. 1761. Iterum 1779.

15. *Christliche Gedanken über das katholische Kirchenjahr, oder buchstäbliche Erklärung und Anmerkungen der Sonn- und Festäglichen Evangelien.* Partes III. 8. 1772. 1773.

16. *Via Compendii ad Perfectionem statui religioso competentem itinere octiduano emetienda duce S. Ignatio de Lojola.* in 8. maj. 1769.

17. *Geistliche Gemüths-Versammlung.* 8. Augustæ. 1764.

18. *Vir Apostolicus, seu Doctrina methodica de utili & facili Praxi functionum sacerdotalium.* in 8. 1752. & 1758. & sexta vice 1779.

19. *Via salutis, sive sacra Exercitia juventuti litterariorum accommodata.* in 8. Augustæ. 1770. Consonat Catalogus Librorum Antonii Zattæ, Veneti Bibliopolæ, de anno 1791.

20. *Pii ac devoti Aedes Morientis*, quos sibi postremo vitæ octiduo & in hora exitūs prælegi voluit. Extant *Germanicè* in Libro: *Sichere Himmelsstraße des allerheiligsten Herzens Iesu*, in 8.

CONCIONATORIA.

21. *Rhetorica christiana*, sive *Methodus prædica doctrinam christianam ad captum omnis ætatis insigni cum animarum fructu explanandi*. . . olim *Discipulis Rheticæ pro privata eruditione ad calamum data*, nunc publicæ lucis facta, in 8. *Augustæ*. 1766. iterum 1769.

22. *Bettwoche*, oder andächtige Betraehungen über die 7. Bitten des H. Vater unser. 8. 1763.

23. *Predigten vom heiligen Rosenkranz* über die 15. Geheimnisse des Leben, Leiden, und Sterben Chri-
sti. 8. Augsburg und Ingolstadt. 1764. Iterum 1770.

24. *Miserere* oder der 50ste Psalm in beweglichen Geschichts-Predigten erklärret. 8. Pars I. 1762. Pars II. 1765. Iterum, sexties recusum, 1780.

25. *Festum Lacrymarum*, oder dreytägiges Zäher-
fest: samt einer Lobrede auf das Fest der H. Magda-
lena. 8. Augsburg und Innsbruck, 1764. Iterum 1777.
Sunt Exercitia sacra triduana, in Ecclesia Parthe-
nonis ad S. Stephanum, Augstæ, publice habita.

26. *Dreyfache Sittenreden* auf jedes Fest Mariæ. 8. 1779.

27. Gründliche und praktische Christen-Lehren vom Glauben, Hoffnung und Liebe, wie auch vom der christlichen Gerechtigkeit, für jedes Alter. Augs-
burg. 1780.

28. Gründliche und praktische Christen-Lehren von den Heil. Sacramenten, für jedes Alter. Augs-
burg. 1783.

29. *Conciones variæ*, Germanicè: uti *Concio panegyrica de S. Augustino*. *Concio adhortatoria ad Poenitentiam pro placanda Divini Numinis ira*. *Concio de largiter conferenda stipe ad suslentationem noviter ædificati Ergastuli*, *Augustæ*. Extant in Libro: *Sammlung auserlesener Kanzel-Reden*. in 8. Ex officina *Wolfiana*, *Augustæ*. Habentur etiam in fine *Voluminis I. & II. Concionum polemicarum*, in 4. de quibus mox dicetur.

30. *Apostolischer Prediger*, d. i. *Sitten-Reden auf alle Sonntage des Kirchenjahrs. Partes II. 1775.*

POLEMICA.

31. *Conciones polemicæ*, Germanice, per modum *Quæstionis propositæ de Cathedra*. Hæ primò separatis Libellis in lucem exierunt, postea in unum collectæ quatuor in 4to. *Voluminibus rursum publicatæ fuerunt hoc titulo: Heilige Streitreden, oder Controvers-Predigten. Augsburg und Ingolstadt. 1764.* In fine *Voluminis I. & II. accesserunt nonnulla adversus D. Chladenium, Erlangæ: & adversus Rottfischerum.*

32. *Die siegende Wahrheit: das ist: entscheidende Bewegursachen katholisch zu bleiben, oder katholisch zu werden, aus den Streit-Reden gezogen.* in 8. *Augspurg. 1763. & 1764.* Hoc Opusculum est quædam *Medulla Concionum polemicarum Nostri*, collecta à *P. Iosepho Grueber S. I.* Accessit etiam *Volumini III. Concionum polemicarum*, numero 31. superius indicatarum.

33. *Religio Prudentum: sive sola Fides catholica, Fides prudens.* in 8. *Augustæ & Ingolstadii 1764.* Germanice prodiit anno 1769. et 1773.

34. *Glaubens- und Lebens-Lehren über den Artikel des hochheiligen Sacrament des Altars.* 8. 1768. *Prodiit etiam in 4. Accessit quoque Volumini II. Concionum polemicarum.* in 4to.

35. *Vorstellung zweyer Priester der Gesellschaft Jesu, ihre catholische Schriften belangend, an Ihro kaiserliche Majestät.* fol.

36. *Concio polemica de Probabilismo, quam Germanicè peroravit, postea Latinè vertit, adjectis Notis theologicis pro Tutela Probabilismi.* 4. Ingolstadii. 1760. Hæc est Concio illa, ex qua graves *Noſſo* molestiæ ortæ sunt, & vehemens procella ab adversariis concitata toto in eius caput pondere decubuit, Româ ipsa edito Decreto eam configente. Humillime autem & obedientissime acquievit *Noſſer*, nec ullo adversantes sibi verbulo incusavit.

LITTERARIA

vel ex toto, vel ex parte.

37. *Idea Rhetorices, sive Institutio brevis de Præceptis &c. Rhetorices.* in 8. Augustæ. 1748. Recusa 1761. et 1775.

38. *Idea Poeseos, seu methodica Inſtruſio de Præceptis, praxi et usu Artis &c.* in 8. Ingolſtadii. 1751. Recusa 1759.

39. *Theatrum Asceticum, sive Meditationes sacrae in Theatro Congregationis latinæ, Monachii, exhibitæ verni lejunii tempore, ab anno 1739. ad annum 1747.* in 4. 1758. Ex hoc Opere prodierunt lingua Germanicâ et ligato sermone sequentia: *Die Barmherzigkeit Gottes in dem verlorenen Sohne vorgestellt.* in 8. maj. 1766. *Das Gebot der Liebe Gottes in fünf HH. Franciscus vorgestellt.* 8. maj. 1768.

40. *Theatrum Asceticum. Tomus II. sive: Mundus in maligno positus. Meditationes exhibitæ Monachii ab anno 1748. ad annum 1750. in 4. 1761.*

41. *Theatrum Politicum, sive Tragœdiae ad commendationem Virtutis & Vitiorum detestationem. in 4. 1760.*

Pro coronide assuere placet encomium, quod de *Nostro* habet Liber: *Journal historique & littéraire. in 8. A Maastricht chez Francois Cavellier: & se trouve a Liege chez I. F. Baffompierre. I. Novembre 1792. p. 402. 403. latine sic sonans.*

*,Franciscus Neumayr natus Monachii anno 1697. Societati Iesu anno 1712. se junxit. Postquam in ea litteras humaniores ac theologiam docuerat, & pro salute animarum multo cum fructu laboraverat, dirigens Monachii latinam Congregacionem B. V. Mariæ, ædis cathedralis Augustana Concionator creatus est. Munus istud per decennii spatium plane insolita cum nominis fama implevit, in primis in confutandis sui temporis erroribus intentus, simulque de variis argumentis ad rem Religionis facientibus eo rationum robustore atque facundia, quæ ipsos eius adversarios rapiebant, scribens. Opera eius partim germanice, partim latine scripta per Germaniam totam, & posteriora per universem quoque Europam catholicam diffusa fuerunt. Hæc inter præcipue laudantur 1. *Gratia Vocationis sacerdotalis.* 2. *Theatrum asceticum.* 3. *Theatrum politicum.* 4. *Corredo fraterna.* 5. *Exterminium acediæ.* 6. *Remedium melancholiae.* 7. *Virtutes theologicæ.* Inter Opera eius germanica primas obtinent *Sermones polemici*, tam solide scripti, ut impugnari haud queant.“*

MERZ

MERZ (*Aloysius*). Viri huius & Oratoris clarissimi, qui *P. Francisco NEUMAYR* in Cathedra summæ Ædis *Augustianæ* proxime successit, laudes promeritas ex Libro mox memorato: *Jurnal historique & litteraire &c.* in 8. 1. *Novembre. 1792.* pag. 402. dare primò locò juvat: quibus dein alia Lectorum curiositati haud ingrata (ut credo) futura subiicientur:

„*Aloysius MERZ*, un des plus celebres Prédicateurs de ce siecle, est mort à Augsbourg ... „Il etoit né à *Dondorff en Suabe*, diocèse de *Constance* le 27. Fév. 1727. et entra chez les Iésuites à *Landsberg*, en *Baviere*, en 1744. Après „avoir enseigné les belles lettres et la philosophie, „il s'adonna entierement à la *Prédication*, et remplit pendant 21. ans la chaire de la cathédrale d' „Augsbourg, avec une réputation, qui ne le céda pas à celle du *P. Neumayr*: dont les talens „et les succès ont fait si long-temps l' admiration „de l' *Allemagne catholique*. L' état de sa vue, „qu'il étoit menacé de perdre, l' obligea à quitter cette brillante carrière en 1785. mais il ne cessa de travailler, selon ses forces et les occasions, „à la défense des vérités saintes. On a de lui, outre „ses *Sermons*, plusieurs traités, où l' erudition va „de pair avec la justesse et la force des raisonnemens, et parmi lesquels on distingue *sa Methode* „pour convertir les *Protestans*, sous le titre: *Systematische Methode Protestanten von der Wahrheit der catholischen Religion zu überzeugen*, qui peut servir de pendant à l' excellent traité de *LESSIUS*: „*De capessenda vera Religione*, et à la *Methode courte et facile du P. d' ORLEANS*. Tous ces ouvrages ont été recueillis en 3. vol. in 4to. Le savant

„P. WEISSENBACH, lui dédiant en 1784. l' ouvrage „intitulé , *Loci Patrum illustres* , y a mis une Inscription , qui peut servir d' epitaphe à ce zélé „et fécond orateur chrétien: *Viro clarissimo , do-
ctissimo , Aloysio MERZIO , jam inde a 20. annis in
aede summa Augustana Oratori , qui studio uniendi
Ecclesias , contentione et patientia laboris , candore
vitæ , elegantia morum , præsentib animi , facultate
judicandi , perspicuitate in docendo , temperantia in
confutando , possit omnibus exemplo esse.“*

Latine „*Aloysius MERZ* unus ex celeberrimis „sæculi præsentis Concionatoribus mortuus est „*Augustæ* . . . Natus is fuit *Donsdorff* in *Suevia*, „diœcesis *Constantiensis* , die 27. Februarii anni „1727. & in *Societatem Iesu* ingressus *Landspurgæ*, „*Bavariae* urbe, anno 1744. Postquam *humaniores* „*litteras & philosophiam* docuerat, totum se Dei ver- „bo prædicando devovit: & per 21. annorum spa- „tium ita de summi templi *Augustani* cathedra di- „xit, ut parem cum *P. NEUMAYR* , cuius præcla- „ras dotes progressusque tamdiu admirata est *Ger-
mania catholica* , sibi existimationem, nominisque „famam collegerit. E splendido hoc sacræ elo- „quentiæ curriculo decadendi cauſa ei fuit amit- „tendi viſūs , quod incurrerat, periculum. Neque „tamen ob id in defendendis sanctis Veritatibus „pro viribus , proque oblata occasione elaborare „destitit. Habentur ab eo , præter *Sermones* , plu- „res alii *Tradatus* , in quibus eruditionem cum „argumentorum vi atque accurata soliditate cer- „tare meritò dixeris: quos inter primæ deferun- „tur *Methode convertendi Protestantes* sub titulo: „*Systematische Methode , Protestanten von der Wahr-
heit der catholischen Religion zu überzeugen*; quod

Opus

„Opus Appendicis loco ad excellentem **P. LESSIR**
 „Librum: *De capessenda vera Religione & ad P. d'*
 „**ORLEANS** Methodum brevem ac facilem &c. esse po-
 „terit. Omnia ista Opera tribus in 4. Voluminibus
 „collecta in unum fuerunt. Eruditus **P. WEISSEN-**
 „**BACHIUS** dedicans ei anno 1784. Librum sub titu-
 „lo: *Loci Patrum illustres*, præfixit Inscriptionem,
 „quæ Epitaphii, in huius zelosi & fœcundi Orato-
 „ris christiani memoriam, implere vicem potest:
 „*Viro clarissimo, dodissimo, Aloysio MERZIO jam*
 „*inde à viginti annis in aede summa Augustana Ora-*
 „*tori &c. &c.*“ uti supra.

Et profecto haud exiguam Epitaphii, honori-
 bus *Nostri* positi, partem Inscriptio mox allata
Weissenbachiana implevit; prout ex dicendis pa-
 tebit.

Mortuo civitas *Augustana*, quæ de cathedra
 perorantem tot annos summa cum voluptate au-
 diverat, solennes in summa æde exsequias decre-
 vit, & celebravit: in quibus pegma funerale se-
 quentibus *Inscriptionibus*, *Symbolisque exornatum*
 apparuit.

AD PEDES FERETRI.

P. M.

CL. V.

DOCT.

ALOYS. MERZ.

DVNSDORF. SVEV.

NAT. III. KAL. MART. MDCCXXVII.

S. I. INGRES. V. NON. OCTOBR. MDCCXLIV.

SACERD. INITIAT. NON. IVN. MDCCCLVII.

CONC. SVM. AED. AN. XXI.

F 5

DE-

DEFVNCT. VIII. ID. OCTOBR. MDCCXCII.

A. AET. LXVI.

CIV. CATHOL. AVGVSTENS.

PVBLICO. LVCTV. PARENTANT.

IN FRONTE FERETRI.

per modum Lapidis sepulchralis.

D. O. M.

SISTE. VIATOR.

ET. CVIVS. CINERES. VRNA. HAEC. TEGAT.

ACCIPE.

QVIESCIT. HEIC.

ÆTERNA. REQVIE.

LAVDE. IMMORTALI.

DIGNISSVMVS.

CL. V.

ALOYS. MERZ.

SVM. ÆD. AVG. AN. XXI. CONC.

STVDIO. VNIENDI. ECCLESIAS.

PERSPICVITATE. IN. DOCENDO.

TEMPERANTIA. IN. CONFVTANDO.

FACVLTATE. IVDICANDI.

CONTENTIONE. ET. PATIENTIA. LABORIS.

PRÆSENTIA. ANIMI.

CANDORE. VITÆ.

ELEGANTIA. MORVM.

NVLLI. SECVNDVS.

QVI.

VT. QVIÉSCAT. ECCLESIA. NVNQVAM. QVIESCENS.

PIO. VI.

AC CLEMENTI. WENCESL.

ÆSTVMATISSVMVS.

DITISSVMVS. MERITIS.

CLARISSVMVS. VICTORIIS.

HO-

HOSTIBVS. IPSIS. LAVDATVS.
COELESTIBVS. TRIVMPHIS. MATVRVS.

AVGVSTENSIBVS. IMMORTVVS.

DIEM. SVPREMAM. CLAVSIT.

AVGVSTA. IN. VRBE.

A. S. MDCCXCII, VIII. ID. OCTOBR.

POSTQVAM. DEO. ECCLESIAE. SIBI. VIXERAT.

AN. LXV. MENS. VII. DIES. XI.

MORTALIVM. OCVLIS. NON ANIMIS. EREPTVS.

IN. PLVRIMIS. QVEIS. ECCLESIAM. DEFENDIT.

LIBRIS. SVPERSTES.

R. I. P.

Symbola, quibus feretrum cindum, erant.

I.

Inscriptio. Summæ Aedis Augustanæ annis 21.
Conclonator.

Imago. Mensa, in qua candelabrum cum candela
ardente.

Lemma. Dum lucet, consumitur.

II.

Inscriptio. Studium uniendi Ecclesias.

Imago. Pharos ad oram maris, in mari naves
aliquot.

Lemma. Errores detegit.

III.

Inscriptio. Perspicuitas in docendo.

Imago. Sol in meridie.

Lemma. Quid clarius illo?

IV.

Inscriptio. Temperantia in confutando.

Imago. Incus cum ferro candente, quod manus
e nube prominens percutit.

Lemma. Non plus, quam opus est, ferit.

V.

V.

Inscriptio Facultas judicandi.

Imago. Libra.

Lemma. Interroganti respondet exacte.

VI.

Inscriptio. Contentio & Patientia laboris.

Imago. Apiarium, ad cuius foramen apes aliquot resident. Una ex aere, prædam magnam ferens, revertitur & moritur.

Lemma. Labori immoritur.

VII.

Inscriptio. Præsentia animi.

Imago. Rupes in medio furentis pelagi.

Lemma. Semper eadem.

VIII.

Inscriptio. Candor vitæ.

Imago. Speculum.

Lemma. Quis dolum inveniat.

IX.

Inscriptio. Elegantia morum. *

Imago. Uva.

Lemma. Decore placet & dulcedine.

Ex præmissis satis liquet, *Nostrum* in defendenda Religione catholica strenuam operam posuisse. Hinc non est, quod miretur, quisquis hominum mores exactius cognitos habet, plures adversus *Nostrum* insurrexisse. Certe Novellarum, Ephemeridumque Scriptores, & Sciolorum non pauci exagitare *Nostrum*, eiusque famam conviciis dilacerare minime intermisserunt; adeo ut non defuerint, qui Libros pessimæ notæ adscripto *Nostris*, ceu veri Auctoris, nomine (a) impudenter

(a) Horum unus exiit *Vienna*.

cia plane intoleranda divulgârint. Quamobrem *Noster*, inaudiens, summum Pontificem *Pium VI.* *Viennæ* commorari, *Sermonum* suorum *polemicorum* Tomos Sanctitati suæ humiliter offerri curavit, tum ut dolori ex adversariorum machinationibus juste concepto solatium quæreret, tum tantæ auctoritatis præsidio hostium suorum conatus feliciter elideret. Neque fine excidit *Noster*; quippe qui hac ratione *Litteras apostolicas*, sibi multo honorificentissimas, ex sententia impetravit, sequentibus verbis perscriptas:

„*PIUS Papa VI.*

„*Dilecto Filio Aloysio MERZIO Sacerdoti.*

„*Salutem et Apostolicam Benedictionem.*

„*Litteras tuas et Sermones Polemicos*, Germanico a te idiomate compositos, quos dono Nobis „dedisti, libenter et grato animo accepimus. Do- „let sane, patriam Nos linguam tuam ignorare, eos- „que non posse *Sermones* perlegere, quos recte ac „sapienter scriptos esse confidimus. Dudum iam, „te plurima divinarum sacrarumque rerum scientia „præstare, ac strenuam navare operam pro inco- „lumitate Religionis, tutelâve Ecclesiæ, ex fama, „*Veri nuncia*, certisque authoribus intelleximus. „Quapropter vehementer optamus, ut salubre „Polemicarum Exercitationum institutum minime „intermittas; sed eadem doctrina, eodemque ro- „bore ac virtute constanter pergas, ut hactenus „confueisti. Rem non modo te dignam, perque „Nobis jucundam facies, sed uberem quoque in cœ- „lis mercedem consequeris. Macte igitur animo, „*Dilecte Fili!* et malignos despice obtrectatores, „qui

„qui a luce veritatis oculos avertunt, ac se se
 „ipsos fallere student; ut ambulent in tenebris.
 „Iam vero omnia, quæ usui tibi esse poterunt,
 „facile debes expectare a Paterna Charitate et Be-
 „nevolentia nostra; in cuius hodie pignus Aposto-
 „licam Benedictionem tibi peramanter imperti-
 „mur.

„Datis Vindobonæ pridie Nonas Apri-
 „,lis. 1782.

„Pontificatus Nostri Anno VIII.

„Dominicus Nardinius à latinis
 „,Epistolis SSmi.

Hæc de Vitâ Laudibusque *P. MERZ* — Iam
 de Scriptis eiusdem. Extant ab ipso:

I. *Conciones polemicae*, Germanicâ linguâ per
 modum *Quæstionis* scriptæ, statisque temporibus
 in Ecclesia cathedrali de sacro suggestu habitæ,
 numerò LXXXVIII. Hæc privatis primò Libellis
 evulgatæ, postea in unum Corpus coactæ, unâ
 cum aliis *Nostri Tractatibus*, de quibus mox ser-
 mo recurret, *tribus in 4. Voluminibus*, *Augustæ*,
 prodierunt in lucem. Quicunque harum *Concio-
 num* titulos, synopsinque accuratius nōsse cupit,
 adeat Librum: *Neueste Sammlung jener Schriften,
 die von einigen Jahren her über verschiedene wichtig-
 ste Gegenstände zur Steuer der Wahrheit im Drucke
 erschienen sind. Volumen XX.* in quo per multa
 folia accuratus eorundem Catalogus texitur; quem
 hōc locō rescribere, brevitati studens, omitto.

II. *Conciones* aliæ & *Opuscula polemica*, quæ
 extra stata tempora, & oblatis insolitis occasio-
 nibus composuit ediditque. Sunt illæ:

1. *Was ist die Kirche, und was für eine ist unter so vielen die wahre und allein seligmachende Kirche?* 2. *Schriftmäßige Rechtfertigung der katholischen Kirchenlehre.* 3. *Systematische Method, die protestantischen Christen von der Falschheit ihrer Kirche zu überzeugen.* 4. *Was für ein Unterschied ist zwischen der Consecration eines katholischen Bischofs, und der Ordination eines protestantischen Superintendenten?* 5. *Drey und fünfzig Fragen an einen gewissen geistlichen Herrn, der die Pfingstpredigt aufs Jahr 1781. über Toleranz und Intoleranz, mit den unschicklichsten und lästerlichsten Noten misshandelt hat.* 6. *Steht dem Verfasser der Schmähchrift, die den Titel führt: Ist Herr Aloys Merz ein katholischer Theolog, und steht er am rechten Ort? der Kopf am rechten Ort.* 7. *Antwort auf die Antwort des katholischen Oesterreichers.* 8. *Der vom Herrn Iohann Friedl einmal gründlich widerlegte Domprediger zu Augspurg, von dem Domprediger selbst in Druck gegeben, um die Widerlegung publiquer zu machen. Im Jahre 1784.* 9. *Höchst nothwendige Warnung sowohl an die protestantische als katholische Christenheit, sich vor dem vom H. M. Masius angekündigten Buche der sogenannten aber verkappten Religionslehrer best möglichst zu hüten. Im Jahre 1785.* 10. *Schriftmäßiger und überzeugender Beweis, das die protestantische Christenheit, wegen Abschaffung des neutestamentischen Opfers der heiligen Messe, unmöglich mehr die wahre und apostolische Kirche seyn und ausmachen möge (b).* 11. *Acht Kanzelreden über die*

(b) *Sunt Conclaves octo, per Octavam Festi Corporis Christi habitae, quarum fusiorem elenchum exhibit antea citatum Volumen XX. Accessit his Concionibus*

Ap.

die Gebräuche und Ceremonien, welche in der katholischen Kirche bey dem Opfer der heiligen Messe eingeführt und üblich sind. Im Jahre 1772. (c)

Confutavit autem hisce polemicis Scriptis non solum veteres Adversarios Ecclesiae, Lutherum, Calvinum; sed etiam novos e. g. Philippum Engelbertum Schade; D. Kieslingum; Facultatem theologicam Erlangensem; Ambrosium Fidlerum Apostatam à fide & Ordine Eremit. S. Augustini Scriptorem Dia-rii (Journal) Hamburgenis; Abbatem Ierusalem; Recensentem quendam Berolinensem; Car. Ant. Ernest. Becherum Pastorem in terris Porussiacis; nostræ ætatis Deistas, Indifferentistas, Atheos &c. &c. &c.

III. Zehn Sittenreden über den englischen Gruß, welche bey eben so vielen Bittgängen auf den heiligen Berg Andechs sind vorgetragen worden.

IV. Conciones panegyricæ, funebres, eucharisticæ, e. g.

1. Ehrenrede am Feste der allerheiligsten Dreyfaltigkeit &c. Im Jahre 1761. 2. Dankrede auf die Wahl Ioseph II. zum Römischen König. 3. Sittenrede auf den II. Sonntag nach Ostern. Im Jahre 1772. 4. Trauerrede auf den Todfall Franciscus I. 5. Trauerrede auf den Todfall Ioseph I. Bischofes zu Augspurg. 6. Rede auf das Fest des heiligen Bernards. 7. Rede über den Sieg, den der heilige Norbert gewissen Sechzern aberhalten hat. 8. Dankrede, weil

Appendix de Communione sub una specie, aduersus ob-
jectiones omnes propugnata.

(c) Harum quoque Concionum per Octavam Festi Corporis Christi habitarum elenchum fusiorem videsis in eodem Volumine XX.

weil der Himmel der Stadt Augspurg mit so verderblichen Ueberschwemmungen verschonet hat &c. (d)

V. *Neueste Sammlung jener Schriften, die von einigen Jahren her über verschiedene wichtigste Gegenstände zur Steuer der Wahrheit im Drucke erschienen sind. Augsburg. in 8. Volumina quadraginta.*

In hoc amplissimum Opus superius à me citatum, avidissime lectum, tum alieno, tum suopte ingenio elaborata meletemata, quotquot instituto apta videbantur, coagit eorumque impressionem curavit: unde duplicem laudem, & Scriptoris scilicet & Collectoris, jure promeritus esse cognoscitur.

VI. *Hat wohl die Hartnäckigkeit und Verwegenheit der Freydenker, der Naturalisten und aller Unchristen eine ihres gleichen? 1786. in 4. & in 8.*

VII. *Schriftmäßiger Katechismus für die jetzigen Zeiten aus den Predigten und andern Werken des H. Doct. Aloys Merz weiland Dompredigers zu Augspurg unter seiner selbstgegenen Anleitung und Aufsicht zusammen getragen, in 8. Partes II. Apud Io. Nepom. Styx. 1792. Augustæ.*

VIII. *Fragen von dem Ursprunge, Eigenschaften und Wirkungen der Freydenker. in 8. Augspurg. 1767. Apud FF. Wagner bibliopolas.*

IX. *Responsum catholicum ad quæstionem: Quid est summus Pontifex? Augustæ. 1782. 8. maj.*

X. *Zwo Kanzelreden aus Gelegenheit einer über einige Feyertäge gnädigst gemachten Dispensation, auf höchsten Befehl gehalten und auf hohes Verlangen eines hochwürdigsten Ordinariats in Druck gegeben. in 8. Augspurg. 1773.*

XI.

(d) Vide supra memoratum Volumen XX.

Bibl. August. Alph. X.

G

XI. *Der Jesuit vor dem Richterstuhle des H. I. I. Mosers. Berlin und Frankfurt* (verius *Augspurg*). in 8. 1774. Hoc meletema *Noſtro explicitis verbis adſcribit G. Ch. Hamberger in Gelehrtes Deutschland. Editio III. p. 721.*

XII. *Præterea Conciones aliquot Noſtri, aut novæ aut recufæ, acceſſerunt Operi, in Officina Wolfiana edito: Sammlung von Kanzelreden.* in 8.

Neque iſtud silentio prætermittendum eſt, tam placuisse complura horum meletematum, ut eorundem editio, nonnullorum etiam intra brevissimum temporis ſpatium, iterari debuerit.

Habes, Lector benevole! quæ de **COLLEGII AUGUSTANI** inquilinis dicenda erant. Dubitari quidem haud licet, qui npluribus etiam aliis *Sociis* (ut pro more *Inſtituti* hinc illinc transferebantur) *Collegii* patrii ædes ſaltem ad tempus aliquod pro domicilio fuerint; ſed, ne nimium excreſret *Narratio*, illos duntaxat feligendos suasit ſtudium brevitatis, quos aut honorificentiora munia, aut prætantia eruditionis, aut recentioris etiamnum memoriae ratio præ cæteris commendare viſa ſunt.

B. DA-

B. DAVID *de Augusta*,
Ord. S. Francisci.

Etsi B. DAVID Vir fuerit, teste satis idoneo ac veraci TRITHEMIO (a) in divinis Scripturis exercitatus, vita & conversatione insignis, in declamandis sermonibus ad populum excellentis ingenii: etsi idem à MARIANO (b) Vir in omni doctrina probatus audiat: etsi a sequioris ætatis (c) Auctoriibus præcipue iis, qui Scriptorum ecclesiasticorum Catalogos texuerunt, debitissimis laudibus certatim prædicetur; tam obscura tamen, tam spissis circumsepta tenebris, quæ ad circumstantias Vitæ Nostræ attinent (Sive id temporis omnia rodentis edacitati; sive fatorum, quæ patriæ urbi posteris temporibus acciderunt tristissima maximèque sinistra, iniurianti: sive Synchronorum incuriae: sive denique ipsi humilem Christi vitam sequentium humilitati tribuas) cuncta sunt; ut non nisi pauca restent, quæ de Viro isto piissimo doctissimoque vere ac solide proponi licet.

G 2

Au-

(a) In Catalog. Script. eccles. Confer eiusdem Trithemii Annal. Hirsaug.

(b) In Chronico Minor.

(c) Sunt hi e. g. Franc. GONZAGA de Orig. Seraph. Religion. Liber Conformatum vitæ S. Francisci &c. Io. & S. ANTONIO Bibliotheca Franciscan. Madriti. 1732. CAVEUS, OUDINUS, EISENGREIN Catalog. Test. Veritatis. p. 114. b. Alii plures, quos recensere omnes nimis longum foret.

Augustæ in has luminis auras editum fuisse *B. DAVIDEM*, in confessu est, confirmatque ipsum nomen, quod pro more eius ætatis tulit: *Fr. DAVID de Augusta*; quæ urbs proinde meritò habet, cur de tam insigni ornamento, splendidoque sydere glorietur. Vocatur etiam in *Historiæ litterariæ Scriptorum ecclesiasticorum Indicibus* *Fr. David* vel *David Teutonicus*; quod utrum bene factum sit, haud satis scio; cùm nomina ista latius pateant, quād ut *Noſtro* propriè tribuenda esse videantur.

Quos parentes habuerit *Noſter*, penitus latet. Similiter, quō maxime anno lucis huius usuram acceperit, in obscuro est. Unde, conjecturis agere nolens, cuvis meorum Lectorum liberam facultatem do, ex illis, quæ inferiùs à me affarentur, hoc (si quidem fieri poterit) divinandi. Ceterum à vero haud longe aberraverit, qui *Noſtrum* sub initia *ſæculi XIII.* natum esse, velit. Consule in hanc rem *Iacobi BRUCKERI Miscellanea Histor. philosoph. litterar. critic.* in 8. quibus Vir iste perdoctus *Observationem de Noſtro* p. 291 *seqq.* inseruit: quam ab eruditione litteraria meritò laudes: at ob crises minùs æquas et aculeatè dicta, quæ adversùs Ordines religiosos & Ecclesiā Romano-catholicam inspersit, jure vituperes.

Sed ad *Noſtrum* — Adultiorem *Ordini Minorum S. Francisci*, tum in *Germania* orisque nostris exorienti, nomen suum dedisse, exploratissimum est: quō autem id anno (ut alia plura) hactenus inexploratum maxime. Interim à proposito scopo minime abludens duco, ea hōc locō adscribere, quæ de *Ordinis Seraphici* origine in *Germania* progressibusque tum *Lucas WADDINGUS Rerum Ordinis triplicis S. Francisci Scriptor amplissimus* *juxta*

juxta ac æstimatissimus, tum Liber *Conformatum Vitæ S. Francisci*, simulque *Chronographi Auguſtiani* litteris prodiderunt.

WADDINGUS (d) ad annum Christi 1221. Ordinis vero 14. sequentia narrat: „Cum B. Franciscus in Capitulo sequentia coram Fratribus profatus esset (Est regio quædam Teutonia, in qua sunt homines christiani et devoti, qui, ut scitis, saepe terram nostram cum longis baculis et largis ocreis, sub rapidissimo sole sudoribus æstuantes, pertransiunt ac limina Sanctorum visitant. Et quia ad eos aliquando missi Fratres, male tractati, redierunt, nullus ad ipsos ire compellitur; nisi qui gloria divina et animarum zelo inflammati inspiratione cœlesti ire velint. Si qui igitur sunt, periculum hoc non detrectantes, surgant) ecce! circiter nonaginta Fratres surrexerunt. Interim designatur Minister Germaniæ Fr. Cæsarius, qui et ipse Germanus ex oppido Spiræ oriundus fuit, et non ita pridem Fr. Eliæ conditionibus conversus Ordinem intraverat, ipsem et non postremi nominis jam antea in sæculo conditionator, mirificusque evangelicæ vitæ æmulator existens. Huius arbitrio relinquebatur liberum, ut ex nonaginta illis Fratribus eligeret, quos vellet . . . . Fr. ergo Cæsarius, primus jam Germaniæ Minister per B. Franciscum constitutus obedientiam sibi injunctam utiliter adimplere haud quaquam cessavit. Conquisivit igitur socios . . . in universum duodecim Clericos et quindecim Laicos. Hos sibi assumptos . . . per Lombardiaæ domos distribuit, exspectaturos ibi suum verbum.

G 3

Ipse

(d) In *Annalib. tr. Ord. S. Franc. T. II. p. 3. seqq.*

„Ipse vero in valle *Spoletana* moram traxit per
 „tres fere menses, et, cum iter *Teutonicum* arri-
 „pere disponeret, vocatis Fratribus *Ioanne de Pla-*
 „*no Carpinis* ... *Barnaba* item, et quibusdam
 „aliis, misit eos ante faciem suam ad præparan-
 „dum locum *Tridenti*, cæteris (aut ternis aut
 „quaternis) subsequentibus: quibus, ita succe-
 „sive ante Festum *S. Michaelis* convenientibus,
 „ab Episcopo *Tridentino* per dies quindecim per-
 „benigne fuit prospectum.... *Fr. autem Cæsarius*
 „facta *Tridenti* admonitione Fratribus, de humili-
 „tate et patientia custodienda, reliquit ibi pro-
 „populi ædificatione Fratres aliquot, ex aliis
 „binos ternosque confederans, unum spirituali-
 „bus, alium temporalibus præficiens, et ante se
 „præmisit in *Bozanum* ... *De Bozano* progressi
 „veniunt *Brixinam* ... *De Brixina* vero montana
 „petentes adierunt *Storzingam* oppidum ... et
 „*Mittawalden* ... ac difficillime *Macharei* oppidum
 „attingunt ... Procedentes, ita per villas, castel-
 „la, monasteria transeundo *Augustam* pervenerunt;
 „ubi a Domino *Sibothone* (nescio an potius *Sige-*
 „*frido* (e), cum *Sibothonem* electum dicat *Catalo-*
 „*gus* Episcoporum Augustanorum apud *Gasparem*
 „*Bruschium* anno MCCXXVII. nisi fortassis sit
 „potius error in Catalogo) Episcopo Augustano,
 „et eiusdem Clero amicissime sunt excepti. Quin
 „ipse Dominus Episcopus tanto in Fratres fereba-
 „tur amore, ut in singulorum oscula ruens ve-
 „nientes reciperet, abeuntesque dimitteret. Haud
 „minus Vicedominus quoque, Episcopi nepos,
 „*Fra-*

(e) Aptissima hoc in loco crisi utitur WADDINGUS; namque *Sigefridus* fedit ab anno 1208. — in 1227. *Sibotho* autem ab anno 1227. in 1252.

„Fratres amplexabatur, qui propria sua curia ex-
cedens, Fratribus locum dedit. Dici præterea
„non potest, quanta a toto populo sint reveren-
tia et devotione salutati. Eodem itaque anno cir-
„ca festum B. Galli Fr. Cæsarius, primus Teuto-
„niæ Minister, Augustæ cum Fratribus ferme XXXI.
„primum celebrat Capitulum, et inde per diver-
„sas Germaniæ oras Fratres distribuit.“

Itaque, si *Waddingo* fidem habemus (haben-
dam autem omnino existimo; utpote omnia hæc
disertissime ac distinctissime narranti) annus post
Christum natum MCCXXI. jam ad finem vergens,
S. Francisci affeclas oris nostris et urbi *Augusta-*
na primum intulit.

Iuvat subjungere, quæ *Liber Conformatum*
Vitæ S. Francisci in hanc rem habet, scilicet:
„Fr. Tertericum, primum Augustanum, a Fran-
„cisco eiusque Commissario Fr. Cæsario Spirensi,
„Alemanniæ superioris Ministrum provincialem
„fuisse constitutum, eumque diem extremam
„clausisse Augustæ in Ecclesia FF. Minorum con-
„ventualium, quam ipse Virgini gloriose dicatam
„reliquit, sepultum anno 1231.“ Advertat autem
Lector velim prædictum annum 1231. certo cer-
tius in mendo cubare; prout ex verbis *Waddingi*
conficitur, ad annum 1239. scribentis: „Inter
„constitutas sub *Haymone Anglico* Ministro Gene-
„rali, in Capitulo, Religionis Provincias illa, quæ
„Germaniæ dicebatur, distincta est in *Argentinens-*
„sem, *Colonensem* et *Saxonicam*. *Argentinensis*
„autem primum habuit Ministrum *Fr. Tertericum*,
„Virum admirandæ perfectionis et sanctitatis, quo
„in humanis esse desinente, et *Augustæ* sepulta

„Provinciæ frœna suscepit, circa annum 1244.
 „Fr. Conradus de Cæli-porta Vir magni zeli et ri-
 „gidus disciplinæ regularis amator. Mire discre-
 „pat ab his GONZAGA; sed vel ex ipsa temporis
 „supputatione, in qua ille valde lapsus est, consta-
 „bit, vetustis et accurate scriptis his nostris monu-
 „mentis, seu *Chronicis MSS. (Saxonicas puta)* in-
 „hærendum esse.“ Ego WADDINGI sententiam
 ed libentius amplector, quod alienius a vero est,
 Provinciam illam a morte B. Terterici, annoque
 1231. quem Liber *Conformatum &c.* habet, usque
 in annum 1244. Moderatore caruisse.

Audiamus jam, quid *Chronographi Augustani* memorent. *Carolus STENGELIUS* initia *Ordinis S. Francisci* (in *Augustana* quidem urbe) temporibus *Sigefredi Episcopi* illigat. Vide eius *Commentarium Rerum Augustanarum*, pag. 187. *Corbinianus KHAMM* in *Hierarch. Augst. T. I.* pag. 237. et 239. etsi de *B. Davide* nostro et *Terterico* sub regimine *Sigefredi Episcopi* mentionem faciat, postea de *Sibothone* hæc scribit: *Anno 1243. Sibotho FF. Minores Ordinis S. Francisci* prono civium affedū favente, in Urbem *Augustanam* introduxit. Concinit *GASSARUS* in *Annal. Augst.* p. 1442. scribens (f): *Cæperunt concedente Sibothone circiter annum salutis 1243. Minores Fraterculi, sive Cordigeri in civitatem Augsburgensem primum eō locb versus solis ortum ac civitatis mœnia nidificare, quib Discalceatorum (vulgo Barfüßer) Claustrum & Templum hodieque nomen, sed mutato (g) instituto, antiquum prope Straffingerianam portam servat.*

Ex

(f) V. MENCKENII *Script. Rer. Germ. T. I.*

(g) Post sic dictam Reformationem Templum *Aca-
tholice* parti cessit: Monasterium autem in Gerontoco-

Ex prædictis satis constat, *S. Francisci* septatores anno 1221. primùm *Augustæ* visos: eosdem in *Curia Vicedomi* commoratos esse; donec *facte civium prono affetu* in *Civitate Augustana* *Templum ac Monasterium* acceperunt. Hæc dicta sufficient. De reliquo uti summæ voluptati mihi duco, primordiis *Ordinis Minorum S. Francisci* in urbe patria aliquid lucis affudisse; ita ægerrime fero, annum, quo *B. David* noster eidem se *Instituto* mancipavit, extricare minime potuisse.

Professorem sacræ Theologie Nostrum extitisse, docet titulus *Epistolæ* præfixæ Opusculo Nostri *de Reformatione exterioris hominis*. *Magistrum* autem *Novitiorum* fuisse declarat tum memorata *Epistola* quam ad *dilectos in Christo Iesu Fratres*, *Fr. Bertholdum*, et *omnes Novitios*, et *Novos Ratisbonæ* morantes, diu absens ab ipsis, scripsit: tum *Præfatiuncula* ipsius Opusculi, in qua ait: *Dilecto in Christo Fr. Bertholdo Fr. David: Quod Deo operante bene incepit, ipso cooperante melius consummare! Desiderasti a me, Frater charissime! ut aliquid scriberem tibi ad ædificationem, ex quo absens sum a te, sicut aliquando præsens tibi ore dicere solebam, quando ad tempus Novitiatus tui Magister eram tibi deputatus Ec.*

Quanta doctrinæ et sanctitatis laude floruerit, tum dicta hactenus, tum dicenda confirmant. WADDINGUS (h) in hæc verba scribit: „Vitam duxisse innocentissimam Nostrum, asserunt Chronica Saxonica apud me MSS. nec non

G 5

,eius

mium versum est. Ambo hodieum extant, quæ in suburbium *San-Jacobæum* itur.

(h) *L. c. T. IV. p. 359.*

„eius mortem revelatam fuisse B. Bertholdo optimo et familiari amico Ratisbonæ e suggestu prædicanti, qui statim eum circumstanti populo valde commendavit, et in eius laudem e rostris recitavit illum Hymni ecclesiastici versiculum :
 „Qui pius, prudens, humilis, pudicus,
 „Sobrius, castus fuit et quietus,
 „Vita dum præsens vegetavit eius
 „Corporis artus.

„Sepultus Augustæ beatitatis post mortem tulit opinionem.“ Studiose aliorum Scriptorum encomia, eaque plurima silentio prætermitto, ne Lectorum patientia abuti videar.

De obitu *Nostri* — Annus, quo is vitam clausit, exploratior est cæteris. De eo RADERUS in *Bavaria sancta* ex MSS. Sto. Bavarico cuiusdam *Anonymi* sequentia rescripsit: *Anno prædicto (1271) 17. Cal. Decembr. obiit Reverendus, Religiosissimus B. David in Augusta sepultus, Socius Fr. Bertholdi de Ratisbona.* Hinc corrigendus *Waddingus T. IV.* p. 363. qui, etsi ad *Raderum* provocet, habet annum 1272. fors per oscitantiam, fors per errorem typi. Nil moror hoc loco *Epitaphium*, quod *Vir doctus, editor Libri: Sandi Augustani.* in fol. assert, *Gamundia Suevorum extans: Candide Lector! Hoc sub lapide requiescunt officula Davidis Fraterculi, qui a S. Francisco huc missus septem cum Fratribus, anno MCCVIII.* Nam manifestus error in anno est; prout temporis ratio clare ostendit. Anno 1208. *S. Franciscus* prima vitæ evangelicæ initia fecit, destitutus tum adhuc discipulis: quos postea natus primam in *Germaniæ* oras Missionem anno 1216. disposuit (uti supra innuimus) irrito conatu; eum, qui missi fuerant, ob *Linguæ Germanicæ* im-

imperitiam haud bene intellesti, male excepti tractatique fuerint, ac proin in *Italiam* se denuo receperint.

Sed tempas monet agere de Scriptis Nostri. Extant ab eo :

I. *Formula Novitiorum de exterioris hominis Reformatione.* Hæc primitus sola exiit *Augustæ*, dedicata à quodam Anonymo editore (i) *Io. Ant. Velsoro*, *Ioannis Augustani Duumviri filio*, *Sec. Ies.* Presbytero: desumpta ex Codice MSS. *Pollinganae* Canoniæ. Sed post menses aliquot non multos iterum excusa fuit, junctim cum

II. *Formula Novitiorum de interiori hominis Reformatione*, et

III. *Tractatu de septem Processibus statū religiosi* quas duas tractatiunculas interim subministrarunt Bibliothecæ *Dieffensis* & *Ettalensis* coenobiorum, rursus dedicata prædicto *Io. Antonio Velsoro*: adjecta ad calcem *Vitæ S. Gualfardi Augustani*, quæ tamen *Nostri* non est (k).

Prodivisse hæc omnia ex *Typographia ad Insigne Pinus* apud *Io. Prætorium*. *Augustæ*: cum *Priuilegio Cæsarialis perpetuo*, anno 1595. in 12. affirmat *Iacobus BRUCKERUS l. c.* Sed fallitur, & ei ex vero contradicit *G. G. ZAPPIUS* qui in *Libro: Augsburgs - Buchdrucker - Geschichte.* in 4. 1786. *T. I. p. 187.* ambas editiones in annum 1596. reiicit; cui ipsi fides maxime habenda est, quod utram-

(i) *Bruckerus vel Marcum vel Paulum Velserum editorem esse*, putat. Ego nihil statuo.

(k) Hinc corrigere *Corb. KHAMMIJUM*, *Vitam hanc Nostro, in Hierarch. Augusti. P. II. Colleg.* p. 246. *perperam tribuentem.*

utramque editionem in sua bibliotheca possederit. Consentit mox citatus KHAMMIUS. Alia Editio *Coloniæ*. 1622. in 12. Alia *Constantiæ* anno 1727. in 12. procula mihi præ oculis est. Similiter *tria Opuscula* memorata habentur in *Bibliotheca Patrum Colonienſi*, Tom. XIII. & in *Lugdunensi*, Tom. XXV. Opusculum autem *primum* sive *de Reformatione exterioris hominis* invenitur etiam (saltem ex parte maxima, & quoad summam) inter *Opp. S. Bernardi* à *Mabillonio* edita; ubi vide Tom. V. sub titulo: *Ad quid venisti?* Quamvis omnino dicendum sit: non *Bernardum* ex *Noſtro*, sed *Noſtrum* ex *Bernardo* hauiſſe; utpote, quem ipſem et citat in *Cap. II.* ſuæ *Formulæ*.

In *Linguam Germanicam* vertit *Michael SCHMIDMERUS* *Augustanus* (1) ediditque hoc titulo: *Novitien-Spiegel. I. Theil; vor 300. Jahren durch H. Fr. David von Augsburg St. Franciscen-Ordens in Latein beschrieben. Augsburg. 1596.* 12.

Præfixit *Noſter* ſuæ *Formulæ Novitiorum Praefatiunculam* ad *Fr. Bertholdum*; uti *superius p. 105.* indicavi. Hic quisnam fuerit, non satis conſtat. Plures Scriptores, & hos inter *Io. Alb. Fabricius* ac *Iac. BRUCKERUS*, *Bertholdum Ratisbonensem* fuisse ſibi persuaderunt; sed *occlamat Waddingus* in *Annal. Minor. Tom. IV. p. 363.* dicens: „*Bertholdum Ratisbonensem* fuisse, ad quem direxit

For-

(1) Hic *Schmidmerus* emenſo ſtudiorum humaniorum in patria curriculo, *Dillingam* delatus philosophiæ ſtuduit, ſuffultus liberalitate Gentis *Peutingerianæ*, nominatim *Pii Conradi Peutingeri*, ſumnumque in ea Facultate gradum, unā cum aliis, per *Andream Sylvium Professorem* ordinarium philosophiæ in dicta Academia consecutus est anno 1583. II. Calend. Iulias.

„Formulam Novitiorum Vir sanctus & devotus Da-
 „vid de Augusta, asseverat, qui ejus Opuscula edidit,
 „in Prologo eisdem præmisso in *Bibliotheca PP.*
 „De quo ego valde dubitaverim : tum quod vetusti
 „Scriptores Pisanus & Marianus citati, neque di-
 „scipulum, neque socium huius Davidis Bertholdum
 „dixerint ; immo potius Davidem Bertholdi socium
 „conscrabant : tum quod Bertholdi tamquam ho-
 „minis jam undique celeberrimi meminerint supra-
 „citati Annales ante annum MCCL. & Marianus
 „moneat, Minoritam factum in juvenili ætate. Cum
 „itaque juvenis huic Instituto nomen dederit ; ante
 „viginti & plures annos famosus, ut loquuntur An-
 „nales, evaserit ; eodemque hoc anno, quo Da-
 „vid Augustanus obierit, mortuus sit, probabili-
 „ter colligitur non illius discipulum, cui Instru-
 „ctionem Tyronum dicaverit, Bertholdum fuisse ;
 „sed potius Davidem, uti habent Marianus & Pi-
 „sanus, eius socium dicendum.“ Confirmant hoc,
 quæ ex RADERO superius p. 106. à me citata sunt.
 Evidem Fabricius ait, de Bertholdo Ratisbonensi lo-
 quens : *Idem utique videtur Bertholdus, cui David de Augusta Formulam Novitiorum nominatim dicitur, Fratrem appellans & a Novitiis distinguens ; unde concidit causa, ob quam Waddingus de alio Bertholdo cogitandum esse putavit.* Sed quæstio non in eo vertitur, utrum David Bertholdum a Novitiis distinxerit ; verum an Bertholdus Ratisbonensis sub Davide fundamenta vitæ religiosæ jecerit ; cùm in *Præfatiuncula* disserte dicatur : *Ad tempus Novitatus tui Magister eram tibi deputatus : cui rei tum temporis ratio tum argumenta a Waddingo allata refragantur.* Iuvat adjungere, quæ in *Bibliotheca* ad *SS. Udalricum & Afram* in urbe patria ob-
 fer-

servavi. Exstat ibi bis manuscripta *Formula Novitiorum* in 8. & in 4. In utroque Codice occurrit sequens epigraphe: *Incipit Opusculum Fr. David ad juvenem de Reformatione hominis exterioris.* Sequitur mox: *Desiderasti a me Chariſſime! ut &c.* *Epifola autem ad dilectoros in Christo Iesu Fratres,* *Fratrem Bertholdum &c. &c.* penitus desideratur, nullaque omnino Bertholdi mentio fit.

De Opusculorum Davidis præstantia vero, vel ea res sola honorificum præjudicium facit, quod *Formula Novitiorum, de exterioris hominis Reformatione*, per longissimum temporis spatium S. Bonaventurae partus existimatus sit (m). In quam rem audiamus verius solidiusque *Waddingi* sæpiſſime jam laudati judicium: „Dignum laudibus, quas in „eum Trithemius & Marianus (n) contulerunt, esse „Davidem, testantur eius Opera ascetica pro instru- „endis Religiosis apprime accommoda; modo tol- „latur scrupulus, illiusne sint an potius sancti Bo- „naventuræ, quæ in *Biblioteca magna veterum Pa- „trum* (editionis Coloniensis) et alibi excusa circum- „feruntur *Opuscula de interioris & exterioris hominis* „*Reformatione & de septem processibus Religiosi*. Id „modo dixerim, quod alias in nostra elucubra- „tione de Scriptoribus Minoritis largius examina- „bo, primam harum *Formularum* texturam Bo- „naventuræ tribuendam, incrementum vero & „quodcunque in methodo discrimen Davidi ad- „scribendum, atque hinc quibusdam visum uni- „versi Operis genuinum inscribere auctorem. Cu- „jus-

(m) Hinc etiam in novissima editione *Opp. S. Bonaventurae Venetiis*, 1756. procula *T. XIII. p. 183.* locum accepit.

(n) Vide eas in limine totius *Narrationis* huius;

„juscumque illa sint, maxime in *præfatione* in *Bibliotheca* citata laudantur; *Medulla* vocantur *perfectionis Evangelicæ*; & existimatur, multiplicem, ex eisdem fructum ad omnes omnis generis Religiosos late dimanaturum: ita enim in illis docentur tyrones, ut et veterani multa, quæ utiliter discant, sint reperturi.“

De editis satis — Inedita sunt teste RADERO in *Bavar. Sanc. Tom. I.* p. 154. & KHAMMIO in *Hierarch. August. P. II. Colleg.* p. 246.

- I. *Sermones* in præcipuas Deiparæ Festivitates.
- II. *Sermones* de Tempore.
- III. *Sermones* de Sanctis.
- IV. *Expositio brevis* super Regulam FF. Minorum.

Et hæc quidem *Nostro* satis certò tribuuntur. Dubia autem sunt, quæ SANDERUS (o) in monasterio *viridis Vallis* (Gröndal) in Belgio existente monet *Davidis Teutonici Opuscula*.

- De modis Revelationum.*
- De generibus Visionum.*
- De speciebus Tentationum.*
- De Virtutibus.*
- De Profetu Religiosorum.*
- De Affectu orationis.*

Alia.

& quæm *Theoph. SPIZELIUS* (p) *Augustanus* in *Basileensi Bibliotheca* servari docet cuiusdam *Davidis* Tractatum.

De perfidia Religiosorum.
Etenim nomina: *Fr. David* vel *David Teutonicus*,
nimis

(o) *Hist. Belg. erud. T. II. p. 136.*

(p) *In Biblioth. Arcan. retez. Confer si lubet, FABRICII Biblioth. m. & i. Latinit.*

nimis impropria sint (quod statim initio monui) quam ut *Davidem nostrum Augustinum* bene denotent.

Denique *Poireto*, in *Catalog. Auct. mystic.* reffere *Nostrum* inter *Mysticos*: &, qui *Poiretum* se-
cutus est, *Arnoldo* placuit; sed minime hoc pro-
batur *Iacobo BRUCKERO*, l. c. quem (si quidem lu-
bet) vide.

DURR (*Thomas*) *Canonicus Regularis.*

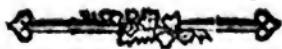
„*Augustinus* Suevus, & olim *Dieffensis* in *Ba-
varia* Collegii Canonicorum Regularium *S. Au-
gustini* Decanus dignissimus, ad instantiam Fra-
tris sui germani *D. Ioannis* ad *Insulas Wengenses*
„*Ulmae* Præpositi, ad hoc Collegium, libere re-
signato Decanatu se contulit, Theologiam schola-
sticam junioribus Canonicis prælecturus. Ibi im-
maturo fato abreptus, anno 1680. vivere desiit;
„cum jam prius vernaculo idiomate à se conscri-
ptam

„*Vitam B. Mechtildis Abbatissæ Dieffensis Ord.
Cann. Regg.* in 8.
„typis *Augustinis* procusam orbi litterato dedi-
set.”

Hæc *Franciscus PETRI* in sua *Germania Ca-
nonico-Augustiniana* (a).

B.

(a) Habet eam in *Collectione Scriptor. histor. monast.
ecclesiast. Ulmae*. ubi videlis *P. IV.* p. 67. De *Ioanne*
autem Præposito *Wengensi* & fratre *Nostris* videlis, si-
abet, *ibidem*. *P. V.* p. 452.

B. EGINO Abbas SS. Udalrici & Afræ.

Patriæ, *Augustæ*, decus insigne, puer a parentibus Deo oblatus sub venerabili Abbatे *Diemaro* (a), in Monasterio a *SS. Afra & Udalrico* nomen gloriosum fortito educatus, & apprime facris litteris per temporum incrementa imbutus est. Unde, ubi ad juventutis maturitatem pervenit, honestioris vitæ miro flagravit studio. Sed, quia ibi tunc temporis Schisma vigebat, cuius Auctor *Henricus Rex Romanorum*, Caussa *Wibertus*, consilio meliore locum mutavit, & in monasterium *S. Blasii*, quod *Hercynia* sylva ambit, confugit. Venerat eō *Gebhardus* & *Ducibus Zaringiæ*, Monachus *Hirsauensis* & *Constantiæ* Episcopus, simili jactatus sorte, jamque sede sua expulsus: atque *Eginonem* in rebus pro Ecclesiæ pace gerendis ferendisque comitem ac socium in *Germania* adlectum, deinceps semel ac iterum ad summum Pontificem *Romam* ablegavit. Inde redux *Noster Episcopi* frequenter itinerantis lateri nunquam non hæsit; donec ambos obedientia sejunxit, *Eginonemque* (non *neophytum*, non *alienum*: sed *loci ab infantia profsum*) domum redire jussit, Abbatiae habenas recturum. Accidit hoc anno reparatæ a Christo salutis 1109.

In ea dignitate *B. Eginus* non solum confirmari (b) à *Callixto II.* Pontifice meruit sed etiam se-

(a) *V. CANISII Lection. antiqq. Edition. Basnagianæ T. III. P. II. p. 6.* Haud dubie *Diemarus* iste est *Theodomarus*, à *CHAMMIO* in *Hierarch. August.* *P. III. Regul.* p. 29. dictus: qui ab anno 1065. in annum 1080. Abbatiam *San-Udalricanam* tenuit.

(b) *Bullam Confirmationis papalis integrum affert CHAMMIUS P. II. Colleg. p. 233.*
Bibl. August. Alph. X.

sequentibūs collaudari: *Labore multo & fatigatio-
ne Apostolicæ sedis misericordiam & pro te & pro tuis
Fratribus adiisti... multa etiam pro Ecclesiæ uni-
tate atque servitio passi es, & inimicis eius usque
ad hæc tempora fideliter atque viriliter resistiisti...
Qui se pro B. Petro tantis & diuturnis exposuere la-
boribus...*

Primas itaque curas *B. Egino* in id intendit, ut disciplinam monasticam temporum perversitate collapsam instauraret, multa frustra moliente ca-
codæmone; de quibus videri poterit laudatus a me
CANISIUS & KHAMMIUS. Post reformatos Subdi-
torum mores, templo *S. Afræ* reformando, restau-
rando, atque ornando operam omni laude dignam
Noster impendit: de quo itidem consulas citatos
duos Auctores velim; nam me alia vocant.

Annō 1118. *Egino* Concilio *Frideslariensi* (c)
a Conone Episcopo *Prænestino*, Legato pontificio
adversus *Henricum* Imperatorem eiusque aseclas
convocato, interfuit, *Hermannus* Episcopo *Augu-
stano* schismatico comparere per contemptum re-
cusante. *Noster*, cùm unus ac solus tanti habitus
esset, ut ipse maxime negotium, Episcopi ad de-
bitam subiectionem legitimo Pontifici præstandam
revocandi, acciperet (d) facile in odium offendio-
nemque *Præfulis* incurrit: & cum nefariis Epi-
scopi ausis strenue resisteret, universam procellam
in caput suum desævientem experiri coactus est (e).

Vis

(c) V. *Labbæi & Coffartii Concilia. T. XII. p. 1247.*
Confer *KHAMMIUM* in *Hierarch. August. P. II. Col-
leg. p. 235.*

(d) V. *KHAMMIUM l. c. p. 234. 235.*

(e) Contigit hoc annō 1019. Confer *CANISTIUM l. c. p. 15.*
ubi dicitur: *Iam decimus Ordinationis Patris huins*
(Egi-

Vis clauſtro ab Episcopo per milites infertur; at rei insolentia commoti cives, facto impetu, ab aditu monasterii armatam cohortem arcent. Hinc, frustratus coeptis, Præſul *Eginonem*, vinculis per inſidias irretitum, clam e civitate educi jubet, duodecim monachis patrem suum stipantibus, & portentis aliquot rei indignitatem haud obſcure averſantibus. At cives obſeffa aula episcopali *Eginonem* reposcunt. Episcopus, ut civium emolliret animos, quamprimum revocandorum monachorum copiam facit: Abbatem ſe reducturum ſpondet. Verūm *Egino* de Episcopi machinatōnibus edoctus, Archiepiscopum *Moguntinum*, nec non *magnum Episcoporum, Abbatum, seu Principum Catholicorum adit colloquium*: communica- toque prudentiorum confilio, ad *Romanam Sedem*, ut tum pro ſpeciali ſua neceſſitate, tum pro communi Ecclesiæ utilitate recurreret, excitatus iter ſecum conſtituit: & acceptis ab Archiepiscopo *Moguntino* Litteris commendatiis viæ ſe dans, ut inſidiantium manus effugeret, per avia et devia *Placentiam*, inde *Rosellam* ad *Callixtum II. Pontificem*, ibi forte morantem, evadit. Hospitem Papa humaniſſime exceptum liberaliter recreavit, *Romamque deductum in aula tenuit; donec afflitis eius rebus consulteretur. Expeditis ſubin ad aliquot Germaniæ Principes Litteris ſyſtaticis*

H 2

No-

(*Eginonis*) inſlabat annus... dum propter iuſtitiam pa- ter cum filiis privatur domo. Hinc corrige, quæ in *Placidi BRAUN Not. Codd. MSS. Biblioth. San-Udalri- can. Vol. III. p. 141.* habentur: *Ut, mortem Viro Dei post multas injurias intendendo, de loco fugere 1. ſci- licet anno seu abbatialis dignitatis compulit... Omni- no enim legendum: anno 10.*

Nostrum, Eucharistiae viatico pastum, crebra inter oscula in *Germaniam* remisit.

Urbem linquens *Egino* Episcopum *Aquilejensem* (In *CANISIO l. c.* lego: *Aquensem*) viæ comitem *Ostiam* usque habuit: consensu deinde apud *Ostia Tiburina* navi, dum in *Tusciam* tendit, gravissima maris tempestate agitatus, æger *Pisas* pervenit. Ibi extemplo in morbum lethalem incidens, cum sub extremam luctam convenas, lectulum mortualem circumstantes, longâ parænesi ad obedientiam summi Pontificis exhortatus, et Psalmum: *Laudate pueri Dominum* identidem, ceu pius olor lessum sibi, modulatus esset, animam in cœtu Monachorum *Camaldulensium* Creatori die 15. Iulii, anni 1122. tradidit, atque apud eosdem *Camaldulenses* in templo *S. Michaelis*, inter Mausolæa Archiepiscoporum *Pisanorum*, tumulo illatus est.

Hunc vitæ cursum finemque habuit *B. Egino*, legum ecclesiasticarum defensor imperterritus, legiti Pontificis assecla fidus, pastor vigilantissimus, & civium *Augustanorum* patriota meritissimus; quem eum *KHAMMIUS l. c.* vocat, ex quo allata desumpsi.

Miraculis claruisse *Eginonem*, affirmat *STEN- GELIUS* in *Monasteriologia*. Præterea maximam *Nostro* laudis materiam conficiunt discipuli eius oīo, omnes ad abbatialem honorem evecti, nominatim *Wollemarus*, & *Udalscalcus*, qui post *Nostrum* coenobium *San-Udalricanum* reixerunt: *Frater* *Nostrum germanus*, qui monasterio in *Solenhofen*: *Gottifridus*, qui asceterio *Fuldeni*: *Saxo*, qui *Herbipolensi*: *Adalbertus* (seu *Albericus*) & *Guntherus*, qui *Tegernseeni* clauistro, non sine eximia laude

de & præclarâ nominis famâ, ad nostra tempora usque propagatâ, præfuerunt.

Extant ab *Eginone* nostro

EPIS T O L Æ IV.

Harum *prima* ad Fratres monasterii sui, itemque *altera* scripta: *tertia* & *quarta* ad Cives *Augustenses* data est. Habes eas in *CANISII* *Lectionib.* *antiqq.* (Editionis *Bafnagianæ*) *T. III. P. II.* p. 15.. 16. 17. *insertas* *Udaliscalcianæ Narrationi* de *Controversiis inter Hermannum Episcop. Augus.* & *Eginonem Abbatem* &c.

De reliquo non possum non adstipulari sententiæ *P. KHAMMII*, *l. c.* de memoratis *Epistolis* scribentis in verba sequentia: *Adduxi eas ceu testimoniales*, quod *B. Egino non solum Excommunicationis sententiis magna cum reverentia obtemperaverit* & *mandatis potentissimorum Capitum*, contra *leges ecclesiasticas evulgatis, imperterrite resisterit*; *sed etiam quod tam suos Religiosos quam universos Augustinos ad obedientiam summo Pontifici Romano præstandam, & Excommunicationis contagionem præcavendam pro viribus cohortatus fit.* . . .

Restant omnino duo, quæ hoc loco addere oportet. *Primum*: Paulo ante à me memoratam *Narrationem* certe *Udalscalci* (De hoc meritisimo Viro egi in *Alphabeto I.* præsentis *Bibliothecæ Augustanæ*, pag. 200. seqq.) esse. Nam etsi *l. c.* p. 206. eam ipsi *Eginoni* adscripserim, provocans ad locum *Wilhelmi WITTWERI* Monachi *San - Udalricani* quendam; postea tamen cognovi, me *WITTWERI* sensum minus fuisse assecutum & illius verba: *Porro omnem rei gestæ ordinem usque ad illam ho-*

ram, qua reddidit spiritum, ipse Vir sanctus (Egino) in infirmitate positus luculentissime descripsit . . . non nisi de fuga Nostris Romam, et reliquis, quæ ei, usque dum Pisis appulit, acciderunt, interpretanda esse. Certe hæc omnia ipse Egino in quarta Epistola ad Cives Auguſtanos accurate exposuit. Confer P. Placidi BRAUN Notit, de Codd. MSS. San- Udalric. Vol. III. p. 6.

Secundum est: Hermannum Episcopum, B. Egino fatis supremis functo, ad saniora redivisse consilia, & Ecclesiæ unitati restitutum vitæ actæ pia- cula sanctis eluisse operibus, Diœcesinque suam mul- ta cum laude gubernâsse.

ESCHENLOHER (*Marcus*)
Canonicus Regularis.

Vitæ Nostræ circumstantias, eruditosque labo- res litteris tradere minime intermisit Franciscus PETRUS in sua Germania Canonicæ - Auguſtiniana (a), cuius ipſissima verba hōc locō subnectere, haud inconveniens arbitror. Sunt autem hæc:

„*Marcus* ESCHENLOHER, *Auguſtanus Suevus, modernus in patrio monasterio ad S. Crucem Sub-decanus, Senior, & Sacerdos Iubilæus, olim etiam Novitiorum Magister, et Parochus, jam senecta æta- te grandævus, usque haſtenus typis publicis expe- diri fecit, quæ (præter minutiora quædam opu- scula suppresso nomine vulgata) jam pridem pro- prio ingenio confecit, partim etiam ex peregrino idiomate Germanice edidit, et sunt sequentia:*

„I.

(a) Hanc videsis in *Collectione Scriptorum Rerum historico- monastico-ecclesiasticarum. Ulma. in fol. Tom. III. p. 140.*

„I. Medicus Eucharisticus Augustanus, seu Historia de SS. Hostia miraculosa Augustæ Vindelicorum in Ecclesia S. Crucis Cann. Regg. Germanice. „in 8. Augustæ, typis Ioannis Schönigkii. 1678. (b)

„II. Guilielmi STANISHURSTI Soc. Iesu Historia Dominicæ Passionis ex Latino Germanice redditæ. „in 8. Augustæ Vindel. Apud eundem Schönigkiam. „1676. & Campiduni. 1678. (c)

„III. De Animabus in Purgatorio: Armen See- „len Glücks-Hafen. Augspurg. in 18. 1675.

„IV. Pædagogia Juventutis Christianæ. Germanice. Augspurg. 1685. in 18.

„V. Claudii RAINSSANT, Can. Reg. Ordinis S. Augustini, perpetua Adoratio SS. Sacramenti Altaris „ex Gallico idiomate Germanice redditæ. Augspurg. „Anno 1677. in 18.

„VI. Meditationes de Passione Domini: Heilsame bitteres Aloë von dem bittern Leyden und „Sterben unsers gebenedeyten Heilands Iesu Christi. „Augspurg. 1686. in 18.

„VII. Instrucción pro anima devota cum Deo uni- „enda ex Gallico idiomate Germanice redditæ. Aug- „spurg. 1683. in 18.

„VIII. Henrici Mariæ BOUDON Soli Deo, seu „Unio cum Deo, ex Gallico Germanica. Augsburg. „1686. in 8.

H 4

„IX.

(b) Hanc Nostri lucubrationem Augustinus IMHOF itidem Canonicus regularis ad S. Cracem Augustæ, & Praefitus eius Collegii sequentibus laudat in Praefatione ad suum Dilectum candido-rubicundum. in 8. Octavianum LADER frequentiore beneficiorum aliorumque documentorum enarratione secutus est P. Marcus ESCHENLOHER.

(c) Quarta Editio huius operis prodiit itidem Campiduni. 1760.

„IX. *Pharetra ardantium Sagittarum, das ist: geistlicher Kocher mit rechtbrinnenden Liebs-Pfeilen, eifriger Begierden zu dem H. Sacrament des Altars.*
 „*Augspurg. 1680. in 18.*

„X. *Ioannis CRASSET, Soc. Iesu Exercitia (la Manne du Desert) ex Gallico Germanice redditā, sub titulo: Seelen - Ausgang aus der Aegyptischen Dienstbarkeit der Sünd und Laster in das gelobte Land. Monachii. 1688. in 18.*

„XI. *Betrachtungen über die Wort: Gott und Ich, für die geistliche Uebungen auf 10. Tag, ex Gallico Idiomate Germanicè. Augspurg, anno 1691. in 18.*

„XII. *Sacer Fortunæ globus: geistliche Glücks-Kugel. Augspurg. 1692. in 8. (*)*

„XIII. *Ioannis RUSSALIERE, Eleemosynarii Il-lustriss. D. Ducis de Richelieu, Gymnasium Patientiae, seu Institutio Sponsæ Iesu Christi crucifixi, ex Gallico Germanice redditā. Augspurg. 1692. in 18.*

„XIV. *Sieben Gebeth von den sieben Blut-Ver-gieffungen Christi Iesu auf jeden Tag der Wochen. Augspurg. 1690. in 18.*

„XV. *Auserlesene Andachten, das allerheiligste in blutrother Gestalt sichtbarliche und wunderthätige Sacrament, so in dem hochlöbl. Gottshaus der Regulierten Chorherrn zum H. Creuz in Augspurg wirklich zu verehren aufzuhalten wird, absonderlich mit schönen auf jeden Tag der Wochen eingerichteten Gebethen anzuruffen. Augspurg. 1693. in 18.*

„XVI.

(*) Integer titulus hic est: *Geistliche Glücks-Kugel an welcher vortreffliche Leibs- und Seelenvorrath zu ersehen.*

„XVI. Francisci POMEY Soc. Iesu Modus medi-
tandi ex idiomate Gallico Germanice redditus sub
titulo: *Weiß und Manier recht zu betrachten, und*
das innerliche Gebeth wohl zu verrichten. Dillingen.
„1694. in 18.

„XVII. Devotio Novendialis ad Festum Nativita-
tis Domini et Pentecostes. Germanice. in 18. Aug-
spurg. 1698.

XVIII. Iacobi NOUET Soc. Iesu Pia Colloquia
rum Deo et Domino nostro Iesu Christo ut Clementissi-
mo, Maximo, Sandissimo, ex Gallico Germanice
reddita. München. 1692. in 4. (d)

„XIX. Geistliches Glücksrad. Augspurg. in 18.
„anno 1693. Suppresso nomine (e).

„XX. Geistliche WallfARTH zu dem blutschwizen-
den Herrn Iesu auf dem Oelberg. Suppresso nomine
Authoris, Augspurg. 1696. in 18.

„XXI. Instrutio de Iubilæo. Germanice. in 18.
„Augustæ Vindelicorum. 1675.

„XXII. Advent-Büchlein, das ist 28. Betrachtun-
gen auf einen jeden Tag durch das ganze Advent.

„XXIII. Kinderlehren: oder leichtbegreifliche
Auslegungen über den ganzen Römisch-Catholischen
Catechismus. in 4. Augspurg.“ (f)

H 5

Hæc

(d) Dicavit Noster hoc opus Ioanni Hugoni archiepiscopo
Trevirensi, qui, cum anno 1689. Comitiis Imperii Au-
gustæ celebratis interesset, in cœnobio S. Crucis hospi-
tatus est: de qua re, si lubet, consule P. Corb. КНАМ-
МИ Hierarch. Augst. P. III. regul. pag. 396.

(e) Verus huius opusculi titulus est: *Geistliches Glücks-Räd-
lein, welches aus bewehrter Wahrjager ohnfehlbaren Regeln
die wichtigsten Fragen, die ein nach Glück trachtendes Ge-
mühl aufwerfen könnte, beantwortet.*

(f) Prodiit in lucem anno 1720.

Hæc *Franciscus PETRUS loc. cit.* quibus adde libros sequentes, à *Nostro insuper typis vulgatos*:

XXIV. *Unterweisung, wie die vornehmste Uebungen den Tag hindurch wohl und nutzlich zu verrichten, eigentlich vor die Novizen und Professen der Geistlichen der H. Ursula vom Institut von Bourdeaux... beschrieben.* Landshut. 1690. Apud Simo-
nem Golowitz.

XXV. *Lucerna ardens et lucens, das ist: Predigen auf alle Sonn- und Feyertäge des Iahrs.* in 4. Augspurg. 1706. In *præfatione* ait: se has conciones suppressurum fuisse, nisi crebris aliorum precibus ad eas edendas permotus fuisset.

XXVI. *Drey und vierzig Predigen auf die Festtäge der Heiligen, so in dem Augspurger Bisthum celebriert werden.* in 4to. Augspurg. 1708.

XXVII. *Lob-Predigen auf die Heiligen Gottes durch das ganze Jahr.* in 4to. Augspurg. 1710.

XXVIII. *Catholischer Seelen-Vorrath von verschiedenen christ-catholischen Gebethern.* in 18. Augspurg. 1721.

XXIX. *Ioann. CRASSET Soc. Iesu. Betrachtungen auf alle Tage des Iahrs.* Ex Gallico verfum. in 8vo. IV. Theil. Editio VII. Ratisbonæ. 1760.

Commemoratur quoque nomen *Nostri* in *RRmi. Francisci, Præpositi Pollingani, Elencho onomastico Scriptorum Ord. Cann. Regg. S. Augustini.*

Insuper *Catalogus Bibliothecæ Canonizæ San-Crucianæ, Augustæ, MSStus adscribit Nostro.*

XXX. *Lehr, wie einem Kranken beyzustehen.* in 12. Augspurg. 1706.

FRIDERICUS a Iesu

Ord. Carmelitarum.

Primum lucem anno 1721. die 6. Novembris *Monachii*, *Bavariae* metropoli aspexit. Pater ei fuit *Ioannes Georgius Schelhorn* Civis Monacensis, mater *Maria*. Apud Patres *Societatis Iesu* liberalibus disciplinis in *Gymnasio* patrio institutus est, in quo morum innocentia & litterarum profectu maxime eminuit. *Monachii* quoque anno 1740. ad diem 24. Iunii sacram *Ordinis Carmelitarum Discalceatorum* vestem induit, et in sequenti anno, eadem ipsa Iunii die, solenni sponsione se Deo consecravit.

Fluxit ex hoc sexennium, cum anno 1747. *Noster* primum divino Numini sacrificium Neo-Mysta *Augustae* obtulit; ubi in *Athenaeo* Ordinis sui ad philosophicas, theologicas ac juridicas disciplinas perdiscendas summo studio incubuerat. Atque in hoc triplici curriculo emetiendo, cum singulararem ingenii felicitatem pari cum diligentia sociasset, eos progressus fecit, ut æmulos suos longo post se intervallo reliquerit. Ob eam causam à Majoribus *Monachium* destinatus est, ut memoratis scientiis Fratrum suorum ingenia ipsus excoleret; quod etiam *Noster* per integri octennii spatium non sine insigni discipulorum fructu egregie præstítit.

Sic, doctrina ac pietate ducibus, ad honorifica Ordinis sui officia pervenit. Anno 1758. in defuncti Prioris *Urfarniensis* locum suffectus est. Anno 1760. Conventui *Ratisbonensi* Prior præfuit. Anno 1763. *Definitor Provinciae* creatus fuit. Eodem tempore domi-

domicilium sedemque *Augustæ* fixit, quam postea haud amplius abdicavit. Anno 1775. *Augustini* Conventus Prior, tandemque 1778. *Provinciae Bavariae* Ordinis sui Præses non Patrum magis consensu, quam meritorum suffragio electus est. Anno 1779. die 1. Martii *Romam* contendit, generalibus Ordinis Comitiis interfuturus.

Denique, postquam ubivis morum integritatem, disciplinæ regularis zelum, doctrinæ amplitudinem certissimis documentis confirmârat, lenta gangræna consumptus, vitam finiit *Augustæ*, die 16. Octobr. 1788. præter ingens sui desiderium sequentes lucubrationes posteritati relinquens.

I. *Cultus Sandorum*, una cum *Positionibus theologicis*, *scholastico-polemico-moralibus*, publicæ disputationi expositus à PP. FF. Ord. B. V. Mariæ de Monte Carmelo in Collegio Monacensi. in 4. *Mona- chii*. 1755.

II. *Quæstiones sacræ Responsionibus concionatoris pro omnibus anni Dominicis ac Festis explanatoæ in utilitatem Concionatorum*, quibus pro trina semper *Concione* materia prædicabilis & doctrina moralis subministratur. in 8. Tomuli IV. *Augustæ Vindel.* 1771.

III. *Heiliges Communion-Buch eingerichtet nach der göttlichen Lehre des Evangeliums auf alle Sonn- und Festtage des Iahrs.* in 8. *Augspurg.* 1772. Iterum 1785.

IV. *Christlicher Seelen-Wecker*, oder anmuthige *Morgen- Meß-Beicht-Communion-Abend- Lob- und Dank- Gebethe.* in 12. *Augspurg.* 1773. Iterum 1790.

V. *Des H. Augustins Betrachtungen, einsame Gespräche, und Hand-Büchlein*, in einer neuen und richtigern Uebersetzung. in 8. *Augspurg.* 1775.

VI.

VI. Schule der christlichen und geistlichen Vollkommenheit, allen eifrigen Seelen eröffnet von R. P. Georgio à S. Joseph. in 8. Augspurg. 1777. Hic Libellus Nostri operâ emendatus & auctus est.

VII. Vier Bücher von der Nachfolg Christi in einer neuen Uebersetzung. in 8. Augspurg. 1778. Versio ista Auctori Biblioth. nov. eccles. Friburgens. non illaudata abiit.

VIII. Lebens-Beschreibung der Heiligen Gottes, aus dem Römischen Marterbuche gezogen, samt beygefügten Lehren aus göttlicher Schrift und heiligen Vätern, auf alle Tage des ganzen Jahrs eingerichtet. in 8. Volumina II. Augspurg. 1778.

IX. Dreyfache Weise Iosephinischer Andacht für die neun Mittwoche, und alle Feste des H. Vatters Joseph. in 8. Augspurg. 1779.

X. Christliche Tugend-Schule zum Gebrauch aller so wohl geistlichen als weltlichen Ordens-Personen herausgegeben. in 8. Augspurg. 1779. Liber iste à quodam Carmelita calceato pro solis Personis religiosis scriptus prodierat anno 1744. in 12. Noster autem omnium Personarum cuiuscunque statu usui eundem accommodavit.

XI. Theologia moralis universa tripartita ex Operibus BENEDICTI XIV. P. M. nec non CASIBUS CONSCIENTIÆ de mandato Eiusdem propositis & resolutis collecta ac doctrinis D. Thomæ Aquinatis accommodata & illustrata. in 8. Volumina III. 1780. Plura in hoc Opere Autor Biblioth. nov. ecclesiast. Friburgens. Vol. V. p. 394. seqq. improbat, recte an secus, aliorum judicium esto.

XII. Lexicon Scripturislicum multiplicem S. Scripturæ sensum ordine alphabetico exhibens. in 8. Augustæ. 1782.

XIII.

XIII. *Des H. Augustins Bekenntnisse in 13. Büchern.* in 8. Augspurg. 1783. De hac Versione ita *Bibliotheca nova ecclesiastica Friburgensis. Vol. VI.* p. 685. 686. Theodiscam hanc interpretationem quod attinet, fatemur, eam nobis placuisse plurimum ceu fidam, neque à regulis Grammaticæ theodiscæ multum alienam.

XIV. *Lexicon theologicum, communiores Theologorum sensum & mentem ordine theologicō continens.* Auguftæ Vindel. in 8. 1784.

XV. *Buch der Evangelien und Lexionen auf alle Sonn- und Festtage, mit gemeinnützigen Sittenlehren herausgegeben.* in 8. Augspurg. 1785. Tomus I. in *Dominicas.*

XVI. Mox memorati *Operis* Tomus II. in *Festa*, adjecto *Catechismo.* in 8. *Ibidem.* 1787.

Præter hæc typis publicata, reliquit *Noster* (Vir profecto impigerrimus) alia, manu duntaxat *scripta*, in *Tabulario Conventus Auguftani*; quæ sunt:

1. *Lebens-Beschreibung der Römischen Päpste, nach der aus Befehl des großen Papst Benedict des XIV. verfertigten Chronologie.* Decurrit usque ad Vitam *Pii VI.* exclusive, in 8.

2. *Patrologia rationalis, i. e. Sententiæ SS. Patrum in rationibus fundatæ, ex præcipuis Ecclesiæ Latinæ Patribus; Hieronymo, Ambroſio, Auguſtino & Gregorio: nec non Ioanne Chyſtomo ac Bernardo.* in folio. Volumina II.

3. *Wahrheiten, welche aus 24. Bänden neuerſter Sammlungen jener Schriften, welche von einigen Jahren her bis itzt im Druck erschienen sind*

find (a), kürzlich zusammen gesammelt, und ordentlich Fragweise vorgestellt und gründlich beantwortet. in 4.

4. *Gut-katholischer Christ, d. i. Gut-katholisch abgefasste Glaubens-Lehren, jedem gut-katholischen Christen nothwendig, um den heutigen Glaubens-Stürmern nach dem Sinne der wahren Kirche zu antworten.* in 4.

5. *Theologische Abhandlungen.* Volumina III. Auctor hisce Dissertationibus universam Theologiam dogmaticam, speculativam & moralem complexus est. Opus prælo dignissimum videtur.

6. *R. P. F. LIBERII a Iesu, Carmelitæ discalceati, Opera (b) ad brevitatem, claritatem & ordinem redacta.* in 8. Tomuli IV.

(a) Prodierunt hæc *Scripta obstetricantibus maxime Patribus Collegii quondam Soc. Iesu Augustani* : nominatim P. Aloysio Merz; uti supra p. 97. monui.

(b) Publicata hæc prius fuerunt in *Italia* septem Tomis in folio.

HEISSIUS (Sebastianus) Soc. Iesu.

Augustæ Vindelicorum in dias luminis auras anno circiter MDLXXI. natus est. Quibus in pueritia magistris usus sit, incertum: adultiorem verò in Academia Ingolstadiana studiis philosophicis non sine egregio profectu sub Iacobo Gretsero vacavisse testatur *Carmen Gratulatorum ad Nostrum*, cum in dicta Academia, primus ex 17. Candidatis, primæ Artium liberalium & Philosophice laureâ insigniretur, Promotore & Præceptore Iacobo Gretsero Soc. Iesu, scriptum abs Leonardo Höniglero Tyrolensi

LL.

LL. Studioſo (*) Huc etiam faciunt *duæ Disputatio-*
nes, quas *Noſter* Ingolſtadii, præſidente *Iacobo GRE-*
TERO præceptore ſuo, publice cum applauſu fuſti-
nuit: quarum *priorem*, *de Demonſtratione* anno 1589.
mense Septembri habitam patruo ſuo *Sebastiano Heiſſo*
I. V. D. nec non patri ſuo *Udalrico Heiſſo*, ceu
fui in philoſophicis ſtudiis progreſſū ſpecimen,
dedicavit: *poſteriorē* vero, *de primo Motore*, una
cum commilitone *Ioachimo Gotthardo Reichenhal-*
lensi, anno 1591. circa 17. Kalend. Iunii propu-
gnatam *Præfētū* totique *Concilio Congregationis*
Academicae *B. V. Mariæ* ab angelo ſalutatæ ſacra-
vit. Sic per mare philoſophicum triennii ſpatio
transvectus, portumque plenis velis ingressus eo-
dem anno (1591) ſub autumnum *Societati Iesu*,
tum temporis maxime florenti, ſe addixit. In
hac ad *Metaphyſices* præcepta in Academia mox
nominata (a) tradenda, quā Professor publicus,
anno MDXCVIII. aggressus eſt. Annis MDC. &
ſequentibus eundem in explanandis *Theologicis* oc-
cupatum fuſſe *Monachii*, fidem indubiam faciunt
Libri ab eo ibidem vulgati, inferius *N. I. II.*
III. IV. V. recenſendi. *Dillingæ* poſtea cathedram
theologicam tenuit, uti ex *Opere Noſtri* inferius
N. VI. memorando liquet, donec tandem MDCIX.
iterum *Ingolſtadium* miſſus, in eo *Athenæo* rurſus
Theologiam publice professus eſt (b): eoque in
ofiicio tam ſollicrtem atque induſtrium annorum
quatuor ſpatiō ſe oſtendit, ut quamvis gravibus
conflictaretur infirmitatibus, *docendi labores*, inter
ma-

(*) *Uſurpavi* hoc *Carmen* meis oculis in *Bibliotheca*
Collegii S. I. Auguſtani.

(a) *V. Annales* huius *Academie*, *T. II.*, p. 159.

(b) *V. Annales* mox laudatos.

*manus deportatus ad cathedram, subierit; immo cum morbis ingravescentibus ad Academiam haud amplius posset descendere, theologicas Lectiones in Schola Rhetorices aliquamdiu habuerit, donec in æstate anni 1613. omnino fatiscens cathedram *Ioannis Moquetio* cessit, ob eam rem *Monachio Ingolstadium* accersito, & jam antehac *Dillingæ Theologiam* professo (c)*

Paulo posthæc *Noster* naturæ debitum solvit, e vivis sublatus anno MDCXIV. Eius laudes ut Lectoribus meis magis cognoscendas dem, juvat addere elogia in eum, litteris consignata. *Philip-pus ALEGAMBE* (d) de *Sebastiano* sequentia memorat: „Vir fuit singulari ingenio, doctrina eximia, nec his dotibus impare virtute. Vix ullum „erat Scriptorum genus, quod non diligenter vol- „visset: si quid non meminisset, id omnino non lege- „rat. Hæreses sui temporis luculentis disputatio- „nibus editis exagitavit, Eruditorum approbatio- „ne singulari... Obiit Ingolstadii die XX. Iunii „anno salutis MDCXIV. ætatis XLIII. Religionis „XXIII. quatuor Votorum professus, & controver- „farum cum hæreticis disputationum Professor „celeberrimus.“

Succedat *Historia Provinciæ Germaniæ superio-ris Soc. Iesu* Tom. IV. p. 90. quæ ab *Alegambio* allata non solum confirmat, sed etiam sequentia addit: „Sebastianum Heissium, præcipuam Pro- „vinciæ spem... cum jam magna præstisisset, mul- „to

(c) V. *Annales citatos*, & *Historiam Soc. Iesu Provinc. super. Germ.* T. IV. p. 90.

(d) In *Biblioth. Script. S. I.*

Bibl. Augst. Alph. X.

„to majora polliceretur, intempestiva succidit mors.
 „Clarus ille inter Theologos fuit, & ingenio prom-
 „ptus, & oratione, & stylo . . . Extant eximia
 „eius (*præter disputationes polemicas*) alia de chri-
 „stiana Religione Opera. Commentarios (e) præ-
 „terea scripsit, ex quibus posthumis conjectares,
 „quanta olim molitus fuisset. . . .

His persimilia de *Nostro Annales quoque Academiæ Ingolstadianæ*, T. II. p. 210. afferunt. Unde de doctrina, ingenioque *Sebastiani* satis dictum arbitrans, ad eius *Opera* studiosè enarranda calamum promoveo.

I. *Disputatio Theologica de vera Christi in terris Ecclesia: proprietatibus eius & notis, quibus facile ab omnibus falsis Hæreticorum Ecclesiis internoscatur.* in 4. *Monachii.* 1600.

II. *Disputatio de triumphante in cælis Ecclesia.* *Monachii.* 1600. Prodiit etiam germanice.

III. *Disputatio de Cultu & Invocatione Sædorum: Veneratione SS. Reliquiarum & Imaginum* 1601. *Monachii.* Prodiit etiam germanice.

IV. *Theses de Natura, Obligatione, & Relaxatione Voti.* in 4. *Monachii.* 1604.

V. *Dialogi sex de auguſtissimo Corporis & Sanguinis Christi Sacramento, ac Missæ sacrificio; in quibus breviter et amice præcipuæ de hoc argumento controversiæ discutiuntur.* in 8. *Monachii.* 1605. Dicavit Noster Bernardo Abbatii San-Gallensi. Eos in linguam Germanicam translatos Conrad. Vötterus Soc. Iesu. in 8. anno 1606. vulgavit titulo sequenti:
Sechs

(e) Utinam addidisset *Historia*, quorsum isti *Commentarii* spectaverint, aut quodnam argumentum tractaverint.

Sechs unterschiedliche Gespräche vom allerheiligsten Sacrament des Leibs und Bluts Christi. Cæterum istos Dialogos laudem abs Eruditis omnibus & tulisse, & adhucdum ferre, testis est Historia Soc. Iesu, Germ. super. T. III. p. 201. ad annum 1605. addens: Non illa (Monachii) incelebris disputatio fuit, quib⁹ augustinum Eucharistiae Sacramentum contra hæreticos oppugnatores defensum est, de quo argumento editi a Sebastiano Heissio Dialogi &c.

VI. Volumen acatholicum XX. Articulorum Confessionis Augustinæ, editum à Iacobo Heilbrunnero, compendio recognitum & castigatum. in 4. Dillingæ. 1608. Iterum Dillingæ prodiit auctius 1609. Germanich⁹ linguā exivit Ingolstadtii. 1609. sub titulo: Behobelung des unkatholischen Papisthums Iacobi Heilrunneri. De isto Libro sic Historia S. I. Germ. sup. T. III. p. 385. sentit: Sebastiani Heissii, Theologicæ cathedram Dillingæ obtinentis, Liber adversus Iacobum HEILRUNNERUM SS. DUCIS Neuburgici aulicum Concionatorem vulgatus, & Henrico Episcopo Augustano dicatus, quib⁹ fortissime juxta clarissimeque confutat adversarii sui PAPATUM ACATHOLICUM, cætatem tulit, hodièque legentium meretur elogia.

VII. Disputatio I. Theologica de Verbo Dei. Haberi scriptum aliquod Dei Verbum. Adversus Impugnatores Roberti Bellarmini. in 4. Dillingæ. 1608.

VIII. Disputatio II. Theologica de Verbo Dei. Vere divinos esse libros, quos hodie Sectarii e Canonone ab Ecclesia recepto excludunt. Adversus Impugnatores Roberti Bellarmini. in 4. Dillingæ. 1608.

Harum duarum *Disputationum* titulos minus
bene expressit ALEGAMBIUS in *Biblioth. Scriptor.*
Soc. Iesu.

IX. *Assertiones theologicae de Natura, & Princi-
piciis sacrae Theologiae.* in 4. *Dillingæ.* 1609. *Calen-
dis Iulii.*

X. *Ad Aphorismos doctrinæ Jesuitarum, aliorum-
que Pontificiorum ex Diis, Scriptis & Adis publi-
cis collectos Declaratio apologetica.* *Ingolstadii.* Typis
Adami Sartorii. 8. 1609. Dedicavit *Noster Vito*,
Baroni de Rechberg de Hohenrechberg *Præposito*,
Joanni Hieronymo Stor de Ostrach Decano, totique
Capitulo Ecclesiæ cathedralis Auguſtanae. De hoc
Libro habet sequentia Opus: *Notice des Auteurs
Iesuites.* Latine. *Notitia de Auctoribus Jesuitis.*

„Heissius a laissé plusieurs Ouvrages de Con-
„troverse. Celui, pour le quel il est placé dans
„le *Recueil sous le Regicide*, a été mis au Greffe à
„Bourdeaux ; et les Arrets de Paris, de Rouen,
„et de Rennes n'en font pas mention.“

„Le Titre de l' Ouvrage de Heissius est celui :
„*Ad Aphorismos Doctrinæ Jesitarum aliorumque
Pontificiorum ex Diis, Scriptis, Adisque publicis
collectos Declaratio apologetica ...* Le Titre est ainsi
„traduit dans le *Recueil*: *Declaration apologetique* .
„*de Sébastien Heissius sur les Aphorismes de la doctrinæ
des Jesuites tirés de leurs Discours, Ecrits et
Ades publiques.* L' herétique Auteur des *Aphorismes*
„attaque les Jesuites comme Papistes ou Catho-
„liques, & il attaque leur doctrine, comme étoit
„celle des autres Papistes. C'est, que le marquent
„évidemment les mots: *aliorumque Pontificiorum*.
„Le Reducteur supprime ces mots dans la Version
„francoise. Pourquoi ? C'est que les Héretiques
„du

„du 16. siècle, parcequ'ils étoient ouvertement „hérétiques, attaquoient ouvertement les Iesuites „comme Papistes: au lieu que ceux de nos jours, „qui s' obstinent à se dire Catholiques, n' ose- „roient avouer, que les Iesuites sont Catholiques. „C'est encore que les Héretiques du 16. siècle con- „fondoient la doctrine Iesuitique avec la doctrine „Papistique: et que ceux de nos jours, qui diri- „gent tous leurs efforts contre les seuls Iesuites, „s' avoueroient coupables d' injustice et de par- „tialité, s' il convenoient, que l' enseignement „des Iesuites est l' enseignement commun des Ca- „tholiques.“

Latinè — „Heissius plura reliquit Opera po- „lemica. Illud, ob quod in *Collectione de Regicidio* „locum nactus est, in *Burdigalensis Cancellariæ* „Curia depositum fuit; et *Decreta Parisiense*, „*Rothomagense*, ac *Rhedonense* nullam de eo fa- „ciunt mentionem.

„Titulus Operis Heissiani est sequens: *Ad Aphorismos Doctrinæ Iesuitarum aliorumque Pontificiorum ex Dicis, Scriptis, Actisque publicis collectos Declaratio apologetica Sebastiani Heissii.* „In Collectione sic redditur: *Declaratio apologetica Sebastiani Heissii ad Aphorismos Doctrinæ Iesuitarum, ex eorum Dicis, Scriptis & Actis publicis extractos.* „Auctor hæreticus *Aphorismorum* impugnat Iesuitas „quasi Papistas vel Catholicos, eorumque doctrinam, „quasi Papisticam: id quod evidenter ostendunt „verba: *aliorumque Pontificiorum*. Collector sive „Traductor in Versione supprimit verba ista. Quare? Quia Hæretici sæculi 16. utpote aperte hæ- „retici, Iesuitas aperte quasi Papistas impugna- „bant: dum econtra Hæretici nostri temporis, qui

„se Catholicos obstinate vocant, fateri nollent, Iesu
 „suitas esse catholicos. Deinde quia Hæretici sae-
 „culi 16. doctrinam Iesuiticam cum Papistica con-
 „fundebant, dum contra Hæretici nostri temporis,
 „qui adversus solos Iesuitas omnes conatus fuos
 „dirigunt, se injustitiae et partium studii reos con-
 „siterentur, si concederent, doctrinam Iesuitarum
 „esse communem doctrinam Catholicorum.“ Con-
 ferri poterit, si placet, Liber: *Denckwürdigkeiten der Dresdenschen Bibliothek, T. I.* p. 348—350.

XI. *Tres Quæstiones breviter discussæ, &c; cœu Faculæ ad internoscendam Christi in terris Ecclesiæ prælatæ: Item Lutheranum Animarum Purgatorium, ubi nonnihil de origine Animæ.* in 8. Ingolstadii. 1610. Opusculum, contra M. Rulichium Ministrum Ecclesiæ Protestantum Augustanæ, & alios huius commatis scriptum, dedicavit Noster Viro summo Marco Vellero Duumviro Augustano. Germanice etiam prodiverunt hæc vertente P. Conrado Vöttero S. I.

XII. *Theses de Dominio... Respondente Io. Henr. Tannel.* Ingolstadii. 1610.

XIII. *Theses de Restitutione, præcipuo Iustitiæ adū... Respondente M. Casp. Nieffer.* Ingolstadii. 1612.

XIV. *Theses de triplici Baptismo... Respondente M. Frid. Pirchingero.* Ingolstadii. 1613.

HERWARTUS (Ioann. Georg.) ab Hohenburg.
 Cancellarius Bavanicus, I. V. D.

Inter primas, quas ex vetustissimis temporibus urbs Augusta Vindelica habuit, Patricias Gentes

tes Gens quoque floruit *Herwartorum*, clarorum Virorum feracissima mater. Asserti testem aptissimum habeo *Clementem Jägerum* (a) qui, in Operे suo *MS Sto de Origine Gentis Rehlingerio*, *Herwartorum* familiam pluribus commendare non omisit. En ipsa illius verba :

„Auf daß wir nach der guten und wahrhaftigen „Zeugnuß mehr fürbringen, so wollen wir daß „uralt geschlecht der Herwort, welches nach deß „herren Langenmantel daß ältest Geschlecht in disser „Statt so noch im leben ist, auch für die hand „nemmen. Dieses Geschlecht und die LANGEN, und „sonst keines von disser Statt hab ich mit ganzen „worten alß *Canonici anno 1251.* auf dem Hochen „Tumbstift besunden, und ob dieses Geschlecht mit „seinem Herkomen schon trefflich alt ist, noch haben „die Herwort *dreyerley Wappen* und *Insigel* geführt : „Daß erst so ich gesehen, ist in einem *Insigel* neben „zweyen Langenmantel, so die zwey R. und den „Römischen Adler geführt, gehangen : und hat zwey „Laub auf zweyen Sparren gegen einander, wie es „daß alt Geschlecht die SCHROEDER geführt, in „dem *Insigel* gehabt, und ist derselb Herwort, laut „der Schrift darumb, Herr *Johann Herwort* ge- „nannt gewesen, er ist auch laut derselben *Brieffs* „der herren Langenmantel *Vetter* genannt worden. „Daß ander *Wappen*, so die herren Herwort geführt, „ist ihr Zeichen, wie sie es noch führen, und also „geweßen. I-E. Solches Zeichen hab ich in einem „*Brieff* in gelbem *Wachs* neben anderen gesehen, „welches *brieffs* datum ist gestanden : anno 1338.

I 4

und

(a) Vixit is scriptumque circa annum 1550. Eius merita descripta habes in *Alphabeto III.* meæ *Bibliotheca Augiana*, p. 89.

„und ist derselb brieff noch verhanden. Daß dritt
 „Wappen haben die Herren Herwort noch, denn
 „alß daß alt Geschlecht die Eillenthaler abgestorben,
 „da haben die Herren Herwort solches zu führen an-
 „genommen, welches sie biß auf diese Zeit in ih-
 „ren Siglen und Wappen herrlich hergebracht ha-
 „ben. Ich find auch, daß vor Jahren wohl sechs
 „Herwort vor *Vnser Frauen Thor* in der behaßung,
 „da iezt der Georg Braun wohnet, und daß nechst
 „hauß daran, welches herren Lienhart Rehlingers
 „geweßsen, aber iezt der Baumgartner ist, gewohnet
 „haben: und nachdem sie ihr neues Wappen, die
 „Kauzen, an gemelte bewohnung in daß Gäßl hin-
 „umber mahlen lassen, da ist demselben Gäßlein der
 „Nahm daß Kauzengäßlin geschöpft und biß auf
 „diese Zeit in den Steuerbücheren alßo genennet wor-
 „den. Sie haben in dem Kloster Sanct Georgi ihr
 „gemeine Begräbnuß. Zu dem finde ich allerley
 „Nahmen in dem Herwortischen Geschlecht, wel-
 „che ich sonst in keinem Geschlecht find, alß
 „Gremlin Herwort, Bruno Herwort, Glazat Her-
 „wort, Schmelzlin Herwort, Rosenthaler Herwort,
 „Ochsler Herwort, und Herwortus Herworti. Die-
 „weil nun die Herren Herwort dreyerley Wappen ge-
 „führt, auch sonst mancherley nahmen gehabt, so
 „folgt darumb nicht, daß sie aus anderem geschlecht
 „und sonderen Herworten erbohren, oder nit eines
 „geschlechts seyn sollen, mag auch mit keinem grund
 „bewißen werden.

Paulo altius Gentis eius originem repetens
*Reginbaldus MOEHRERUS Monachus San - Udalri-
 canus Augustæ, in Stemmatographia MSS. Famil.
 August. sequentia affert:*

Wern-

<i>Wernherus Hörwart.</i>	<i>Diethelmus Hörwart.</i>	<i>Conradus Hörwart.</i>
<i>Irmengardis a Seinsheim.</i>	<i>Hiltrudis à Rorbach.</i>	<i>Canon. Augustan.</i>
1175.	1236.	1251.
<i>Hedwigis Hörwartin.</i>	<i>Henricus Hörwart.</i>	<i>Sebastian. Hörwart.</i>
<i>Monialis S. Catharinae.</i>	<i>Catharina de Berno.</i>	<i>Agnes à Laugingen.</i>
1276.	1279.	1290.
<i>Henricus Hörwart, filius Rosenlacher.</i>		
<i>Adelheidis Portnerin.</i>		
1295.		
<i>Henricus Hörwart.</i>		
<i>Agnes de Waal.</i>		
1305.		

Non abludens ab his duobus *Ieremias NEUHOFERUS* (b) Collegii evangelici Ephorus testatur: „Anno 1175. ex prædiis suis in civitatem *Augustanam* migrationem fecisse, & stabile ibidem domicilium fixisse dicuntur *Herwarti* in Diplomate „*Ferdinandi III.* die 15. Maii 1653. dato. Hinc „*Friderici I.* ætate inter primariæ dignitatis cives „eorum fit mentio (c); ex quo per succedanea „temporum intervalla *Curatorum Civitatis*, *Consulum*, *Aedilium*, aliaque id genus primæ notæ „munia non vulgari cum laude gesserunt. Eminent inter eos *Sebastianus Herwartus Duumvir* „*Augustanus* anno 1290: *Conradus Herwartus* itidem Duumvir: *Henricus Herwartus Duumvir* rurus meritis, a plebe Reipublicæ clavum arripiente, anno 1368. summo honore, quem jam anno 1348. quando ad *Carolum IV.* adeptam „*Imperatoriam* ei dignitatem gratulaturus cum aliis Civibus Augustanis ivit, gesserat, exutus: „*Conradus Herwartus* ad Comitia Norimbergensia „anni 1524. item Spirensia anni 1526. Legatus „Reipublicæ Augustanæ, tandem Dicasterii imperialis *Spirensis Assessor*. . . .

I 5

„Alii

(b) In *Programmate de Vita & Meritis Io. Dav. Herwarti.*

p. 5. cuius verbis nonnulla ex meis *Observationibus* inspergo.

(c) *V. Gaffari & Pauli à Stetten Annal. August.*

„Alii deinde ex illustri hac prosapia ecclesiasticis fulsere dignitatibus, opimis Canonicatibus, in cathedralibus Ecclesiis, *Augustana* (quod adivimus) *Ratisbonensi*, *Frisingenfi* &c. dotati. Alii, „præter merita in rem civilem parta, litterarum quoque studiis ac Eruditorum patrocinio inclauerunt. Huc referendus est *Georgius Herwartus* magnus Conradi Celtis patronus; cuius egregiam doctrinam gratus cliens (*d*) carmine prædicare non intermisit: *Io. Hen. Herwartus* Senator Augustanus, qui, ut ipse erat litteratissimus, ita Litteratos magno favore, magnisque beneficiis prosecutus est, nominatim *Guilielmum Xylandrum* (*e*).“ Alios bellicam gloriam secutos reperio, quos inter nominatim laudandus est *Martinus Herwartus*, à Geneographis omissus, Præfectus Castelli *Zigethani* in *Hungaria*: qui partem maximam in victoria, ex Turcis anno 1556. ibidem reportata habuit; etsi per acceptum vulnus enervis factus est; uti testatum reliquit SAMBUCUS in *Exposit. Obsid. Zigethanae*.

Ex dictis abunde patet, quod illustris huius Generis splendor, minime cohiberi sese intra *Augustani* agri fines passus, longe lateque dimanarit. Potissimum vero is in *Bojoarium* sese effudit. Namque *Io. Paulus Herwartus* Septemvir *Augustanus*, jam ab anno 1545. liberorum *S. R. I. Baronum* axiome donatus, nec tamen utens, postquam abdicato Civitatis jure ac prædiis suis *Hainhofa* & *Otmarshusa*, prope *Augustam* sitis, ædibusque tribus, quas *Augustæ* possidebat, divenditis in *Bavariam*

(*d*) *V. Conradi Celtis Odarum L. III. Ode 3.*

(*e*) De hoc vide *Bibliotheca meæ Augustanaæ Alphabetum VII. p. 234.*

variam anno 1576. migrans, Arcem suam *Hohenbrngum* coluit (f) ac dignitate *Præfidis* aulici *Mönachii* ornatus fuit, tanta Posteris suis decora conciliavit, ut etiam *Comitum S. R. I.* summis honoribus cœperint præfulgere. (g)

Utriusque autem laudis (scilicet & quæ ex proba civilium publicorumque negotiorum administratione, & quæ ex fœdulo Musarum cultu venit) palmam omnibus præripuisse videtur *Io. Georg. Herwartus*, Vir multo clarissimus, cuius laudes dicere (utinam pro dignitate !) aggredior.

Parens *Nostro* fuit superius memoratus *Ioannes Paulus*, quem anno 1544. die 30. Iulii matrimonium inivisse cum *Magdalena Veleria*, Patria *Augustana*, invenio (*). Patria *Augusta* exstitit. Hinc in *Annalibus Academiacæ Ingolstadianæ T. II.* p. 11. ubi *Inscriptorum anno 1574.* nomina recensentur, lego: *Ioannes Georgius*; *Ioannes Christoporus* (**); *Ioannes Conradus HERWARDI*, *Fratres Nobiles Augustani*. Quæ res inde maiorem fidem nanciscitur, quod *Noster* in *Nuncupatoria* sua ad *Ludovicum IV.* defensum ultro profiteatur, se pœne

(f) V. Pauli à Stetten *Historie von Augspurg.* T. I. p. 616.

(g) Qui plura de Gente *Herwartorum* cupit rescire, adeat *BAYLIUM* in *Dictionnaire histor. critiq. SEIFERTI Tabul. genealog. LANGENMANTEL Historie des Augspurgischen Regiments. BUCRINI Germaniam stemmatographicam. Io. Frid. GAUCHEN Adels-Lexicon. T. II. & præcipue Pauli à STETTEN junioris *Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg.**

(*) I. F. GAUCHEN l. c. patrem *Nostri* perperam facit *Ioannem Fridericum*. Contradicunt ei *BUCELINUS*, *Paulus à STETTEN* junior, & dissertissime citatus *NEUHOFERUS*.

(**) Hunc postea *I. V. Laurea* donatum, interque *Canonicos Fribingensis Ecclesiae* adlectum fuisse repperio.

ne à puerō Bavarum cælum haufiſſe, ſcilicet tum, quando in pueritia Hohenburgi prædio paterno fuit: quando Ingolſtadii Muſis litavit: & cum patre (qui anno 1576. ut dixi, ſedes in Bavariam tranſtulit auctor factus ſtrips Herwartianæ, Comitum S. R. I. prærogativa fulgentis) in Boiorum terris mansit.

Quibus Ingolſtadii ſtudiis litaverit Noſter, *Annales* eius *Academiae* non exprimunt. Iuri autem eum civili ac publico diſcundis: *Politices*, *Historiæ*, & optimarum artium quarumvis præceptis rite imbibendis strenuam in juventute navâſſe operam, ut credam ego, faciunt tum *Laurea doctoralis* ex *Iuris utriusque* ſcientia pro meritis accepta: tum munia publica, quæ ſuccedente tempore præclare admiſtravit: tum eruditio vaſta ac multiplex, quam Libris editis, ad calcem huius *Narrationis* enumerandis, clarissime demonſtravit: & quam ſplendidissimis encomiis, paulo post afferendis, *Raderus*, atque *Gretſeruſ*, immo *Maximilianus* ipſe, *Bavarorum* Dux, prædicare non omiferunt.

Itaque cum ingenii dotibus multos antecelleret *Ioannes Georgius*, & doctrinæ variis ſubſidiis quam optime inſtructus eſſet, factum brevi eſt, ut gravifimis negotiis, & honorificentifimis muniis regundis adhiberetur. Fuit *Imperialis* ſummi *Tribunalis Aſſessor*. Fuit ſupremus *Ducis Bavariae Cancellarius*. Fuit *Præſes Schwabbæ*. Fuit inſtitutorum *Statuum* utriusque *Bavariae Cancellarius*. Fuit denique tribus *Principum Bavarorum* generationibus per annos XLV. *Confiliarius*. Atque in his muniis cunctis quæ, quantâve pro ſalute *Principum*, pro ſubditorum utilitate, proque incolu-
mi-

mitate totius regionis fecerit *Noster*, prudens qui-
vis mente ac cogitatione facilius assequi poterit,
quam ego verbis atque oratione exprimere queam.
Quanta autem probitate atque integritate in ipsis
officiis versatus sit, vel inde licet conjicere; quod
minime fuerit, cur summos Principes, rerumque
Bavararum arbitros supremos se suaque per lon-
gissima hæc temporum spatia in *Nostri* fide atque
consilio collocasse pæniteret.

In tantis constitutus occupationibus *Io. Georgius*, tantaque negotiorum mole obrutus, id ta-
men vel maxime negotii sibi sumpsit, ut otium sibi
datum in excolendis litteris contereret. Adam-
asse eum autem præcipue *Linguæ græcæ hebraicæ*
que, item *Chronologię*, *Matheseos*, *Philologię*, *Hi-
storię*, &c, quæ cum his connectuntur, scientiarum
studia, ex dicendis liquido patebit. Atque in hoc
argumento quid primò commemorem?

I. An eum parâsse *Bibliothecam*, numero & rari-
tate *Librorum* (ut *Annales Academicæ Ingolstadianæ*
T. II. p. 344. monent) commendandam, quæ demum
anno 1656. ex hæreditate *Nostri* Collegio *Societatis*
Iesu Ingolstadiensi cessit: *Bibliothecam* (ut *Iac. Gret-
serus* (h) habet) *seleclissimis Græcanicis libris* refer-
tam?

II. An eum cum Viris suæ ætatis doctrinâ
principibus amicitiam necessitudinemque littera-
tam contraxisse? Certe hos inter nominare mihi
licet *Iacobum PONTANUM*; *Matthæum RADERUM*;
Marcum VELSERUM; *Davidem HOESCHELIUM*;
Ioan-

(h) *V. Operum eius T. XIV. p. 350.*

Ioannem KEPLERUM (****) quem etiam anno 1601. *Ioanni BARVITIO* commendare non omisit, & qui suas *Transformationes anni 1602.* perfectas *Nostre* inscripsit; *Michaelem MOESTLINUM*, Virum Rerum mathematicarum cognitione, cum præcedenti, apprime clarum, de quo *inferius* inter *Opp. Nostri*, *N. IV.* iterum dicetur; denique *Ioannem MEURSIUM*, qui facile unus omnium loco esse poterit. Ad hunc extant *Epistolæ* duæ *Nostri*, quas excellentissimus *Ioannes LAMMIUS* nuperæ *Operum Meursianorum* editioni *Florentinæ* T. XI. p. 264. & 307. inserere: ego ob istius *Collectionis*, pretiosæ admodum, atque hinc non ubivis obviæ, præstantiam hōc locō recudendas curare volui. Sunt illæ sequentes:

I.

„*Io. Georg. HERWARTUS Io. MEURSIO S.*

„*Cl. & Doctissime Vir!*

„*Ex Notis Theodori Dousæ in Georgii Logothetæ Chronicon Constantinopolitanum*, pag. 61. „intellexi, te quoque post *Georgium Dousam Notas* scripsisse in *Origines Constantinopolitanas Georgii Codini*, quas cum videre summopere desiderem, idque eo magis, quia *Codini Origines* MSS. „paulo auctiores in Bibliotheca Serenissimi nostri „habemus: ideo te rogo etiam atque etiam, ut „non dedigneris exemplar harum tuarum *Notarum*, meis sumtibus ad me dirigere. Quod si „qua in re tibi vicissim gratificari potero, habes „me

(***) *V. Opus epistolicum Keplerianum*, edente *Hanschii*, 1718. in folio, in *Epistola* 322. & 481.

„me ad officia et studia tua promovenda para-
„tum et promptum. Datæ Monachii Bavariarum,
„XXIV. Febr. MDCXVI.

„Tui studios. & amantissimus
„Io. Georg. *Herwart* ab
„Hohenburg“

II.

Io. Georg. HERWARTUS Io. MEURSIO S.

„Misisti ad me jam pridem, Cl. ac Doctissime
„Vir! Libellos duos, pro quibus maximas, quas
„tibi possum, ago gratias. Et quando etiam
„petiisti, ut duos Græcos Bibliothecæ *Bavaricæ*
„libros describi curarem, id ipsum exequendum
„suscepi. Ac alter quidem, *Hippolytus* scilicet
„*Thebanus* (ut inter lustrandum comperi) Græce
„ac Latine jam a *Canisio* in suis *Var. Letdion.*
„*Tom. III. Ingolstadtii* editus est; ut ita superva-
„caneum putaverim, eundem tibi descriptum vel-
„le obferre; quod si nihilominus describi velis,
„fac me proxime rei illius certiorem. De altero
„vero, qui et satis magnus est, *Davidi Hæschelio*
„sæpius insinuavi; qui tametsi non plane recepi-
„set, tamen non abnuere videbatur. Quum ve-
„ro is non ita pridem rebus humanis excesserit,
„omnis mihi spes est succisa; quum non nove-
„rim ullum in tota nostra provincia, qui parum
„correcte describeret (quin qui perfecte nosset
„MSS. legere) aut describendi officium susciperet.
„Interim doleo sane, hac in re me tibi pro vo-
„luntate gratificari non posse. Ceterum omnes
„ad expectamus, quæ et quanta mediteris de
„infelli-

„festivitatibus Græcorum. Ea namque, quæ de
„iisdem nuper evulgavit Petrus Castellanus, des-
„derio nostro minus videntur satisfecisse. Vale,
„Vir carissime, ac vive feliciter. XXVIII. Martii.
„A. MDCXVIII.“

III. An eum (quæ *Nostro* singularis ac pro-
pria laus est) hortatorem atque incentorem fuisse
Bavaricæ Duci *Maximiliano*, ut is Bibliothecam
suam, *Græcis Codicibus* refertam, Viris doctis
Reipublicæ litterariæ prodesse volentibus aperuerit,
atque pro libitu utendam clementissimè permise-
rit? Quod ipsum ut in maximam Reipublicæ lit-
teratæ utilitatem & scientiarum quarumvis in-
crementum feliciter eveniret, *Noster Catalogum*
eorundem *Codicum* aut confecit ipse, aut saltem
confici studiose curavit: de quo pluribus dicere,
inferius non omittam.

IV. An eum Viros eruditos præclari aliquid
conantes modis, quibus poterat, omnibus adju-
vasse, v. g. *Davidem HOESCHELIUM*, cui *Procopii*
Cæsareensis Historiarum Libros edere instituenti e
Bibliotheca *Bavarica præclarum Codicem MSS.*
subministravit: aut vehementer eosdem excitasse,
ut præclari quidquam conarentur? Licet mihi in
huius rei exemplum adducere mox laudatum *RA-
DERUM*; qui cum *Chronicon Alexandrinum*, *Mona-
chii. 1615.* in 4. produceret, inter alias *Nostri* lau-
des et hanc memorat: *ipsum cum doctissimo Chri-
stophoro Gewoldo eius Chronici evulgandi cauſam*
maximam exſtitiffe. Sine te enim fuifſet (sic per-
git) *lateret in obſcuro theſauruſ iſle tot annis, quoſ*
ſaculis haſtenus delituit.

V. An denique, *Nostrum* per se fuisse Musis egregie litasse, animumque suum singulari plane & excellentissimâ doctrinâ polivisse? Atque huius Afferti mei testes duos in medium si produxero, satis tibi, Lector benevole! omnino me facturum non tam puto, quam plane credo. Audiamus RADERUM, qui *Chronicon Alexandrinum* Nostro dedicans, in hæc eum verba alloquitur: „Haud „sine certa divinæ mentis suffragatione factum „possis credere, Vir amplissime! uti tibi ab nobilissimis Majoribus tuis (quos ab hinc annis amplius centum, imo trecentis Reipublicæ Augustanae Consules fuisse reperio) Nostrua, Palladis apud Athenienses insigne, & sacrum consilii, doctrinæ & sapientiæ argumentum in gemmâ, ceris, an nulo relinqueretur (i). Quantum enim consilio „judicioque polleas: quam Iuris omnis, divini ac „humani, omnisque politicæ tractationis prudens „consultusque, clamant amplissimæ in Republicâ „functiones, & variis nobilissimique titulorum homines, tibi à magnis Bojorum Principibus delati; „cum ab illis ad intima consilia & summos cancellulos, tot annis es adhibitus; cum nunc etiam „supremum *Epistolarum Magistrum* inclitorum totius Boicæ Ordinum annis non paucioribus agis; „cum jam pridem in summa Imperii curia, summoque judicium tribunali apud Nemetes judex ipse & maximarum causarum cognitor adsedisses. Quid „de ingenii & eruditionis elegantia, atque adeo singulari quadam excellentiâ, apud longinquas etiam gentes celebratâ, dicam? Nuper cum Volumen

„in

(i) Scilicet Nostruam pro gentilitio Insigni habent. Her warti.

„in publicum euulgasses, quo temporum rationes
 „ab omni æuo mendosas deprehendisti, ostendisti,
 „castigasti, atque ad calculum Astronomicum tan-
 „quam ad Lydii lapidis examen reuocasti, fuit
 „apud vltimos & toto orbe remotos *Britannos*,
 „qui rei nouitate perculsus exclamaret: τις ετος.
 „Quis est iste doctus Bauarus? εχεις αληθως ιν πολ-
 „λων, αλλα τοχειος μόνος ειναι πατρων. *Nous* (inquam)
 „aliquis & alter *Trismegistus*. . . . Sed illo *Libro*
 „gustum tantum doctissimis propinasti: multo
 „sublimiora in scriniis domi, olim emitenda, ser-
 „uas: De *Aegyptiorum arcanis*, *loquacibus & tacis*
 „*imaginibus sacris*, *notis*, & *symbolis loquor*, quæ
 „doctissimo *Commentario* exposuisti. Quarum enim
 „tu litterarum es profanus? qua disciplinâ do-
 „ctrinâe liberali non initiatus? Ut taceam varias
 „(præter patriam & peregrinas) quas calles lin-
 „guas, *Latinam*, *Græcam*, *Hebræam*. In *canendi*
 „artificio *Orpheum*; in *matheſi Archimedem*; in
 „*Geographiâ Ptolomæum*, *Aegyptios & Chaldæos*
 „in *astrorum & siderum cognitione*, *omnisque cœli*
 „*contemplatione æmularis*. Ut, qui tibi se posse
 „aliquid noui adferre putet, is tuam tibi *Noſtuam*
 „donare, aut eadem Athenas beare velle videatur.
 „Et hæ tibi tantum ludicræ sunt artes, quibus
 „grauiorum curas negotiorum interpolare non-
 „nunquam soles. Quam porro præter hæc omnia,
 „omnis antiquitatis peritus sis, tua testatur *Chro-*
 „*nologia*, omni genere eruditionis referta.“

Hactenus RADERUS, cui, ut à me dictis majus
 pondus addatur, jungere *Gretserum* juyat; qui in-
 scribens *Noſtro* editas à se *S. Gregorii Nyſſeni in*
Apostolorum Principes Petrum & Paulum: atque
Alexandri Monacki de Inventione S. Crucis Oratio-
nes,

nes, sequentibus eruditionem *Io. Georgii* nostri doctosque labores deprædicavit: „Adsero ad te, „Amplissime Domine! duas orationes ex Græco „versas: alteram *Gregorii Nysseni* in Apostolorum „Principes Petrum & Paulum, alteram *Alexandri Monachi* de Inventione Sanctæ Crucis. Causæ ad- „ferendi cum plures suppetant, hanc unam com- „memoro; quia *Græcarum literarum* ut scientissi- „mus, ita et amantissimus es. Quapropter licet „publicis iisque plurimis & gravissimis districtus „negotiis, semper elaboras, ut Græcis evolven- „dis aliquid temporis impendere queas; teque id „reipsa præstare, testantur ipsimet Græcanici libri, „quos selectissimos in tua Bibliotheca habes, ubi „que ad oram seu marginem *Rubrica* notati, ut, „ubi aliquid præ aliis observatu dignum continent, „id revifenti ad eundem auctorem statim occurrat. „Testantur idem lucubrationes tuæ *Hieroglyphicæ* „& *Magneticæ*, eruditione ex Græcorum monu- „mentis hausta refertissimæ, quas cum *Horatio* „non in nonum, sed contra *Horatium* longè ultra „nonum annum premis. Emitte tandem, & vin- „culis immerentes frenare desine. Id ut facias, hos „duos, *Nyssenum* & *Alexandrum*, deprecatores ad „te allego; quos, ut spero, etiam mei caussæ be- „nigno vultu dignaberis. Vale, Vir Amplissime! „*Ingolstadii*, Kalend. Martii. MDCXX.“

Quæ hactenus attuli, Lector! pauca illa qui- dem, at nervosa & luculenta, sufficient; ut quan- tus in Republica litteraria fuerit HERWARTUS, in- telligas & ceu *Leonem ex ungue* cognoscas. Restat de *Operibus* ab eo vulgatis dicere; quod hæc ma- xime commonstrare soleant, quidnam doctrinæ cuique Erudito adfuerit. Etiam hoc à me mox

praestabitur, ac vitæ *Herwarti* exitum pandero.
Mortuus est Vir hic, immortalitate dignissimus,
anno 1622. humatusque in æde *S. Mariæ*, prima-
ria illa *Monachii*, sequens *Epitaphium* accepit;
ut quem atrox *Libilitina* vivorum è numero rapuit,
elus memoriam ingrata oblivio ex posterorum
mente delere non posset.

IOANNES GEORGIUS HERWART
AB HOHENBURG
IN PLANEG, PERG, POSCHESRIED
&
ALMANSHAUSEN.
EX ASSESSORE
SUMMI TRIBUNALIS IMPERATORII
&
EX CANCELLARIO SUPREMO
SSMI. UTRIUSQUE BAVARIAE DUCIS
SUÆ SERENISSIMÆ CELSITUDINIS
CONSILIARIUS EX INTIMIS
PRÆSES SCHWABÆ
&
INCLYTORUM STATUUM UTRIUSQUE BAVARIAE
CANCELLARIUS
QUI
CUM TRIBUS PRINCIPUM GENERATIONIBUS
PER XLV. ANNOS
PRO CONSILIARIO
OBSEQUENTISSIME INSERVIISSET
OBIIT XV. MENSIS JANUARII. A. M DC XXII.
ANIMAM DEUS COELO
CORPUS MOESTISSIMI FILII
AD SINISTRUM ALTARIS CORNU
INTULERE.

Ha-

Habes de Vita *Nostri* — De eiusdem circumstantiis *œconomicis* paucissima sunt, quæ asserre licet. Vxorem *Nostro* fuisse *Felicitatem Schöttlinam*, tradit MOEHNHERUS l. c. Filios plures superstites reliquisse eundem, testatur mox allatum *Epitaphium*: inter hos fuit *Ioannes Fridericus*, de quo in fine *Catalogi Opp. Nostri* mentio recurret.

Opera à *Nostro* edita sunt, quæ sequuntur:

I. *Catalogus Græcorum manuscriptorum Codicium*, qui asservantur in inclyta *Serenissimi utriusque Bavariæ Ducis &c. Bibliotheca*. in 4. Ingolstadii. 1602. *Excudebat Adam Sartorius*. Præloquium Libri est: *Quisquis catholica fide præditus prodesse voles Reipublicæ litterariæ, hos MMS. Codices conferendi, interpretandi, edendi copia tibi esto: si de iis sine noxa restituendis caveris*. Hic Labor si forte, non ex toto, saltem magna ex parte *Nostro* debetur, teste *Præfatione*, in qua dicitur: *Quod thesaurus iste, in lucem proditus, Antiquitatis studiofis utilis esse incipit; id in primis ipst Serenissimo Principi, tum etiam nobili & magnifico Domino Io. Georg. Herwardo ab Hohenburg Bavariæ Cancellario, Viro eruditissimo, in acceptis referes*. Audire juvat *Iac. Pontanum* in *Præfat. ad Theophyladi Simocattæ Historiar. Libr. VIII.* dicentem: *Gratia magna nobili ac magnifico Io. Georg. HERWARTO; cuius cura & impulsu factum est, ut edito Catalogo Codices Græci MSS. Bibliothecæ Bavariæ cum doctis Viris aliquando ad publicam utilitatem communicarentur*. Concinit *Iac. GRETSEERUS* in *Præfat. ad Leonis Imp. Homilias IX.* dicens: *Est Bibliotheca (Bavaria) præstantium Librorum instrudissima Acadæmæ, eò pluris facienda, quod facilior*

lior viris eruditis aditus ad eam patet, idque beneficio Io. Georg. Herwardi, omnis disciplinæ (potissimum Græcæ) studiosissimi. De reliquo Opus admodum rarum & infrequens est. Confer Io. Andr. FABRICII *Abriß Ec. T. I.* p. 823. IOECHERN *Gelehrten-Lexicon.*

II. *Thesaurus Hieroglyphicorum.* in folio. AUGUSTÆ Vindelicorum. 1610. Ita docet Martin. LIPENIUS in *Biblioth. philosoph.* p. 649. Beneficiō cuiusdam pererudit Amici videre mihi obtigit huius Operis Exemplar, in cuius titulo tamen nec *annus*, nec *locus* impressionis indicatur, sed duntaxat legitur: *Thesaurus Hieroglyphicorum ē Museo Ioannis Georgii Herwart ab Hohenburg I. V. D. Ec.* Sunt, si titulum connumeres, *Iconismi XXVI.* maioris formæ, in ære incisi, nullo *Textu* addito. Hos *Iconismos* inter etiam occurrit *Tabula Bembina*, de qua infra Nro. VIII. pluribūs agetur. Interim ad hunc *Thesaurum* refer. Lector! quæ ex *Radero* & *Gretsero* pag. 146. & 147. *superius* allegavi.

III. *Tabulæ Arithmeticæ προσδιαφύρωσις universales* in folio regali. Ingolstadtii. 1611. Mentionem de Nostro ob hoc Opus facit Io. Andr. FABRICIUS in *Abriß einer allgemeinen Historie der Gelehrsamkeit*, *T. I.* p. 450. & 453. ubi eum celebrioribus *Arithmeticis* accenset.

IV. *Novæ, veræ, & exactæ ad calculum Astronomicum revocatae Chronologicæ, seu temporum ab origine mundi Supputationis Capita præcipua; quibus tota temporum ratio continetur & innumerabiles omnium Chronologorum errores deteguntur.* ē Museo I. G. Herwart, Ec. in 4. Monachii Bavariarum. Ex Officina Nicol. Henrici. 1612. Laudat Opus AUGUSTIN.

gustini. CALMETUS in *Biblioth. sacr. præfixa Dictionario biblico*, p. 186. 189. Editionis Augustanæ, 1738. dicens: *I. G. Herwartus*, cuius nos indicavimus *Chronologiam*, Cancellarium egerat *Ducis Bavariæ*, aliaque *historica Opera* adornavit recentissima apud *Drande* (*); sed ille præterit hanc *Chronologiam* impressam *Monachii*. 1614. (**) in 4. *Opus exadissimum*, licet male digestum. Quid vero de illo senserit *Raderus*, supra habes expositum. Iuvat addere ea, quæ *Michael MOESTLINUS* tum de hac *Chronologia* privatim, tum de præclaris *Nostri* dotibus universim ad *Io. Keplerum* in *Epist. XX.* perscripsit: *Catalogum veterum Chronicorum errorum Herwardus* indicat; quem *Virum* etiam propter ingentes labores & industriam miror ac veneror: præsertim cum sit sincerus & in *Doctos* benevolus; quod ex humanissima transeuntis compellatione & ex *Epistolis* benevolentia plenis, ad me datis, intelligo, *Verum* etsi nondum omnia eius simpliciter probem, magna tamen meorum numerorum chronicorum pars nondum eredita est, præsertim eorum, de quibus proximâ *Epistola* scripsi. Argumenta ipsius valida sunt, & multum apud me ponderis habent. Cætera, præsertim quæ in *Capitibus posterioribus* sunt, mihi parum obstant. Quod etiam ipsi in meo ad ipsum *Responso* significavi: posteriora *Capita* non ab ipso, sed ab alio (*nescio, quo*) compilata videri: *stylum* certe priorum *Capitum* non sapere. Sed de his alibi... Confer si lubet, eiusdem *MOESTLINI Epistolam XIX. &c.*

(*) Legendum haud dubie: *Draude*, vel *Draudium*.

(**) Error typi est. Vix enim credo, eam hoc anno repetitis typis exivisse.

V. LUDOVICUS quartus Imperator defensus: BZOVIUS injuriarum postulatus. in 4. Monachii. Apud Nicol. Henricum. 1618. Dedicavit Noster Maximiliano Duci Bavariae his inter alia verbis: *Ad signa venio, Princeps serenissime! non tam clas-
sico hostis, quam Serenitatis vestra imperio excitus.* Et postea: *Ego certe, qui pæne à puerō Bavaram
cælum haui, & inter nobilis soli indigenas numeror,
faciendum putavi mihi, & mea sponte, et vestrae
Serenitatis jussu, ut principum meorum nomen fa-
mamque calamo vindicarem &c. Nimirum ægerri-
me ferebat Maximilianus, Progenitorem suum à
Bzovio tam acriter impetum fuisse. Ob eam rem
Decretum ducale Nostro misit: *Idcirco Ioanni Geor-
gio Herwarto &c. cuius in Veterum historiis peri-
tiā compertam babemus, mandamus & serio in-
jungimus, ut... Cæsarem Ludovicum à Bzovianis
injuriis vindicet &c. Cum vero præter opinionem
Nostri Opus aut sub calamo aut sub prælo grande-
sceret, consilium cepit, illud bifariam dividendi.
Prodiit itaque**

*Pro Ludovico quarto Imperatore contra Bzo-
vium Pars altera. in 4. Monachii. Apud eundem.
1619. Huic accessit:*

*Mantissa, sive contra Bzovium Pars tertia, in
qua per omnes Europæ provincias specimen exhibe-
tur Bzovianæ in Historia eruditionis. in 4. Mon-
achii. Apud eundem. 1619. Dedicavit rursus Maxi-
miliano, inter alia disertis verbis profitens, quam
aversum ab adulandi studio: quam veritati, quæ
prima Historici dos esse cognoscitur, amicum ani-
mum gesserit: *Debeo quidem tibi, Serenissime Prin-
ceps! me, meos, & mea omnia; veritati tamen &
justi-**

justitiae me plus debere profiteor, neque ullam operam do, ut sine his Vestrae Serenitati servitutem serviam. Sed neque Serenitas Vestra, neque res postulat adu- landi ingenium...

Audiamus modò, quid de hoc Opere Viri docti senserint. *Natalis ALEXANDER* (k) monet: *No- stirum jus electionis Ludovici evidens & inconcussum tam luculentis argumentis probasse, ut illis nihil opponi valeat.* Addit tamen: *gravissimum fuisse Ludovici facinus Pontificem judicare praesumentis & exauditorare tentantis; nec purgare illud potuisse Herwartum.* *GUNDLINGIUS* (l) Opus Nostri vere eruditum esse testatur. *LUDWIGIUS* (m) id laudis Nostro tribuit: *eum confutasse adversarium suum si- de Diplomatum ex Principali tabulario acceptorum.* *STRUVIUS* (n) Opus *praeclarum* vocat, adiiciens: *Magna gravitate, judicio, civiliumque et Germani- carum rerum peritia res Ludovici exposuit I. G. Herwartus...* magni momenti diplomata ex auto- graphis protulit, optimamque *historiae* (Ludovici & Friderici Austriaci competitoris) partem scite ornavit. Fusa etiam de hoc Opera perdocto simul ac per- raro, & *Bzovianis Annalibus*, Monachii 1621. excusis, per modum *Appendicis* rursus annexo tra- stat *Michael DENIS* in *Merkwürdigkeiten der Garelli- schen Bibliothek*, p. 527. quem vide, si lubet.

Quomodounque ista se habeant, sunt tamen Eruditi quidam, qui Opus hoc non *Herwarto* no- stro, sed *Iacobo KELLERO S. I.* adscribendum esse, volunt; uti monet *CLEMENT* in *Bibliotheque cu-*

K 5

rieuse

(k) In *Historia sua ecclesiastica*.

(l) In *Historie der Gelehrtheit*.

(m) In *Præfat. ad Reliquias MSS.* p. 93.

(n) In *Biblioth. histor.*

rieuse historiq. & critiq. T. IX. p. 451. & præcipue magni nominis Vir ille, LEIBNITZIUS (in *Miscellaneis Leibnitzianis*, editis à Friderico FELLERO 1718. in 12. in Libro: *Otium Hannoveranum*, p. 141.) contendit. Quorum sententiae gravissimis certissimisque rationibus motus accedo; ita tamen, ut totam Operis laudem *Kellero* arrogandam minimè, sed magnam eius partem *Nostro* tribuendam esse censeam; cùm ex allegatis ipsissimis *Herwarti* verbis luce meridiana clarius pateat, eum Operis auspicem ac prostatam omnino esse debuisse.

VI. *Additiones & Emendationes in Marci VELSERI Libros de Rebus Boicis.* Has *Nostre* ad oram Exemplaris sui adscripserat: *Ioannes vero Caspar LIPPERTUS*, Eques Boius, dignas censuit, quas novæ Editioni eorundem *Velseri* Librorum, à se adornatæ & anno 1777. Augustæ. in 8. procusæ adjiceret.

VII. *Epistola II. ad Ioannem MEURSIUM*, superiùs verbotenus expressæ.

Conferri de *Nostro* poterunt, præter citatos Auctores, DOPPELMAYR in *Nachricht von Nürnbergischen Künstlern*. p. 88. 89. *Acta Philosophorum*. 7.—12. St.

Ioanni Georgio, Ioannem Fridericum: patri, filium-addere non tam conveniens, quam necessarium judico, ut hac ratione, quæ de patre hactenus dixi, ex iis, quæ de filio narraturus sum, majorem lucem accipient. Natus hic *Monachii*, venit 1615. in *Athenæum Ingolstadianum*, in eoque anno 1620. doctoralem *Iuris utriusque lauream* sub Rectore magnifico *Leone MENZELIO* cepit.

cepit (o), subin inter *Consiliarios Ducis Bavaricæ* adlectus. Eius sunt.

VIII. *Admiranda ethnicae Theologiae Mysteria pro-palata*; ubi lapidem Magnetem antiquissimis passim nationibus pro Deo cultum: et artem, qua navigationes magneticæ per universum orbem instituerentur, a Veterum Sacerdotibus sub involucris Deorum Dearumque, & aliarum perinde fabularum cortice summo studio occultatam fuisse noviter monstratur. Accessit exadæ Temporum ratio aduersus incredibiles Chronologias vulgaris errores. Opus diu desideratum (p) *Ioannes Fridericus HERWART ab Hohenburg Consiliarius Bavaricus ex incompletis optimi (q) Parentis p. m. eruit monumentis, atque ad finem perduxit. in 4. c. fig. Ingolstadtii. 1623.*

Dicavit filius *Maximiliano Duci Bavaricæ*, petens, ut, quod Princeps hic in patre, Operis primo *Auctore*, qui tribus *Principum generationibus inservierat*, præstisisset, idem in se suisque Liberis præstare dignaretur. „Scribendi occasionem dedit (r) „*Tabula seu Mensa indubitatæ antiquitatis*, quam „ex Cardinalis Petri BEMBI Musæo VINCENTIUS, „*Mantuæ Dux*, in suum cimeliarchium transtulerat: & in qua *cultus Isidis hieroglyphicus* (In hoc „potior Philosophiæ Ægyptiacæ pars consistit) „osten-

(o) V. *Annales Academ. Ingolstadt. T. II. p. 211. 226.*

(p) Heic repeate, quæ superius Iacob. Gretserus & Matth. Raderus monuerunt.

(q) Ex his corrige Scriptores, qui lo. Georg. Herwarto istud Opus, etli non omnino inepte, attamen minus recte, minusque accurate adscribunt.

(r) Sic monet STRUVIUS in *Biblioth. philosoph. p. 194. & 195.*

„ostenditur. Hanc *Tabulam* physice intelligi debere monet *Herwartus*, & de *Magnete* singulas „figuras explicat: imo omnes de iis fabulas ad „*Magnetem* esse referendas, persuadet sibi.“ *Lælius PASQUALINUS* *Romanus* sequens judicium de hac *Lucubratione* ad *Nostrum* perscripsit:

Expositionem tuam in celebrem illam Tabulam Bembinam vidimus. Nihil illâ elegantius: nihil gratus: addo etiam, in tam obscuris & plane abditis rebus nihil certius: nihil illustrius; ut hæc Tabula ad sensus, ad nutus tuos exprimendos effida esse videatur &c.

Longe aliter sensit *D. G. MORHOFIUS* (s) & acriori Opus crisi perstrinxit, Auctorem *ingeniose fultum* fuisse affirmans; in quo explodendo præcentori *Reinesio* succinuit.

Fuit alias quoque *Ioannes Fridericus* (t) HERWARTUS, *Augustæ* et natus & educatus, qui postea cum parente, prædia sua culturo, in *Bavariam* abiit, equestrium artium tam peritus, ut Opus ab eo congestum sub titulo:

Die adeliche und ritterliche Kunst der Reuterey.

anno 1581. in *Tegernsee* (u) typis excusum sit; cui etiamnum honor suus ac pretium apud intel-

(s) In *Polyhistore suo*. *T. II. L. II. P. I. & T. II. L. II. P. II. c. 32. & T. I. L. V. c. 2.*

(t) Hunc filium natu maximum *Io. Pauli Herwarti*, & (quod sequitur) fratrem *Io. Georg. Herwarti* nostri facit *Reginb. MOEHNERUS* *L. c.*

(u) Citatus *GAUCHEN* aliam editionem *Tegernseensem*, anni 1577. memorat: & hunc *Io. Fridericum Herwartum* plura edidisse affirmat. Sed horum nihil mihi innotuit.

telligentes constat, teste Perillustri *Paulo & STETTEN* in *Kunst- und Handwerks-Geschichte von Augspurg.* P. II. p. 174. & in *Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg.* p. 105.

HERZ (Iosephus) I. V. Licent.

Confiliarius ecclesiasticus &c.

Kalchenbaci, pago *Algoviæ*, sub initia labentis saeculi in hanc lucem editus, præclaris ingenii dotibus ornatus, postquam se statui clericali addixisset, longiori temporis spatio Parochum *Dietershofii* prope *Memmingam* egit, itemque munus *Subregentis Seminarii episcopalnis Pfaffenhusani* sustinuit. Exin ab episcopo *Iosepho*, ex Landgraviis *Hassia*, *Augusiam* accersitus, in album *Confiliariorum ecclesiasticorum*, & *Confessorii Adscriptorum* adscriptus est: quo in officio gravissimis negotiis tractandis adhibitus singulari prudentia doctrinaque emicuit. Pluribus insuper annis *Censoris Librorum & Visitatoris diaecesani* partibus strenue functus est. Vitam hanc mortalem finiit die 20. Martii, anno a parta per Christum salute MDCCCLXXII. intra horam 2. & 3. antelucanam, sequenti Dominica die 22. Martii tumulo illatus, addito sequenti *Epitaphio*, quo sempiternæ hominum memoriae laudes Nostri pro meritis conseruantur:

D. O. M.

HIC REQUIESCIT

D. JOSEPHUS HERZ KALCHENBAC. ALGOI.

SS. THEOLOG. LICENTIATUS,

RR.

RR. & SEREN. S. R. I. ELECTORIS TREVIRENSIS, (a)
 PRINCIPIS ET EPISCOPI AUGUSTANI
 CONSILIARIUS ECCLESIASTICUS,
 CONSISTORII ADSESSOR,
 VISITATOR DIOECESIS &c. &c.
 SACERDOS INTEGRITATE,
 PAROCHUS ZELO,
CONSILIARIUS PRUDENTIA & SCIENIA
 EXCELLENTISSIMUS.
 IN LABORIBUS
PRO DEO, ECCLESIA, PROXIMO
 INFATIGABILIS.
 VERUS CONTEMPTOR MUNDI,
 &
 QUOD MAIUS EST,
 SUI.
IN AMPLISSIMA DOCTRINA MODESTISSIMUS:
 CULTU, VICTU, VITÆ HABITU SIMPLEX:
 ET SIBI, DUM VIXIT, DURUS.
 RELIQUIT MORIENS
 SENATUI ECCLESIAE AUGUSTENSIS
 BIBLIOTHECAM (b),
 CUI OMNIA IMPENDIT,
 QUÆ COMMODA NEGAVIT SIBI:
 POSTERIS
 LIBROS,
 QUOS IPSE SCRIPSIT,
DIGNITATIS & IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ
 DEFENSOR AD MORTEM INVICTUS:
 OMNI-

(a) Est hic *Clemens Wenceslaus*, *Saxoniae Princeps*, qui *Iosepho* episcopo *Augustano* proxime successit.

(b) Possedit eam copiosam admodum ac instructissimam; ut meorum oculorum testimonio cognitum habeo.

OMNIBUS BONIS
 DESIDERIUM SUI,
 QUOD NULLA DIES EXTINGUET.
 PRÆFECTVS ATQVE EXEMPLAR
 SODALITATIS LAT.
 DIE ONOMASTICO EXACTO,
 MERITORUM QUAM DIERUM
 PLENIOR,
 VITAM LABORIOSAM,
 PIE, UT EGIT, FINIIT
 ANNO ÆTATIS LXII.

Doctrinæ, quam sibi paraverat, plane singularis testes reliquit sequentes Lucubrationes:

I. *Status Quæstionis de Probabilismo*, in terminis magis restrictis ulteriori Sapientum discussioni expositus à quodam Sacerdote sæculari I. H. in 8. Augustæ Vindelicorum, sumptibus Ioann. Georg. Dorner. Hanc Nostri lucubrationem sequenti censurâ perstrinxit P. Bonif. SCHNEIDENBACH, Continuator *Theologiae Luydelianæ*, Tom. VIII. p. 511. dicens: Anno 1766. alias Augustæ Vindelicorum prodiit libellus, cui titulus: *Status Quæstionis de Probabilismo &c.* Quamvis autem Auctor, qui dicitur fuisse P. R. D. Iosephus HERZ, videatur litteram voluisse componere; intus tamen & in cute Probabilista, astutamque uapido gestans sub pedore vulpem, usum Probabilismi tanquam licitum omni opum vi propugnavit, de quo proinde illud ex æquo dixeris: *Laves mihi pelliculam; sed cave, ut ne madefacias.* Rectene, an secus hæc dicta sint, Theologi judicent?

II. *Vertraute Briefe zwischen einigen Geistlichen von dem vorgeblichen Verderbnisse der Geistlichkeit* *samt*

samt derselben Hauptquellen, dem herausgekommenen Bedenken eines alten Staats-Minister über die Klagen gegen die Geistlichkeit und derselben Immunität, wie auch andern dergleichen Schriften entgegen gestellt. in 8. Freyburg. 1770. Vulgavit *Noster* per schedas, quolibet mense duo folia emittens in publicum. Totum vero Opus, Eruditorum suffragiis valde approbatum, constat 51. *Epistolis*, in duo volumina dispergitis.

Iisdem temporibus vixit *Augustæ* quidam *Ioannes HERZ* SS. Scripturæ Licentiatus, *Nostro* affinitate conjunctus. Egit per plures annos Parochum in *Gögglingen*, pagô horulæ spatiô *Augustæ* diffitô. Subin in urbem commigrans, *Confiliarii episcopalis*, *Adsefforis Consistorii*, *Fiscalis*, *Visitatoris diacesani*, demum *Provicarii generalis* officium gessit, inter *Canonicos* quoque *S. Gertrudis* adlectus. Diem supremam obiit anno 1785.

24. Maii, nonagenarius. Eius habentur *Conciones aliquot panegyricæ*, variis in locis habitæ, seorsim excusæ. in 4.

HILTALINGER (Ioannes)

five

Ioannes Basileensis, vel *de Basilea*,
Ord. Eremit. *S. August.*

Diu anceps hæsitavi, utrum hunc Virum, cetera doctissimum clarissimumque, *Bibliothecæ meæ Augustianæ* insererem; eoquod Scriptorum, qui de illo agunt, plerique de patria eius nullam faciant mentionem. Unus *Christianus IOECHERUS* (a) eum

(a) In *Gelehrten-Lexicon. T. II. v. Ioannes.*

eum *Augustanum* facit: quem proin sequens *Ioannis* nostri laudes memorare constitui.

„HILTALINGER (Ioannes de Basilea) natione „*Germanus*, Alumnus Provinciæ *Rheno-Suevicæ*, „*Ord. Eremitarum S. Augustini*, filius Cænobii *Basileensis*, vixit sæculo XIV. S. Theologiæ Magister. „Erat sua ætate *Augustinianæ* familiæ magnum de- „cūs, utpote vir admirabilis ingenii, doctrinæ sin- „gularis, et exquisitæ eruditionis, ob egregias „animi dotes tam in *Gallia*, quam *Germania* no- „tissimus. Anno 1371. *Turegi* eligitur Provincia- „lis, in quo officio usque ad annum 1377. per- „mansit. Anno 1379. denuo clavum Provinciæ „*Rheno-Suevicæ* per obedientiam tenere jussus est: „verum non diu (b) Provinciæ suæ hac vice præ- „suit; nam hoc ipso anno Episcopus *Luboriensis* „(aliqui volunt) *Labacensis* creator propter præ- „stata Reipublicæ christianæ merita. Excitatas „enim inter Domum *Lotharingicam* et *Burgun- dicam* controversias feliciter sopivit: pleris- „que etiam Principibus ac Episcopis in rebus „gravissimis consilio suo inserviit. *Friburgi* in „*Brisgoia* septuagenarius anno 1389. vitam cum „morte permutavit, in Choro ad maius altare „sepultus, teste lapide sepulchrali ibidem existen- „te, cui incisus est cum Insignibus episcopalibus. „Posteris dedit:

„*Commentaria in Libros IV. Sententiarum*, „quæ cum sequentibus in Bibliotheca *Eremita- rum*

(b) *IOECHERUS l. c.* ait, *Nostrum* in Capitulo generali *Basileensi* maxime inclaruisse anno 1381.

Bibl. August. Alph. X.

L

„rum S. Augustini *Ratisbonæ anno 1401. descripta*
 „in fol. existunt:

„*Quæstiones decem.*

„*Lectiones vesperariae.*“

Ecce Tibi, Lector! breve *Noſtri encomium ex P. Io. Felicis OSSINGERI Biblioth. Augustinian.* p. 440. quem vide (ſi lubet) uti & Auctores, quos citat.

Nicolaus CRUSENIUS in Monastico Augustiniano. p. 155. addit: *Virum fuſſe in ſæcularibus ac in ſacris litteris verſatissimum . . . cuius opera fre- quenter uſus Rev. Thomas Argentinas Generalis in conservanda fidei ſinceritate, quæ nonnunquam ſub ipſo in Germania viſa fuit periclitari; dum Imperator Pontifici offenſus excommunicatur & Eccle- ſiastici Interdiſcio ſubeffe jubentur. Capitulum ge- nerale Basileenſe ipſe direxit . . .*

LEO (*Marquardus*) Ord. S. Francisci,

P. Marquardus LEO inter insigniores Provin- ciæ Argentiniensis ſive Allemaniae ſuperioris Fratrum Minorum Recollectorum Viros tum ob ingenii & doctrinæ prætantiam, tum rerum agendarum per- ritiam omnino numerandus, ſub finem ſæculi de- cimi ſexti, & initia decimi septimi claruit; cuius (nescio, quî factum) nomen ab iis, qui Erudi- torum Lexica congeſſerunt, male prætermiſſum fuit.

Is, ſi minus patriâ (quod ſuſpicor) *Auguſta- nus*; at certe urbis *Auguſtae* longiori temporis ſpatio incola fuit, ibidemque etiam diem ſupre- mam clauſit. Postquam Ordinem S. Francisci am- plexus fuerat, *Philosophiam & Theologiam*, .præ- cipue

tipue *Monachii* atque *Augustæ* docuit: in quo posteriori loco *Lectoris* munus sustinens, insuper *Dirigentem* *studiorum* egit, demum *Lector generalis* (ut aiunt) *SS. Theologiæ & S. Scripturæ renunciatu*s (a). Variis Opusculis tum latino tum vernaculo sermone in lucem editis Ecclesiam Romano-catholicam, & Provinciam *Argentinensem* insigniter illustravit: *Reformationi* vero protestanticæ, præsertim *Augustæ*, ceu arietem sese opposuit. Aliquamdiu etiam nobilissimo Viro *Henrico de Haslang &c.* à sacris Confessionibus fuit, cuius in mortuali lectulo constituti petitione *M. Bartholom. Rulichium* (b) Verbi Ministrum *Augustæ*, refutavit edito Libro, de quo *inferius N. IX.* dicetur.

Anno 1607. in Capitulo *Passavii* celebrato *Penitentiarii* Ecclesiæ cathedralis *Augustanæ*: simulque confratrum suorum, eo tempore adhucdum ædes *D. de GEMMINGEN* cathedralis Ecclesiæ Canonici inhabitantium, *Præses* sive *Superior* constitutus est. Triennio autem post (1610) cùm singulari *Nostri* doctrina, facundia ac morum suavitate permoti Illustrissimi bini DD. Comites *de FUGGER* post longa, gravissima non minus quam fatalia, odia in mutuam gratiam ac benevolentiam redivissent, gratique animi contestandi ergò ad exstruendum simul ac conservandum Monasterium Ord. D. Francisci, *ad S. Sepulchrum Salvatoris* dictum, *Augustæ*, eximia sua ac innata liberalitate concurrisserunt, eidem Cœnobio, à Ca-

L 2 pitulo

(a) Hæc omnia ex titulis librorum à *Nostro* editorum colligere primum est.

(b) De hoc videre est Librum: *Ministerium evangel. Augstan.*

pitulo Ordinis *Bambergæ* celebrato, primus *Guar-dianus* datus est.

Altius *Nostrum* annus extulit *millesimus*, *sexc-*
centesimus undecimus: quando eum Capitulum ge-
nerale Romæ habitum, indecessum *Nostris* erga
Religionem, & *Romano-catholicam* & *Seraphi-*
co-Franciscanam, studium fervoremque, & exant-
latos in eundem finem labores considerans, in
generalem totius Ordinis *Diffinitorem* elegit.

Elapsò bienniò Provincia *Argentinensis* in Capi-
tulo Monacensi anni 1613. iterumque anno 1622. in
Capitulo Augustano unanimi consensu *Nostrum* in
Ministrum provinciale sibi adoptavit: qua prima-
ria dignitate bis (ut audivimus) perfunctus, viri-
bus corporis deficientibus, exhaustus laboribus,
anno 1630. malò apoplecticò corripi se sensit: ex
quo per integrum triennium inter dolores inten-
sissimos lecto affixus jacuit; usque dum anno 1633.
die 30. Ianuarii æternam in cælis mercedem re-
cepturus animam efflavit. Corpus eius in crypta
Fratrum Augustæ contumulatum quiescit.

Opera *Marquardi* typis publicata inveni se-
quentia:

I. *Conclusiones theologicæ de Sacramentis in ge-*
nere. in 4. *Monachii.* 1597. Dicavit *Wilhelmo* Co-
miti Palatino Rheni, utriusque *Bavariæ* Duci.

II. *Theses de almo Eucharistio Sacramento.* in 4.
Monachii. 1597. Sacravit RRmo Capitulo Eccle-
siae cathedralis Augustanæ.

III. *Theses de Anima in communi: & de ve-*
getativæ, sensitivæ ac rationalis Quidditatibus
& Passionibus. in 4. *Monachii.* 1597. Dedicavit
Ferdinando Comiti Palatino Rheni &c. &c.

IV.

IV. *Theses de ineffabili & augustissimo Verbi incarnati Mysterio.* in 4. Monachii. 1599. Sacras esse voluit RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis Friburgensis.

V. *Theses de supersubstantiali, secretissimaque, divinae Dei Essentia.* in 4. Monachii. 1601. Inscriptis Maximiliano Comiti Palatino Rheni &c.

VI. *Theses de Substantia, Proprietatibus & Conditionibus Spirituum angelicorum, bonorum et malorum.* in 4. 1603. Nuncupavit Joanni Abbatii monasterii Benedictoburani.

VII. *Axiomata theologica de una, vera & sacrosancta Christi in terris Ecclesia militante.* in 4. Monachii. 1605.

VIII. *Gründliche Erörterung und christliche Widerlegung, daß Martin Luther in allen und jeden, mit dem Römischen Papstthum streitigen, Punkten gelehrt und geglaubt habe dasjenige, was stracks nach der heiligen Apostel zeiten in den nächstfolgenden 600. Jahren öffentlich ist geglaubt und gelehrt worden: Von D. Georg. Müller Wittenbergischen Prædicanten anno 1606. ausgangen; anjezo aber, nach seinem Ableben, Jacob HEYLBRUNNERS unkatholischem Papstthum, dem er sich, neben andern Prædicanten, unterschrieben, entgegengesetzt . . .* in 4. Ingolstadt. 1607. Dicavit iterum RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis Augustanæ.

IX. *Fünfzehn fürnehme Fragen unsers heiligen christlichen Glaubens . . . erörtert.* in 8. Ingolstadt. 1607. Confecravit Civibus Augustanis, tum avitam tum novam Religionem profitentibus Opus hoc, à se adversus M. Bartholomæi RULICH Mini-

stri Verbi, Augustæ, Librum: *Befestigung und Schutz wahrer Religion conscriptum.*

X. *Evangelisches Examen und rechtmäßige Behörung der vermeinten christlichen Predigt, vom Beruf der Kirchendiener, M. Melchior.* VOLCII (c) *Prædicanten bey St. Anna... in 4. Ingolstadt. 1609.* Dedicavit Ioanni Abbatii San - Udalricano.

XI. *Katechismus wahrer Religion und Glaubens, darinn alles, was ein jeder gutherziger Christ bey diesen Religions-Streit zu bedenken, als in einer Summa begriffen, samt angehängten christlichen Gebethen.* in 8. Ingolstadt. 1610.

XII. *Enumeratio methodica & compendiosa selectissimorum & omni exceptione majorum Scriptorum totius Occidentis, Meridiei, & Orientis Ecclesiærum; quibus probatur, non tantum Europeam, sed & Africanam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Antiochenam, Constantinopolitanam, Asiaticam et Orientalem Ecclesiam ante annos M. Romanæ Ecclesiæ, ut Capiti suo, adhæsisse &c. in 8. Ingolstadii. 1609.* Inscriptit Ioanni Præposito monasterii S. Crucis Augustæ.

XIII. *Qualiter cum Hæreticis disputandum sit, & ubi vera Dei in terris Ecclesia sit?* Disputatio Bambergæ in Comitiis provincialibus FF. Ord. Min. regul. Observant. publice proposita. in 4. Bambergæ. 1610. Nuncupavit Ioanni Godefrido Episcopo Bambergensi.

XIV. *Katechismus, oder wahrer christlich- und recht evangelischer Begriff und Innhalt aller und jeder*

(c) *De hoc, si vis, consule Librum: Ministerium evangel. Augustan.*

jeder Puncten der allein seligmachenden wahren Religion und Glaubens. Dillingen. 1618. Iterum Augspurg. 1629. Sacravit RRmo Capitulo Ecclesiae cathedralis Augustianæ.

XV. Evangelisches Examen und rechtmäßige Behörung vermeinter Widerlegung eines kleinen Trägätleins von der Bruderschaft U. L. Frau Raydt genannt, in des H. R. Reichsstadt Schlettstadt. in 4. Dillingen. 1619. Dicavit Christophoro Comiti de Hohenzollern, à quo per Ioannem Fuggerum seniorem, de Kirchberg &c. Libellum, à Io. Henr. Hiemero Doctore & Professore Tübingeri in contrariam sententiam editum, confutandum accepertat.

XVI. Demonstratio catholica & universalis sanctæ Romanæ Ecclesiae & eiusdem orthodoxæ Fidei perpetuæ. in 4. Lechusii. 1622. Inscriptis Leopoldo Episcopo Argentinensi & Passaviensi.

Videri de Nostro poterunt IOANNIS à S. Antonio Bibliotheca Franciscana. in fol. Madriti. 1732. Tom. II. p. 332. WADDINGUS de Scriptor. Ord. Minor. LASSOR T. II. Universi calamo delineati, p. 439. DUPINIUS in Sæc. XVII. & Fortunatus HUEBER in Dreyfache Chronik des Franciscaner-Ordens &c. in fol. München. 1686. p. 779. & 829. quem etiam, si lubet, de DAVIDE Augustano, cuius laudes superius celebravi, consule p. 69.

LUYDL (Corbinianus) Ord. S. Francisci.

Ex perhonesta familia ortus Noster primam lucem Augustæ anno post Christum natum 1718. aspexit. Indolem ad pietatis et scientiarum incrementa

menta aptissimam dum ab incunabulis in optimo filio admirabantur parentes, non omiserunt, quin eundem litterarum studiis consecrarent; in quibus, ad inclytum Athenæum *Augustanum* missus, eos progressus fecit, ut commilitones ad unum omnes continuo antecelleret.

Annis auctus, terrena hæc caduca et fluxa esse videns, seque ad Dei Creatoris sui gloriam augendam, quam etiam factis & scriptis postea unice propagavit, vocari ex lumine misericordis Dei agnosceus, pauperem Servatorem æmulari constituit: et Religionem *Seraphicam* in *Hechingano FF. Minorum Recollectorum S. Francisci*, Provinciæ *Argentinensis*, Conventu anno 1736. amplexus est. Ibi superatis audaciâ heroicâ sacri tyrocinii difficultatibus cunctis, per solemnia Vota, anno 1737. 30. Septembris die *S. Hieronymo* Ecclesiæ Doctori plurimum venerando sacra, ex more nuncupata, & Dei et Ordinis Seraphici obsequiis sese totum mancipavit.

Parentes optima, quam de filio conceperant, spe minime lusos esse, subsequens *Corbiniani* regularis vita omnis ad oculum comprobavit. Si quidem is, ad officia *Lettoris* tam *Philosophiae* quam *Theologiae*: *Guardiani*, ut aiunt: *Custodis* Provinciæ: immo *Scriptoris* totius Ordinis promotus, ita præclare per omnia se gessit, ut ad Religionis tum Christianæ tum Seraphicæ emolumentum à Deo specialiter destinatum quis dixerit, & ab ipso Eminentissimo Cardinale ac Episcopo *Passavensi*, Comite de *FIRMIAN* in *Theologum aulicum* delectus fuerit.

Deni-

Denique laboribus pro Dei, Ecclesiæ & Ordinis gloria susceptis exhaustus viribusque destitutus, ad repositam in cœlis mercedem anno 1778. die 28. Novembris in Conventu Salisburgensi evocatus, vivere desit, indelebilem hanc post se relinquens memoriam:

Quamdiu vixit, tamdiu pro honore Dei & Ecclesiæ dixit ac scripsit.

Ingenii et doctrinæ, quâ præditus erat, maximæ monumenta sequentia posteritati transmisit, eaque omnia optimæ frugis, Auctorisque sui excellentissimam eruditionem testantia. Sunt illa:

I. *Psalterium B. V. Mariæ, a S. BONVENTURA compositum, nunc ad modum Officii Mariani dis- positum et audiendum. in 12. Campidonæ. 1747.* Edidit hoc *Noster* tecto nomine suo, præfixitque ei *Epistolam seu Elegeiam Clientis Mariani*, pagellarum duodecim, quâ ingenium poeticum, longa sedillaque veterum Poetarum *Virgilii*, *Ovidii* &c. lectione optime formatum, mirè comprobavit.

II. *Divinarum Communicationum Ordo ac Series per universam Theosophiaæ doctrinam decurrens, præcipuis ex eadem deductis aphorismis, theoremati- syntagmatis explicata. in 8. Passavii. 1754.* Opus profundam Auctoris scientiam in stylo sublimi ita exhibens, ut non tantum hæreticorum errores solidissime refutet; sed etiam suas sententias, ad mentem subtilis Doctoris clarissime expositas, contra alios intrepide propugnet.

III. *Cophinograii Philalethis à S. Gerontio Argentinensis, & Eutychii Neotipisti Bresciensis de ομολογίᾳ Sæculorum super Panis Vinique exuviis in Eucharistia: atque πιεὶ τελιμάτων, sive de Nugamen-*

tis, quæ recentiores *Phænomenosophi S. Ecclesiæ Riti*-
bus affingere videntur, Epistolæ criticæ XI. Eas cum
Eruditis communicavit, et Adnotationibus epicriticis
illustratas, adhuc ineditas, in lucem protraxit P.
Corbinianus Luydl. in 4. 1756. Pattavii. Sub no-
mine Cophinograii Nostrum: Eutychii vero Fortu-
natum à Brixia latere qui mecum judicaverit, eum
a vero minime aberraturum credo; cùm hoc statim
ex Epistola I. satis clare erui possit. Dicavit No-
ster Io. Richardo Wenceslao L. B. de Starzhausen
& Ottmaring Canonico Capitulari Ecclesiæ Passa-
vienis &c. &c. has Epistolas, à sententiarum gra-
vitatem, rationum subtilitate, demonstrationum firmi-
tatem, solidisque Theologiæ principiis fideliter propina-
tis commendabiles.

IV. *De primo maximoque Dilectionis Mandato*
relegato ac revocato Diatribæ, Socratica methodo
pertraßata, qua Propositiones diversæ, ecclesiasticæ
censurâ notatae, clarius exponuntur & ab inèptis
interpretationibus vindicantur. in 4. Salisburgi. 1760.
Scripsit hoc Opus, omni eruditione plenissimum,
perquam curiosum Noster ad Cl. V. Benedictum
BONELLI à Cavalegio G. D. S. O.

V. *Institutiones theologiæ moralis christianæ &*
evangelicæ in Partes IV. & Dissertationes VII. tri-
butæ: sive Loci communes ac Fontes, in quibus mo-
rum doctrina, ad SS. Evangelii leges efformata, hau-
rienda est. in 8. Volumina IV. Ex Ducali Campi-
donensi Typographæo. 1771. Dedicavit Opus hoc,
quod jubente RR. P. Petro Iohannetio de Molina
cœperat, successori eiusdem RR. P. Paschali à
Varisio, Ord. FF. Minorum Ministro generali &c.
Ceterum in his Institutionibus magno studio magna-
que

que doctrina instruendis, studiofis solida superficiuendae Theologiae moralis fundamenta præbentibus, ad perpetuam Auctoris famam magnopere facientibus, nemo erit, qui non multiplicem eruditionem tum sacram tum profanam miretur; quâ simul, ac SS. Patrum et Scripturæ divinæ lectione diligenter, maxime exercitatum Auctor sese statim in *Nuncupatoria & Praefatione* liquido ostendit: prout idem etiam in reliquis scriptis suis omnibus, plane nullō exceptō, fecit. De reliquo ob has *Institutiones* sequentibūs abs prædicto *Paschale a Varisio* collaudari promeruit: „**INSTITUTIONES** &c. „summa animi mei voluptate perlegi, in iisque „robur theologicum, et sanioris doctrinæ docu- „menta deprehendi, quod Opus tam eximum „apud omnes summa laude et commendatione „dignum est. Gratulor itaque Tibi, quod Evan- „gelicam doctrinam firmissime tuearis: Gratulor „Ordini nostro, quod habeat eiusdem Evangelicæ „doctrinæ Defensores -- Hortor deinde, ut in- „ceptas lucubrationes eadem methodo et doctri- „na ad maiorem Dei gloriam, ad Evangelicæ „Theologiae fulcimentum, et ad Ordinis nostri „decorum prosequaris. Perge igitur, doctissime „Vir! in tuis laboribus, mercedem à Domino re- „cepturus, à quo omnium benedictionum cumu- „lum tibi auspicor.“

VI. Theologia moralis christiana & evangelica
 ex purioribus sincerisque S. Scripturæ ac D. Traditionis fontibus hausta. in. 8. 1772. *Ex Ducali Campidonensi Typographæo. Tomus I. II. III. IV. V. VI.*
 Dicavit RR. ac Cels. D. D. *Honorio S. R. I. Principi, Abbati Campidonensi.* Opus omni eruditio-
 ne

ne & doctrina plenum, elegantique stylo latino elaboratum est: cuius residuos Tomos, morte præmatura abreptus, manuscriptos *P. Bonifacio Schneidenbach*, de quo paulo ante, p. 159. mentio injecta est, Continuatori concredidit.

MAIER (*Christophorus*) *Soc. Iesu.*

Natione *Germanus*, patriâ *Augustanus* in *Suevia*, natus anno 1568. junior adhuc *Societati Iesu* se mancipavit. Vir fuit à doctrina commendatus, quique *Philosophiam* ac *Theologiam* totis 30. annis *Passavii*, *Brixinæ* (a), *Græcii*, & *Viennæ* tractavit. *Græcensem* Academiam Cancellarius administravit. Disputator egregius, acer juxta ac jucundus. Præfuit sexenniō Patribus junioribus *Societatis Iesu* in tertio Probationis anno instruendis. Mirum fuit, cum tanta doctrina quantam conjunxerit animi simplicitatem & modestiam, quâ unâ non domesticis tantum sed externis etiam summis Viris, atque ipsi *Ferdinando II. Cæsari Augusto*, qui in rebus conscientiæ difficillimis eius operâ usus est, carus fuit. Obiit *Viennæ* die 21. Octobris anno 1626. ætatis suæ 58. ab ingressu in *Societatem* 44. in qua & quatuor solennia Vota emiserat, & *Doctor Theologiæ* renunciatus fuerat. Edidit:

I. *Odo Fidei Controversiæ*, ob quas solas plerique hoc tempore difficultatem habent redeundi ad *Ecclesiam manifeste Catholicam*, nimirum: 1. *De Necessitate bonorum Operum.* 2. *De Communione sub*

(a) Non *Patavii* (Padua) *Brixia* (Brescia) quæ sunt urbes *Italiae*.

sub una specie. 3. *De Christi præsentia in Eucharistia.* 4. *De Purgatorio.* 5. *De Cultu & Invocatione Sanctorum.* 6. *De Cultu SS. Reliquiarum.* 7. *De Cultu SS. Imaginum.* 8. *De Traditionibus.* Coloniæ, Apud Joannem Kinckium. in 8. 1622. Item Norimbergæ. in 12. 1626. Item (a) rursus Coloniæ. 1629. Prodiit etiam Germanice (b) anno 1629.

Has *Controversias* (c) cum *Ioannes HOFERUS*, auctoritate Academiæ *Lipsiensis* & *Electoris Saxonie*, refutare aggressus esset, in ipso molimine vi veritatis, quam in iis conspexit, impulsus profugit *Viennam*, & se ad Ecclesiam catholicam primum deinde etiam ad *Societatem Iesu* adjunxit; in qua, confectis novo animo studiis, prælia multa molitus est in hostes veritatis. Sed ad *Nostrum*.

Compilavit *Christophorus* insuper Tomos tres

II. *In Partem tertiam S. Thomæ*, quorum 1. *De Ingressu Christi in mundum et progressu usque ad annum ætatis tricesimum agit.* 2. *De Congressu Christi cum hominibus, conversando, docendo, miracula patrando, tractat.* 3. *De egressu eius ex hoc mundo differit (d).* Hos ad typum jam approbatos, non edidit temporum et bellorum, quibus diu *Germania* flagravit, iniquitate impeditus. Asservavit itaque ineditos *Collégium*

(a) Ita testatur *Mart. Lipenius* in *Biblioth. theolog. T. I.* p. 456.

(b) Ita testatur idem *L. c. T. II.* p. 656.

(c) Adversus eas *Hypomnemata* Henricum 'Höppnerum' scripsisse, monet *IOECHER* in *Gelehrten Lexicon. v. Mayer.* Mox de *Hofero* narranda silentio premit altō.

(d) Hinc corrigere eos. qui ex hoc unico Opere perperam duo faciunt.

gium Societ. Iesu Colonense. Hæc de Noſtro ſor-
VELVS verbatim.

Laudat Noſtrum quoque BAILLETUS in Libro :
Iugemens des Scavans. T. VI. P. I. p. 178. 179. ubi
recensens *Satiras personales*, sub titulo *Anti-editas*,
monet : aduersus Noſtrum anno 1626. ſcripſiſſe
Ioannem Himmelium Librum in 4. hac epigraphe :
Anti-Mayerus.

MAYSACH (Henricus de)

Abbas San-Udalricanus.

Claruit is ſæculo XII. exeunte in monaſterio
SS. Udalrici & Afræ, Auguſtæ; in quo Ordini *S. Beneditti* nomen dederat, et ſacræ ſupplectilis
Thesaurarium egit. Mortuo *Udalrico de Biberbach*,
ad abbatialem dignitatem anno 1174. unanimi Mo-
nachorum voce ſublimatus, creditum curæ ſuæ
Asceterium optime adminiſtravit, variis bonis au-
xit, eiusque jura abs *Alexandro III.* ſummo Pon-
tifice confirmari ac ſtabiliri fecit; prout teſtatur
CHAMMIUS, qui in *Hierarch. Auguſtan. P. III.*
Regul. p. 41. Bullam memorati Papæ exhibere
totam non prætermiſit (a).

Fuit *Henricus* genere nobilis, at virtute et
ſcientia multo nobilioſ. Hinc de litterariis eius
laudibus afferre ſequentia, mihi licet.

Abecedarium Salomonis, Abbatis ad *S. Gallum*,
poſtea Epifcopi *Constantiensis*, Opus plane memo-
rable, conſcribi juſſit. Iple picturas & aulæa, qui-
bus Chorum *S. Udalrici* veſtiverat, poematibus ac
lem-

(a) Confer etiam *Gaffarum in Annal. Auguſturg. inter*
Menckenii Script. Rer. Brunwic. T. I. p. 1429.

lemmatis exornavit: quæ WITTWERUS in *Catalogo MSS. Abbatum SS. Udalrici & Afræ.* p. 91. seqq. ne forte penitus hæc clarissima doctrinæ Nostri documenta temporum iniuriâ interciderent, rescribere non omisit: & quorum unum, speciminis loco, *P. Placidus BRAUN* in *Notit. histor. litter. de Codicibus MSS. Biblioth. San-Udalrican.* Vol. III. p. 9. exhibet; quem proinde consulas velim.

Repetere quoque hōc locō oportet, quæ *LIPENIUS* in *Biblioth. philosoph.* p. 137. monuit sequentibūs verbis: *Henricus de Maysach Abbas S. Afræi* (b) *scripsit Chronica de Episcopis & Abbatibus Augustianis MSS.* quæ tamen haud amplius extant.

Decessit Noster anno salutis 1179. 16. Calend. Octobris.

Hactenus dicta supplendæ *Io. Alb. FABRICII Biblioth. m. & i. Latinitat.* inservire poterunt.

(b) *Lege: Afræ.*

MERZ (M. Philippus Paulus.)

Patriâ *Augustianus*, jam *Magisterii* honores inter suos adeptus, jam ad concionandi munus promotus fuerat, cùm Religione (ut aiunt) *evangelica*, in qua natus erat, abdicatâ ad gremium Ecclesiæ catholicæ circa annum 1724. redivit. Postea sacris Ordinibus inauguratus, in cathedrali Ecclesia *Augustana*, itemque *S. Stephani* Cooperatorem parochiæ annorum 9. spatio egit. Anno fere 1743. Parochiam *Schwabsoyensem* in *Algovia* regendam suscepit: unde sub vitæ finem denuo *Augustam* se referens, in patria diem clausit supremum. Hu-

ma-

matus in Ecclesiæ cathedralis coemeterio testa
(vulgò: *Die finstere Gräbt*) sequens habet Epita-
phium (a):

HUC CECIDIT FELICITER

A. R. D.

PHILIPPUS MERZ,

QUI EX COENO LUTHERI EMERSUS,

OVILE CATHOLICUM INGRESSUS,

ET SACERDOTIUM ULTRA XX. ANNOS,

ET CURAM ANIMARUM ZELOSISSIME GESSIT

AUGUSTÆ ET IN SCHWAB SOYEN.

OBIIT 15. OCTOBRIS, ANNO 1754.

R. I. P.

Hæc de Vitæ Noſtri circumſtantiis — Iam
de litterariis eiusdem Laboribus. Sunt iſti:

I. *Entweder katholisch, oder wider die Bibel,
von der gewiſſen Hoffnung, die Seligkeit zu erlangen.*
in 8. Augſpurg. 1726. Huius Operis ſcribendi occaſionem ipſemēt pandit in *Præfatione ad Thesau-
rum ſuum (b) biblicum*, de quo mox dicetur, his
verbis: *Cum per Scripturas ſacras, et ex illis di-
vinitus acceptam lucem veritatem Fidei & Religionis
catholicæ divinâ gratiâ inveniſſem, ſtatiſ post ſa-
lutiferam conuerſionem meam objecerunt Verbi Mi-
niftri, dicentes: ſe nihil magis optare, quam ut
catholicam Fidem ex Scripturis ipſis demonſtrem, bene
ſci-*

(a) *Communicavit mihi Perilluſtris Paulus & STETTEN,
jam ſumma apud Auguſtanos Duūviratus dignitate
conſpicuus, qui ut in aliis patriæ moniſtentis colli-
gendiſ, ita etiam in deſcribendiſ per temploſ Auguſta-
na epitaphiis maxime laudabilem curam locavit.*

(b) *Coufer Io. Nic. WEISLINGERI gründliche Antwort.
T. II. p. 184.*

scientes, quod et ego (absque omni vana gloria) S. Scripturam a juventute (2. ad Timoth. 3, 15.) novi-
sim. Demonstravi illam, & juxta monitum S. Petri I. 3. 15. dicentis: Parati estote semper ad satisfa-
ctionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe, edidi Librum germanicè, inti-
tulatum: *Entweder katholisch &c. &c.*

Hic Libellus, pergit, cum dudum distractus es-
set, et tantummodo controversos Fidei articulos con-
tineret, melior mihi et gratior oblata est occasio
amorem meum et fervorem in studio scripturistico pu-
blicè demonstrandi, dum petiit à me speditissimus D.
Veith, velim ipsi libellum quendam in oclava forma:
Thesaurus Bibliorum &c. intitulatum, collectum à
Guilielmo Alotto Anglo, ac vulgarum et typis
mandatum Antverpiæ jam 1581. amplificare et cor-
rigere. Adauxi hunc, et, ex pluribus Authoribus
magni ponderis, collegi completum Opus, quod tanta
industria, sudore et labore confectum est, ut vix
completius et perfectius esse possit, ad minimum à
Lit. P. usque ad finem, cum in his literis colligen-
dis plus temporis et adminiculi acquisiverim. Omnia
et singula dicta ipse evolvi, recognovi, ac restitui,
ita ut assecurare Lectorem possim, caput et versus
accuratissime esse apposita. Atque hac ratione
.exit Opus omni laude dignum

II. *Thesaurus biblicus completus, locupletissimus,*
ex ipsis SS. Scripturarum visceribus & medullis con-
gestus: i. e. *Didæ et exempla biblica, seu Concordiæ reales.* in 4. Augustæ. In officina Veithiana.
1733. Iterum 1751. ex eadem. in 4. Iterum ibi-
dem, ex Officina Matthæi Rieger & Filiorum. in 8.
Vol. II. 1791. Recusum quoque Venetiis Opus
fuit.

III. *Thesauri bibliici Pars II. nempe Onomasticon bibliicum, seu Index ac Dictionarium historico-etymologicum, continens non solum et præcipue succinctam Historiam omnium Personarum &c. immo omnium Nominum priorum & appellativorum...* etymologiam &c. in 4. Ex Officina Veithiana. 1738. In Praefatione spem Publico fecit, insuper Memorialis cuiusdam & Conciliatorii biblii obtinendi, his verbis: *Maxime si Memoriale biblium, si tandem Conciliatorium meum biblium locorum inter se specietenus contradicentium simul possideas. Ex quibus non ineptè inferas: utriusque Operis, si non ex toto, saltem ex parte, materiem congestam habuisse Nostrum. Utcunque sit, horum, quod typis excusum esset, nihil reperire potui. Interim hactenus allata abunde comprobant, Nostrum studium scripturisticum et adamasse plurimum, et feliciter utiliterque tractavisse.*

IV. *Wie man in den Wald schreyt, so widerhalts: d. i. Nicht ersticktes sondern rechtschaffen, und zwar nunmehr doppelt-zurückfallendes Echo &c. &c. anstatt einer höchstnöthigen Ehrenrettung an das Taglicht gegeben von dem, Gott Lob! sittlicher Weise falsch schwarz-gemachten eiffrigen Petriner und Priester der röMisch-katholischen allein-seligmachenden Kirche. Dillingen. 1732. Hoc Scripto Nofer Io. Martin Christellum Verbi Ministrum, cuius calamō præter fas exagitatus fuerat, egregie depexum dedit. V. Io. Nicol. WEISSLINGERI gründliche Antwort. T. II. p. 219. 220.*

V. *Vollkommene und schriftmäßige Erklärung aller zur Messe gehörigen Ceremonien. in 8. Augspurg. 1751.*

VI. *Quodlibet catecheticum*, d. i. *Vollkommener und vollständiger Christenlehrer aus mehr dann 20. der berühmtesten Christenlehrern zusammen getragen.* in 4. Volumina V. 1752. Ex officina *Wolfiana*. Edidit hoc Opus, ut fidei suæ puritatem adversus calumnias quorundam ex suis ovibus, quos obtrectandi libido & Acatholicorum suggestiones in transversum egerant, defenderet.

Vide si placet, Librum: *Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen.* T. XXVII. p. 777. & T. XXVIII. p. 781. & S. p. 629.

MINDERER (*Sebaldus*)
Ord. S. Francisci.

Honestis *Augustæ* parentibus anno 1710. in hanc lucem editus, adultior Religioni *Franciscano-Seraphicæ* anno 1729. die 30. Augusti *Hechingæ* sese mancipavit. In ea tantum pietate, doctrina et prudentia profecit, ut Virum ad Ordinis decorem, ad Religionis catholicæ incrementum, ad scientiarum, præsertim Theologiæ mysticæ, moralis, ac dogmatico-scholasticæ, gloriam natum meritò quis dixerit.

Provinciam *Argentinensem*, seu *Allemaniae superioris* eximie decoravit; dum *Lectoris, Guardiani, Custodis Custodum, Ministri provincialis, ac generalis* totius Ordinis *Diffinitoris* officia, non ambitione sed obedientia incitatus, suscepit, eaque non sine insigni virtutum encomio consummavit.

Eius in dandis consiliis prudentiam ultra triginta annos *Salisburgum* & *Passavium* admirata sunt. In posteriori etenim loco Episcoporum &

Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium D. *de Lamberg*, atque D. *de Firmian*: in priori autem Archiepiscopi, itidem ex Comitibus *de Firmian*, Theologum agere jussus, utrobique officium hoc egregie implevit.

Profundissimam doctrinam, amplissimam scientiam, maximum animarum zelum ad oculum monstrant tum *Dissertationes* plures eæque selectissimæ, quas *manuscriptas* servat monasterium Ordinis *Passavense*: tum *Opera*, quæ typis procula posteritati reliquit; de quibus infra dicetur.

Infinitus foret, qui cuncta, quæ provide egit, sapienter elaboravit, prudenter consuluit, calamo concredere vellet, Labore tandem seniisque confessus *Passavii* vivere desiit anno 1784. die 30. Novembris, mercede æterna à bonorum omnium largitore ac remuneratore donandus.

Scripta à *Sebaldo* nostro vulgata repperi, quæ sequuntur:

I. *Dissertatio theologica de Antiquitate, Utilitate, ac Necessitate Theologicæ scholastico-dogmaticæ.*
4. *Passavii. 1746.*

II. *Umfürz der Stadt Iericho, d. i. Rechtfertigung des Sünders bey der Andacht der Ankunft Christi.* in 8. *Augspurg. 1750.*

III. *Meditationes per triduum ante inchoatum Iubilæi tempus.* in 8. *Passavii. 1751.*

IV. *Sacerdos servans semitas justitiae.* in 8. *Campidoni.*

V. *Gut-katholischer Christ oder Auslegung des kleinen Katechismus.* in 4. *Passau. 1752.*

VI. *Gut-katholischer Christ, oder gründliche Auslegung der christ-katholischen Glaubens- und Sitten-Wahrheiten. in 4. Partes II. Augspurg. 1762.*

VII. *Supplementum Theologie moralis P. Benjamini ELBEL (a) de Indulgentiis in genere & specie, nec non de Iubilao. in 8. Partes VI. Augustæ. 1763. Dicavit RR. Capitulo Cathedralis Passavensis.*

(a) Hic, itidem Alumnus familie Franciscanæ, Vir doctissimus, scripsit *Theologiam sacramentalem & decalogalem* 10. Voluminibus comprehensam, typis *Augustæ*, itemque *Venetiis* proculam.

NIEBERLEIN (Ioann. Adamus)

Eichstadii ad Almonium in Franconia anno 1662. die 17. Februarii primam lucem aspexit. Litterarum humaniorum stadiò variis in Athenæis cum laude emensò, anno 1682. in alma episcopali Dillingana Universitate Philosophiaæ Magister proclamatus est. Postmodum in Collegium Germanicum, quod Romæ ad S. Apollinarem est, suscepitus per quatuor annos continuos addiscendis SS. Theologie præceptis egregiam operam impendit. Quo in Collegio variis, iisque primis Officiis honorifice perfunctus, tam morum quam scientiarum splendore nomen suum mirifice illustravit. Bina enim vice publicas Theses (primò ex parte, secundò ex universo ambitu Theologie) Romæ in Ecclesia S. Ignatii magno cum applausu adstantium propugnavit: atque ex speciali gratia, à diversis Romanis Pontificibus & Imperatoribus bene meritis Alumnis concessa, in omnium Alumnorum (Numerò tum septuaginta erant) conspectu ac præsentia

examinatus, supremâ SS. *Theologiae Doctoratus* laureâ ornari anno 1686. promeruit (a).

Huius certe laudis, quæ *Nostro* obtigit, post plurium annorum intervalla nequaquam immemor Vir quidam gravis ac doctus (*) sequentibus alloqui eundem non dubitavit: „Te stupuit orbis „& urbium *Regina*, *Roma*, ad D. *Apollinaris*, su- „premam *Aquinatis* cathedram *conscientem*, „jām tunc nempe cathedralibus Ecclesiis *Canoni-* „cum, *Episcopis* postea *Vicarium*, quin immo etiam „*Episcopum*, *Dei providentia destinatum*; id quod „profundissima laureati *Pugilis* doctrina virtusque „tua ac eruditio in tanto *Palæstrita conspecta* et „probe perspecta merebantur. Nec frustra enim „spes, in lauro tibi imposita plantatas, brevi post „tempore ad maturitatem perductas *lætabunda* „vidit *Roma*; quando in patriam charissimam *re-* „vecto tibi, ad vota *Aureatinæ* (b) *Ecclesiæ*, san- „ctior *Quiritum* manus mitram pedumque sub- „misit, lubens ea munera largita illi, quem in „sinu *Alumnum* quondam doctissimum nutritive- „rat“ Sed hæc etsi tibi, Lector! obscuriora vi- deri impræsentiarum queant, per ea, quæ paulo post proponenda sunt, liquido patebunt. Interim tam meritorum dives *Julio cordaræ*, idque jure longe optimo, tam laude dignus visus est *Noster*, ut

(a) V. *KHAMMII Hierarch. Auguſt. P. I. Cath.* p. 220. 221. Studiose ego, contra *KHAMMIUM*, annum ad- apti *Doctoratus* posui 1686. Hoc si minus fiat; *KHAM-* *MIUS* inter se pugnantia tradidisset.

(*) Est is *P. Bonaventura LEONARDELLI* à me superiori pag. 64. laudatus, cuius *Dedicatoriam* ad *Decisionum* *prædicarum* &c. *Part. I.* vide.

(b) *Eichstetensis.*

ut eum in Catalogo *Virorum Illustrium Collegii Germanici* (c) reponere minime omiserit.

In *Germaniam redux Noſter*, ut solida functionum parochialium fundamenta jaceret, curam animarum *Berchingæ* dimidii anni ſpatio quā *Cooperator* exercuit. Inde gradatim promotus, anno 1687. parochiam in *Buxheim*, anno 1703. parochiam in *Begengrieß*, & eodem anno mense *Aprilis* parochiam in *Berching* regendam accepit. Dum *Buxhemii* fuit, ſimul per annos 5. Capituli rurallis *Camerarium* egit. Dum in *Begengrieß* vixit, *Confiliarii ecclesiastici Eichſtettensis* munere auctus est. Dum *Berchingæ* ſubstituit, *Decanatus* honorem geffit. *Dioecelani* autem per *Palatinatum ſuperiorem Visitatoris* partes *tredecim* annorum intervallo ſuſtinuit.

Sed jam altiora munia, jam ſublimiores dignitates excepere *Noſtrum*. Annus ibat 1705. cuin *Noſter* Cathedralis *Ecclesiae Auguſtanae Canonicus* à Sede Apostolica renunciatus eft. Anno 1706. à RR. *Ioanne Antonio* Epifcopo *Eichſtettensi* in *Vicarium generalem* (*): anno 1707. in *Suffraganeum* affumptus, & mox ſequenti anno 1708. die 29. Aprilis *Epifcopus Dioclenſis* consecratus eft. Necdum ſatis — *Præposituram* quoque in Ecclesia collegiata *Spaltensi*, *Dioecesis Eichſtettensis*, geffit. Inter Canonicos ad Chorum *S. Wilibaldi* locum habuit. Abs dicto RR. *Antiftite Eichſtettensi* à *Confiliis intimis* eſſe jussus, & *Præfidens Confilii ecclesiastici* declaratus: itemque à Sereniffimo Principe & Epifcopo *Auguſtano*, *Alexandro Sigismun-*

M 4

da,

(c) In *Historia eius Collegii* à ſe edita.

(*) Hoc munus annis ferme viginti geffit.

do, in Consiliarium ecclesiasticum, Vicariumque in Spiritualibus generalem adlectus fuit. Hinc initio a me citatus Vir ille gravis ad Nostrum pergit: „Fuit episcopalis tui pectoris amplitudo causa ipissima, ut RR. Alexander Sigismundus Virum scientia, virtute et eruditione, ac rerum peritia adeo eminentem Augustanæ Ecclesiæ suæ in Spiritualibus Vicarium generalem eligeret. Quo in munere talem te geris, ac si, annosus licet meritis & laboribus, perpetuo tamen refloresceres in totius Dioecesis emolumendum & ornamentum ... Te geminæ ita sibi vendicant & amant Ecclesiæ, Aureatensium una, Augustanorum altera; ut totum utraque possidere videatur; cum ambabus totum te impendas absque neutrius dispendio, hinc Narcisso & Udalrico, inde Wilibaldo totum ex integro possidente.“

Encomiastæ encomiastam, synchrono synchromum addere juvat, citatum P. KHAMMIUM his verbis dotes animi ingeniique, quibus *Nostr* refulsit, explicantem: „Vir præstantes à natura fortitus dotes: vividæ mentis celeritate, indefessa sagacitate, & invicto animo præditus: scientia et prudentia nominatissimus: ornatissima sua facundia & profunda sapientia cum paucis comparandus. ... Et rursus: Hoc etiamnum tempore ingenii alacritate, eloquentiæ facilitate, virtæ merito, Religionis zelo, genuinis virtutibus, titulis, dignitatibus, atque insigni apud summos et imos existimatione cominùs & eminùs efflorescit: nec non munificus virtutum suarum dispensator prodest, quibus potest, nulli in conservanda & propaganda disciplina ecclesiastica postponendus.“

Doctri-

Doctrinæ autem suæ, præprimis sacræ, qua magnopere valuit, eloquentiæ documenta publica tum-sæpius, tum maxime, *Ingolstadtii* dedit. Agebatur annus 1725. Templo eius *Universitatis* tertium sæcularis, quem singulari celebritate insigniendum dicens Rector magnificus *Planckius*, per octo dies solenniorem instituit Lyturgiam, cum sacro semper sermone conjunctam. Ad hanc evocatus et *Noster*, tum ferventem *in primis orationem ad populum* habuit, tum cantato solenni officio, institutaque sub vesperum Processione & Hymno Ambrosiano decantato toti solennitati finem pomposum fecit (d).

Verùm alia quoque, typis publicis excusa, superant specimina, ecclesiasticam *Nostri* facultatem liquide comprobantia, nimirum

I. *Conciones variae* variis in Solennitatibus e. g. in solennitate *septies-sæculari* (ab *introducta* in monasterium *SS. Udalrici & Afræ* Religione *Benedictina*) anno 1712. *Augustæ* habita: in solennitate *Canonizationis S. Ioannis Nepomuceni*, anno 1729. in Ecclesia cathedrali *Augustana*: et anno sequenti (1730.) in Ecclesia SS. Petri & Pauli *Dillingæ* instituta.

II. *Conciones dictæ* in diversis Monialium cænobiiis, quando eorum alumnæ *Votorum solennium* sponsione se obligarunt, h. t. *Aufmunterung des Geistes*, d. i. *Geistliche Ermahnungen oder Profess-Predigen*. in 4. *Augspurg.* 1734. Sunt Sermones numero 24. dicati a Bibliopola Matthia Wolf *Mariæ Annæ Adelgundi* Ord. S. Bened. Abbatissæ ad *S. Walburgam* *Eichstadii*.

M 5

Hæc

(d) *V. Annales dictæ Academiz*, T. III. p. 172.

Hæc dicta sufficient; cùm ulteriorum (proh dolor!) noticiarum penuria filum narrationis abrumpere invitum me cogat.

PETRUS (*Franciscus*) Canonicus Regul.

Permagno *Petrus* merito suo exigere à me videtur, ut, cum multoties in præsenti *Bibliotheca Augustana* eius doctis laboribus tum usus sim, tum utar, jam proprias ipsius laudes debitò encomiò prosequar. Quo in negotio ne à vero aberrem, sequi ut plurimùm placuit *Præfationem*, præfixam *Collectioni Scriptor. Rer. histor. monast. ecclesiast. Tom. III.*

Habuit is patriam *Augustam Vindelicorum*, per honestis parentibus anno 1639. in lucem natus. Humaniores Musas intra patrios lares, severiores scientias intra *Wettenhusanæ Canoniae* pomæria edoctus fuit, easque triplici Votorum religiosorum vinculo adstrictus maxima cum capacis ingenii et indefessæ industriæ, tum etiam egregii progressus commendatione absolvit. Sacerdotio initiatus et vitam contemplativam activâ temperare jussus parochiales Curas summa cum cura gesit. Oeconomiae præfactus, pauperum pater et consolator afflitorum, audiit. Religiosæ vitae semitam adeo indefessè cucurrit, ut ob regularis conversationis præstantiam omnibus et amori fuerit et exemplo. Otium, diaboli culcitram, cane peius et angue fugit, omnesque horas à negotiis, per sacram obedientiam impositis, vacuas aut sacræ lectioni, aut evolvendis Historicorum libris, aut scriptiori confecravit: hinc *nulla* ipsi dies in seram usque ætatem *sine linea* fluxit. Interim

terim, dum perficiendæ, complendæ, reficiendæ et augendæ suæ *Germaniæ canonico-Augustiniana* (a) omnem laborem omnesque curas usque ad 77. ætatis annum impendit, mors vitæ simul et contexendæ Historiæ filum abruptit anno Christi 1716. quô piissime defunctus ex misera lachrymarum valle ad æthereas mansiones, atque a laboribus ad æternam requiem transivit.

Solertissimi autem ingenii sui et infatigabilis diligentiae sequentia erudito orbi monumenta reliquit :

I. *Suevia ecclesiastica : seu Clericalia Collegia, tum secularia tum regularia : quævis item diversorum Religiosorum Ordinum utriusque sexus Monasteria nova et antiqua, in celeberrimo S. R. I. Circulo seu Ducatu Sueviæ consistentia ; cum suis respectivè Fundationibus, Originibus, Privilegiis, Immutationibus, &c. &c. fol. Augustæ et Dillingæ. Anno 1699.* Dicavit Opus *Noster RRmis. DD. Imperialis Collegii Prælatorum in amplissimo Circulo Suevico honoratissimis Com-Membriis.* Scribendi caussa *Nostro* fuit ; quod videret, Historiographos tum antiquos tum recentiores *Sueviæ* describendæ curam habuisse, sed minus *ecclesiasticæ*. Hinc tollendæ huius Maiorum negligentiae ergo, in Monasteriorum omnium et singulorum per universam *Sueviam* disperforum genuinas fundationes, origines ac progressus inquirere secum constituit. Cæterum Opus, ut comparuit, eruditorum Virorum calami satis dilaudarunt.

II. *Germania canonico-Augustiniana multorum annorum studio ac labore collecta.* Opus *Apostolico Cano-*

(a) De hac postea dicetur.

Canonicorum Regularium Ordini honorificum, sed ineditum, et ab annis plus quam 50. desideratissimum ex Codice MSS. publicavit RRmus *Michael III.* ad Insulas *Wengenses Ulmae Cann. Regg.* Præpositus, exhibuitque adjectis quam plurimis monasteriorum delineationibus æri incisis in *Collezione Scriptorum Rerum historico - Monastico - ecclesiasticarum, Tom. III. IV. et V.*

luvat Operis initia progressusque pluribus in gratiam litterati orbis enarrare. Huic elaborando Auctor labores & studia annorum plusquam 40. consecravit patientia usus Spartana (Norunt namque omnes, quanto tempore opus sit: quanta devoranda sint fastidia iis, qui in simili campo pro laurea decertant) magnisque sumptibus, quos RR. Canoniæ *Wettenhusanæ* Antistites pro suo in bonas Litteras ac Ordinis *Canonico-Augustiniani* gloriam amore liberaliter suppeditarunt, copiosissimum documentorum et noticiarum thesaurum collegit; cui digerendo et ordinando dum indefesso labore insudat, fato superveniente diem claudit extremum. Itaque in defuncti labores Superiorum jussu succedit *D. Hieronymus Bozenhardt* itidem *Wettenhusanæ* Canoniæ singulare decus ac ornamentum; ex cuius industria Opus non modica sumpsit incrementa. Ille enim non tantum diligenter collegit chartas à *Nostro* relictas, molemque documentorum solertissime custodivit; sed insuper curavit, ut elegantiori charactere descriptum Opus prælo ac luci publicæ maturesceret: quod etiam dubio procul factum fuisset, nisi et hunc pro sacro Ordine vigilantissimum Virum mors invida anno 1721. vivorum e numero rapuisset. Ob eam rem *D. Bernardus Streler* et ipse

Wet-

Wettenhusani Capituli Secretarius ac Bibliothecæ Præfектus (Vir præter theologicas et philosophicas etiam mathematicis scientiis egregie imbutus) *tertiam* manum admovit, et præcessorum suorum labores ausu maxime laudabili continuans, exterosque mecænates frequentibus litteris compellans variis novisque documentis Opus locupletavit; quod denique post tot annorum spatia, post tot virorum sudores (ut supra dictum est) annis 1756. 1757. 1765. *Ulmæ* in lucem emersit, Indicibus necessariis à *D. Gmelino*, in Ducali Seminario *Blauburano* Litterarum elegantiorum Professore meritissimo probe instructum:

In loco convenientissimum reproto, apponere *Carmina encomiastica* a variis in laudem Auctoris conscripta, inter residuas *Noſtri* schedas inventa.

In
Germaniam Canonico - Augustinianam
Francisci PETRI.

Dum Petri sacris dives *Germania* fastis:
Wettenhusanum linguere tentat Agrum,
Livor in hunc doctum torquens sua lumina Librum,
Illum mordaci rodere dente parat:
Commune est: nulli pars æmula defuit unquam:
FRANCISCO PETRO Zoilus obstrepitat.
Frustra agit! Authoris durantur nomine Chartæ:
A *Petra* hac fracto non nisi dente redit.
Si nolit tristis fracto sibi dente redire,
Attonitus trepidet, damna rubore feret.
FRANCISCO PETRO remanet laus nescia mortis,
Pravo Impostori gloria nulla manet.

Æmu-

Æmula Phænicis tua fit *Germania*, *Petre* !
 Mortua de busti pulvere viva facis.
 Hinc, quam defunctis servas Authoribus Author
 Vitam, hæc post vitam, te quoque sera manet.
 Pars eris Historiæ, sacras seu computet ædes
 Teuto, sive Viros, pars eris Historiæ.
 Quæ tua fecisti, Dominis Collegia reddis,
 Nos tibi pro tenui munere nostrADAMUS.

SIGEFRIDUS *Archi-Diaconus natus*
& Præpositus Cann. Regg. 1 Ca-
thedralis Ecclesiæ ad S. Andream
in Valle Lavantina Archi-Duca-
tus Carinthiæ, Majoris Consilii
Deputatus, ac S. Theologiae
Doctor.

Gratulationis Epicherema
 Authori positum
 à Collegio *Undenstorffensi*.

Cedant prisca novo celebrata Theatra Theatro,
 Quod *Petri* mira fabricat arte manus.
 Ecce ! Viri, sacræque Domus, quin integer *Orbis*
Aurelius, mirum ! clauditur ecce ! Libro hoc.
 Hic *Hipponenfis* magnos, hîc nôsse Nepotes,
 Non possum, *Aurelio* non nisi more loqui :
 Quos loca sejungunt, Liber iste reducit in unum,
 Etsi habitu vario, candor at unus ovat.
 Errant, qui dicunt : Rara est concordia fratum,
 Hos namque unanimes scripta mitrata ferunt.
 Hanc, moles fuit, *Augustini* condere Gentem,
 Anne negas, quisquis forsitan Osor ades ?
 Ipsi nam dudum nosmet vix noscimus ipsos,
 Tu modo Canonicos noscere, *Petre* ! facis.
 Nec

Nec secus, ac mellis formatrix Dædala, manè,
 Prô sine fine labor! iuстрat hianter opes;
 Iudicii docto ungue legis, scitóque sequestras
 Ordine; et ingenio hæc res, *Petre!* digna tuo est:
 Fas sit vera loqui, hoc multum est, quod nemo priori
 Tentare ausus, et hoc tempore nemo fuit:
 Hinc *Undensis* ait tibi viva encomia cætus
 Officii gratas exhibitura vices:
 Vive, vale Superis, longo memoraberis æva,
 Nam hoc Opus Authorem laudat, hic Author
 Opus.

Laurus Triumphalis.

Sæpius *Aurelii* votas *Germania* leges
 Audiit in cathedris personuisse suis.
 Vedit Metropoles, vedit Collegia Fratrum,
 Vedit et hæc niveis nobilitata choris.
 Heu multæ periœre faces, periœre nitores!
 Mors etiam saxis nominibusque fuit.
 Sed *Francisce!* refers, qua simus origine nati,
 Germanusque *Canon* quis sit, et unde, probas.
Petrus es, in *Petra* scribis, nulla umbra nocebit;
 Parturiunt *Petræ*, candidus exit olor.
 Hinc *Lauri* frondes tibi patria *Westphala* mittit,
 Qua tandem eximum penna coronet Opus;
 Hinc *Bodecœ* plaudunt, Tempe lætissima, valles:
 Et geminis plausum vocibus Echo refert.
 Scilicet ut grates reddat, cum fœnore vocem
 Reddit; et hoc pretium, *Petre!* laboris habe.

*Hac Lauro cingebat emeritissimum
 D. Authoris caput
 Canonia BODECENSIS in Capite
 & in Membris,*

Hæc

Hæc de Nostri *Germania Canonico-Augustiniana* sufficient. Itaque ad alia.

Scribere insuper orsus est *Franciscus* noster, ut erat indolis studendo fatigari nesciæ,

1. *Germaniam sanciam*:

2. *Bibliothecam Canonico-Augustinianam, sive Scriptorum ex Canonicorum Regularium Ordine illustrum Catalogum*.

Utriusque tamen Operis, prò dolor! non extant nisi fragmenta.

3. Promisit etiam in *Præfatione* ad suam *Sueviam ecclesiasticam* aliud eisdem commatis Opus, nimirum *Germaniam ecclesiasticam*, verbis sequentibus: *Siquæ emendanda aut expungenda* (in *Suevia ecclesiastica*) *me volens lubensque impendam*, *ut ista iterum certiora ac politiora divulgentur*, *et quidem in secunda Libri huius impressione*, *seu in Germania ecclesiastica, quæ, sicut Suevia ista solum agit de Suevicis: ita illa de omnibus & singulis per universam Germaniam, seu totum Romanum Imperium latissime diffusis Collegiis sacris ac monasteriis, brevi post secutura*. Sed huius Operis ne vola quidem superest.

REHLINGEN (*Raymundus L. B. de*)

Antequam Nostri laudes dicam, brevem de tota *Rehlingerorum Gente*, quæ & antiquitatis splendore, & magnorum Virorum, quos profanæ ac sacræ Reipublicæ dedit, Virorum copiâ præstat, notitiam præfigere, non conveniens solum sed necessarium quoque duco.

To-

Totius Gentis Progenitorem *Reginbaldus MOENNERUS* (a) facit *Wilhelmum à Rehlingen* (b) & *Scherneg*, Equitem, anno 936. Tum ponit *Bertholdum à Rehlingen in Scherneg*, Equitem & Burggravium Frisingæ, 1031. Succedit *Baldovinus à Rehlingen in Scherneg*: *Barbara Marschalckin ab Oberndorf*, anno 1085. Sequitur *Bertholdus à Rehlingen in Scherneg*: *Margareta Marschalckin à Dornspurg*, anno 1129. Post hunc memoratur *Henricus à Rehlingen in Scherneg*: *Anna Marschalckin à Pappenheim* anno 1220. Horum filii fuerunt:

Udalricus à Rehlingen &c. anno 1292.

Uxor *Sabina ab Oberndorf*, Sueva.

Grienwaldus à Rehlingen &c.

Uxor *Anna de Windach*, anno 1300.

Bertholdus à Rehlingen &c.

Uxor *Ursula de Waldkirch*, anno 1289.

Prædictus autem *Grienwaldus Augustæ Civem ex pædo* (Pact-Burger) se ultro fecit: sicque Gentem *Rehlingeriam* in urbem *Augustanam* introduxit, tribus suorum filiorum (*Ulrico, Conrado, & Petro*) cum nobilibus fæminis *Augustanis* nuptiali foedere socians. Ex his tribus, quidquid adhuc ubi-vis terrarum nominis *Rehlingerii* viget, originem traxit. Confer *Alphabetum II.* meæ *Bibliothecæ August.* p. 118. & *Pauli à STETTEN Geschichte der adelich. Geschlechter von Augspurg*, p. 87.

Dedit generosa familia ista tum aliis Civitatibus imperialibus, tum maxime urbi *Augustæ*, *Sena-*

(a) In *Stemmatographia MSS. Famil. Augustan.*

(b) Sunt *Castella & Prædia*, haud procul *Augusta in Bavariae* confinibus sita.

Senatores, Consules, Duumviro. Dedit Ecclesiis cathedralibus Canonicos, Præpositos, Episcopos. Dedit cænobiis Abbates & Abbatissas. Dedit aulis Viros togâ: dedit equestri Ordini Viros complures, sagô ac bellicæ virtutis gloria apprime inclytos. Dedit & litterariæ Reipublicæ Ereditos omni laude dignos (c). Atque horum è numero nonnullos, ad institutum meum proximius attinentes, nominatim mihi in sequentibus foliis prædicandos sumpsi.

Initium faciat *Raymundus L. B. de REHLINGEN*, natus patre *Friderico à REHLINGEN*, in *Gollstein, Radegg & Millhaim*, Archiepiscopi *Salisburgenis* *Confiliario*: matre *Maria Baronissa ab Haunspurg*. Fratres, sororesque habuit plures tum aulicis honoribus præfulgentes, tum honorificis per varia monasteria officiis ac dignitatibus haud parum gloriæ consecutos; de quibus curiosus Lector in *FF. MEZGERORUM Histor. Salisburg.* p. 834. plura reperire poterit; cum me in his accuratius narrandis immorari non juvet, ad alia Instituto meo propiora festinanti.

A parentibus nobilissimis, qui præclaras mentis dotes, præcipue animi modestiam, & singularem in Deum ac Cælites pietatem optima institutione liberaliter in posteros transmittere allaborârunt, sollicite educatus *Noster*, ubi adolevit, divi *Benedicti* Regulam in celeberrimo *Styriae* monasterio *Admontensi* amplexus est. In eo statu cùm egregiæ virtuti eximiam quoque doctrinam copulasset, factum est, ut anno 1644. *Salisburgum* à

(c) De his omnibus videri poterit paulo ante citatus *Paulus à STETTEN*.

¶ Superioribus mitteretur, in ea celebri *Universitate* præcepta *Philosophiæ* publicè traditus. Quo munere fungens anno 1645. tertio Nonas Iulii *Baccalaureos* *triginta septem*: anno 1646. autem Idibus Octobris *Magistros* *quindecim* *Stagyræ Laureæ* *impertitus* est. Per istud temporis spatum evenit, ut *Noster* etiam typis excusa *Lucubratione*, cui titulum sequentem præfixit:

Relatio logica. in fol. 1646.

eruditionem suam orbi litterato compertam faceret. Anno 1648. ad sublimiora scandens in dicta *Universitate* Professorem *Theologiæ moralis*, idque usque ad annum 1651. egit. Neque solum doctrinâ suâ eruditisque laboribus illam *Universitatem* adjuvit, sed etiam opibûs pecuniâque in Musarum commodum collatâ. Ex eius *Legitima*, cùm Monachum in suo cænobio professus esset, anno 1633. Idibus Iulii 3000. floreni ei Athenæo obtigerunt; quod postea, Abbas renunciatus, dum *Præfidis* munus gerebat, nova liberalitate sibi obstringere non intermisit. *Videsis Historiam Universit. Salisburgens. p. 74. 75. & 410.*

Abbatialem vero, de qua audivimus, dignitatem virtute & doctrinâ suffragantibus obtinuit *Noster* anno 1659. eâdem omnium, etiam exterorum, calculo dignissimus. Quâ auctus singulare hoc fortunæ beneficium habuit, ut in ipso D. Patriarchæ *Beredicti* festo abs Principe & Archiepiscopo *Guidobaldo*, in æde *S. Petri* abbatiali benedictione & pontificalibus insignibus donaretur. Elogium eius ex *FF. MEZGERORUM* superius jam laudata *Historia Salisburgensi*, p. 1194, sequens percipe!

„Electus ex gremio, prius Philosophiæ &
 „Theologiæ moralis in Universitate Salisburgensi
 „Professor, deinde domi Prior, in festo S. Scho-
 „lasticæ factus Abbas, & in festo S. Benedicti be-
 „nedictus, totam curam vertit ad ornandam Ec-
 „clesiam & Sacrarium ditandum. Erexit Archi-
 „fraternitatem *SS. Rosarii* in pluribus Ecclesiis.
 „Monasterium *Keilwangensibus* cuprifodinis auxit.
 „Plura ædificia ad utilitatem & decorem excitavit.
 „Archidiaconus in superiore Styria repetitas syno-
 „dos magno zelo convocavit. Votum Styriæ Pro-
 „cerum de jejunando *immaculatæ Conceptionis*
 „*B. V. M.* pervigilio in manus suas ipse exceptit.
 „Regularis disciplinæ studiosissimus, auditus est ali-
 „quando dicere: *pro servanda disciplina religiosa*
 „*se paratum mori.* Ex commissione Nuncii apo-
 „stolici Parthenonem in Studeniz visitavit. Vixit
 „in abbatia annis 17. Obiit anno 1675. die 15.
 „Iulii.“

Sebastianus de REHLINGEN, Præpositus ad *D. Georgii*, Ordinis Cann. Regg. *S. Augustini*, *Augustæ*, quem in *Alphabeto II. præsentis Bibliothecæ laudavi*, pag. 118. ubi videsis.

Jacobus de REHLINGEN. Hic *Architectices* per-
 quam amans, & varias linguas doctus *Petro*
coeckio de Alst, *Sebastiani SERLII* Bononiensis
Regulas Architecturæ in idioma *Germanicum* tradu-
 cere conanti, auxiliatrices manus præbuit, prout
 idem *Coeckius* in fine *Nuncupatoriæ*, ad *Ferdinan-*
dum Regem Romanorum &c. anno 1517. *Ant-*
verpiù datæ, gratus testatur. Confer *Thesaurum*
bibliothecalem. P. II. p. 320.

Fri-

Fridericus de REHLINGEN fuit *Bernardi de Rehlingen & Ursulæ Bimlin* filius: *Eques SS. Sepulchri*, quod invisere non intermisit. Nam anno 1550. die 10. Iunii, inscio patre, *Paduæ Venetias* profectus pium iter inivit: ex quo reversus conscripsit *Itinerarium*, cuius apographum, desumptum ex Autographo anni 1561. vidi in Bibliotheca *SS. Salvatoris*, *Augustæ*, hac epigraphie:

Dieses hernachsteend teutsch Pilgerbuch hat gemacht mein lieber Vetter seeliger Frydrich Relinger, Herrn Bernhart Rehlingers Son von Augspurg. in folio.

Dionysius de REHLINGEN. Hunc sequentibus *Khammius* in *Hierarch. August. P. II. Colleg.* p. 326. dilaudat:

„*Dionysius ex Baronibus de Rehlingen & Altenberg* (*) *Patritius Augustanus, Viri consularis filius, ac Ioann. Christophori L. B. de Rehlingen Archiepisc. Salisburgens. Consiliarii & supremi bellicæ rei Præfecti, anno 1693. ætatis 80. de mortui, Germanus frater, Augustæ Vindel. natus 1610. in monasterio ad S. Crucem ibidem Canonicum Regularem anno 1626. professus est. Absolutis in Universitate Dillingana sublimioribus studiis (Marte Suecico Augustam anno 1633. occupante) exul, tum inter Seccovienses tum Berchtolgadenses inter Subdecanum, & SS. Canonicum Professorem, nec non Concionatorem egit. Sopitis nonnihil Bellonæ tumultibus Augustam reversus, primitus æconomiae administrandæ admotus est: postmodum anno 1646. in Decanum electus, unâque officio Magistri Novitiorum per-*

„functus, non solum à suis, sed etiam à primo-
 „ribus Reipublicæ *Augustanæ* & à *Curia episcopali*
 „magni æstimatus, atque non raro in summe ar-
 „duis negotiis consultus, prudentissima consilia de-
 „dit, providas sententias dixit, suæ sapientiæ,
 „scientiæ ac virtutum radios domi forisque lon-
 „ge ac late diffudit. Hinc monasterio *Wettenhu-*
 „*sano* iniuria temporum et calamitate bellorum
 „devastato, & jamjam e *Canonicorum Regularium*
 „manibus eriendo *Augustū* evocatus, nec non in
 „*Præpositum* anno 1658. postulatus, non solum
 „suppetias tulit, sed id quasi de novo funda-
 „vit . . . Iuniores optimæ spei indolisque egre-
 „giæ, ad S. Ordinem assumptos, quæ *Asceta ze-*
 „*losissimus*, disciplinæ regularis præceptis; sub-
 „limioribus scientiis, quæ *SS. Theologiæ & Philo-*
 „*losophiæ Doctor*; mathematicis speculationibus,
 „quæ expertissimus *Mathematicus*, imbuit . . . à
 „*Ioanne FRONTONE Parisienfi* Cancellario *Vir*
 „*omni eruditione clarissimus*, à potentissimis Prin-
 „cipibus *Vir potens opere & sermone, plenus vir-*
 „*tute, doctrina & humanitate merito appellatus. . .*
 „Bibliothecam plurimis & doctissimis libris instru-
 „xit. Monasterium & Templum e fundamentis
 „excitavit . . . tantamque sibi gloriam pietatis &
 „ingenii monumentis comparavit; ut ab *Alexan-*
 „*dro VII. Pontifice, Ferdinando III. Imperato-*
 „*re, Sigismundo Archiduce, & S. R. I. Principi-*
 „*bus præcipuo in honore habitus, abs Impera-*
 „*tore Leopaldo I. etiam in Consiliarium & Sacel-*
 „*lanum perpetuum adscitus, nec non ad varias*
 „*causas dirimendas constitutus fuerit. Demum*
 „*post annos 34. in Præpositura laboriosissime con-*
 „*sumptos, calamitatibus Wettenhusanorum quasi*
     alter

„alter Noe datus, in pace quievit in Tempio humatus, addito sequenti Epitaphio:

DIONYSIUS
EX BARONIBUS DE REHLINGEN ET HALDENBERG
S. R. I. PRÆLATUS
WETTENHUSANUS
S. C. M.
CONSILIARIUS & SACELLANUS PERPETUUS
PER QUEM
DEUS OPTIMUS
NOSTRA STARE FECIT OMNIA
HEIC
IN DEO SUO IACET
FATALI MORTIS SPICULO PROSTRATUS
ANNO MDCXCII. DIE XV. FEBRUAR.
NATUS ANNOS LXXXII.
RELIGIOSUS CANONICUS LXVI.
SACERDOS LVIII.
ANTISTES REGENS XXXIV.

Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Psalm. 131.

Hactenus KHAMMIUS. Fusius etiam de *Nostro* differit *Franciscus PETRUS* in sua *Germania Canonico-Augustiniana* (*) quam consulere libeat.

Etsi ego nullum Scriptum *Nostrum*, typis excusum, hactenus repperire potuerim; inter *Scriptores* tamen *Ord. Cann. Regg.* recensetur a RR. *Francisco*, *Præposito Pollingano*, in *Elencho Onomastico &c.*

N 4

Ber-

(*) Vide hanc in *Collectione Scriptor. Rer. histor. monast. ecclesiastic. Ulma. T. V. P. II. p. 242.*

Bernardus REHLINGER. Quamvis de hoc per-
magni nominis Viro, utpote primariis *Augustana*
Reipublicæ muneribus, ac demum *Duūvirali* of-
ficio, per temporum difficillimorum ac turbulen-
tissimorum longa spatia perfuncto; belli insuper
Suecici funestissimi calamitates perpresso, multa di-
cenda essent; ego tamen brevitati studens, nec
tristem gravium illorum eventum memoriam in-
novare volens, succincto sermone præcipuas Vi-
tæ *Noſtri* circumſtantias pandere statui (a). Quod
ipsum à me fieri brevius solidiusque vix posse reor,
quām Epitaphium illius, in Ecclesia *Ordinis Pra-*
dicatorum, *Augustæ*, extans afferendo:

BERNHARDUS RECHLINGER

SEBASTIANI CHRISTOPHORI F.

CHRISTOPHORI N.

S. C. M. A CONSILIIS

& COMES PALATINUS

HUIUS URBIS PRÆFECTUS DUUMVIR

QUI

MAIORUM SUORUM CERIS

MAGNUM ADDIDIT SPLENDOREM.

LUCIS USURAM ACCIPIT

A. MDLXIII. V. ID. NOVEMBR.

CONSTANTIAM VELSERAM DUCIT

A. MDLXXXVII. PRID. NON. FEBRUAR.

BIENNIO POST ADLECTUS SENATUI.

SUBINDE

AEDILIS, SEPTEMVIR, ET QUÆSTOR,

DENIQUE CREATUR

DUUMVIR

A. MDCXXIV.

MUL-

(a) Plura sibi quicunque cupit, adeat Viri perillustris
Pauli à STETTEN Librum: *Lebens-Beschreibung zur*
Er eckung bürgerlicher Tugend. P. I. p. 221.

MULTA LEGIT SCRIPSITQUE,
 MULTA TEMPORE SUECICO TULIT,
 UTRAMQUE,
 DUM VIXIT,
 FORTUNAM EXPERTUS.

VIDIT IN CONSTANTI CONIUGIO ANNOS LVIII.
 RARO PRORSUS EXEMPLUM.

OBIIIT

ANNIS OCTUAGINTA & UNO SUPERATIS
 DIE XVIII. JANUAR. A. MDCXLV.

MAGNIS

DILIGENTIAE PIETATISQUE
 RELICTIS MONUMENTIS

CONSTANTIA VEL SERA DAVID. F. ANTON. N.
 NATA A. MDLXVI. XXI. MAII

DENASCITUR A. MDCXLVII. XVII. AUGUST.

MATER XVIII. LIBERORUM.

ANNIS VITÆ & CONIUGII
 PLANE PAR MARITO.

TU LECTOR

UTRIQUE REQUIEM PRECARE SEMPITERNAM.

CHRISTOPHORUS BECHLER

REIP. AUGUST. VIIVIR & QUÆSTOR

SOCERO GENER

GRATITUDINIS ERGO

HOC MONUMENTUM F. C.

MDCXLVIII.

Hæc vitæ tela *Bernardo* fuit: qui etsi maximis innumerisque negotiis distractus, varia tamen litteris mandare non omisit; quæ maxima cum dexteritate, cura, atque ingenio congregata ab ipso fuisse testatur *Paulus à STETTEN senior in*

Histor. August. vernacule scripta T. II. in prævia Notitia de Scriptor. Rer. August. §. IV. Sunt autem illa :

I. *Bernard Rehlingers, Stadtpefleger, als kayserlichen zu der Reformations-Vollziehung ernannten Commiffarii, Protocoll über benannte anno 1628. und in den folgenden Jahren vorgegangene Reformation.*

II. *Sammlung dèr Reformations-Ädden und Urkunden.*

III. *Stadtpefleger-Amts - oder (von ihm so betitultes) Neben-Protocoll von 1625. bis 1644.*

IV. *Sammlung der zur selben Zeit ergangenen geheimen Raths-Decreten.*

Has *Collectiones* magno sibi adjumento fuisse, idem Perillustris Auctor monet, utpote *sine quibus in multis illorum temporum eventibus plane cæcutire debuisset.*

REIHINGUS (*Jacobus*)

Natus is est Augustæ anno 1579. nobilè, eboque patritiò locò, patre *Jacobo*, matre *Catharina Vöhlinia*, fæmina pientissima. A prima ætate apud Patres *Societatis Iesu* bonis litteris institutus. anno 1594. in Academiam *Ingolstadianam* (a) venit, ubi eam Philosophiæ addiscendæ operam impendit, ut mox anno insequenti (1595) sub præsidio *Ioannis Salleri* publice *de Ente Rationis physico* disputârit: Per ea tempora periculoſo correptus morbo atque ad extrema deducitus, et si genius liberalior prius ad sæcularia traxerat, humanarum tam

(a. V. *Annales huius Academiae* ad hunc annum.

men rerum inanitate jam objecta, votum nuncupavit vitæ religiosæ in Societate, si valueret, amplectendæ. Nec multo post, lethali vomica rupta, recreatus ex morbo, quod voverat, præstitit, haud dubie plaudente matre, quam Societati perpetuò addictam, nec tam hospitem, quam inquiline templi Societatis Iesu Augustani fuisse, affirmat F. X. Kropf (b).

In Societate Noster vitæ religiosæ ac litterarum studio profectuque ita se probavit, ut cum esset bonis dotibus omnibus, præcipue dicendi facultate præditus, nihil non eximia spei præ se ferret. Humanioris deinde (Artem quidem poeticam Oeniponte docuisse eum repperi) litteraturæ, Rhetoricæque magisterio perfunditus est. Anno 1604. suscepit recons fæcere primum Deo Missæ sacrificium Augustæ, Superioribus id matris & familiæ solatio donantibus, solenni ritu litavit. Triennio post (1607) in docenda *Theologia morali*, *Monachii* occupatum fuisse *Nostrum*, fidem faciunt *Theses de Confessione & Absolutione sacramentali*, quas *Nostro* præsidente *ibidem*, eð annò *Christophorus Zacherl* propugnavit (c).

Agebatur anns 1608. cùm ad altiora vocatus, *Ingolstadium* rursus venit, *Aristotelem Academicis prælecturus* quà publicus & ordinarius (d) Philosophiæ

(b) In *Histor. Soc. Iesu, German. super. T. III. p. 167.* Hinc fidem habere non possum *Paulo Frehero*, in *Theatro Viror. erudit. scribenti*, filium matre invita *Societatem* ingressum esse. Sed et alia plura sunt, in quibus *Freherus & Scriptores Histor. Societ. Iesu* ex toto discordant.

(c) V. *Ehinger Catalog. Biblioth. Augst. p. 238.*

(d) V. *Annales eius Academias ad h. a. p. 191.*

sophiæ Professor, quod munus cum singulari doctrinæ fama pluribūs annis (e) sustinuit. Controversas de Fide & Religione quæstiones alibi explicavit. Theologiam autem, quanquam supremi gradus theologici laurea Dillingæ insignitus nulla uspiam in Academia professus est; contra quam a catholicī plures retulere Scriptores: quemadmodum alia plura veri dissimilia de *Nostro* tradiderunt. Sed ad alia — Circa annum 1614. maximè in *Aula Neoburgica*, in quam unà cum *P. Antonio Velsero*, in *Alphabete II. Biblioth. Augst.* p. 138. à me laudato venerat, quā Concionator inclarescere coepit, *Wolfgango Principi uxori*que illius *Magdalena* charus & populo acceptus; adeo ut non defuerint, qui scriberent, eius potissimum doctrina sua siue induitum Principem ad Catholicos se retulisse. Certè ad id, ut *Neoburgensis Civitas* in fidem Romanæ Ecclesiæ tota rediret, maxime contulit, multaque præclare ad Religionem catholicam instaurandam provehendamque gessit styllo (f) pariter ac voce in eam rem feliciter usus.

Sic anni sex & ultra *Nostro* fluxerant, cùm (quæ mentis humanæ tristissima est inconstantia fragilitasque) pulcherrimas de se spes, jam impletri coepas, sufflaminavit, & quæ bene orsus fuerat, miserando fine corrupit, non solum à Societate, sed Fide quoque catholicæ deficiens. „Diem autem „fugæ decimum octavum Calend. Februar. quæ in „feriam sextam inciderat, anni 1621. sumpsit: „quō cum prius rem divinam fecisset, adscito e „gym-

(e) Perspicue hoc docet *Catalogus Opp. Nostri* infra apponendus.

(f) De Scriptis à *Nostro* per id temporis vulgatis inferius habes.

„gymnasii alumnis comite, Burghemium pedes
 „profugit, moxque impetrato quasi ad Principis
 „jussa quædam exsequenda equo, Höchstadium
 „se ad Matrem Principis, Lutheri dogmatibus ad-
 „dictæ, solus contulit, haud dubie ut commeatum
 „& commendatitias ad Würtembergiæ Ducem lit-
 „teras obtineret, quem etiam directo Stutgardiam
 „itinere, ut primum licuit, adivit: jam et ipse
 „futurus, si non animo at certe personâ, Luthe-
 „ranus: jam dogmata, quæ prius abhorruerat
 „confutaratque, inverso sermone docturus.“

Quod si rescire, Lector benevole! certas tan-
 ti casus caussas: si cognoscere cupis, quibus gra-
 dibus, minora vitia negligendo, tandem *Reihingus* corruerit: quinam de illo rumores per Ger-
 maniam sparsi: quæ *Jacobus Kellerus* Rector Mo-
 nachii, quæ *Christophorus Grenzingus* Præses Pro-
 vinciae, quæ *Maximilianus* Bavariæ Dux, item-
 que Dux Neoburgicus *Wolfgangus*, licet frustra,
 tentaverint, ut eum ad saniora consilia reducerent:
 si hæc cognoscere cupis, consule ALLEGAMBIUM (g)
Annales Academæ Ingolstadianæ (h) & præcipue
Historiam Soc. Iesu, Germaniæ superioris (i) quæ
 ista fusissime narrat. Mihi hæc longius persequi
 haud libet.

„Egerat Noster in Societate annos tres & vi-
 „ginti, menses tres; Votorum quatuor Professis
 „merito quondam suo adscriptus; Wolfgango
 „Principi septimum jam annum à Concionibus;
 „annorum ætatis duorum ferme & quadraginta.“

Post

(g) In *Biblioth. Script. Soc. Iesu.*

(h) In *Vol. II. p. 192.*

(i) In *P. IV. p. 256. seqq.*

Post defectionem suam *Reihingus* Principis Würtembergici, cuius gratiam modis captare omnibus studuerat, auspicio *Præco* & *Professor Theologiae* in Academia *Tubingana* constitutus, Ecclesiae catholicæ publice renunciavit, inque eam calamum acuere non reformidavit. Thoro quoque sibi publice sociavit *Mariam Velseniam*, civem suam, ex qua plures Liberos genuit. Verum nec munia illa, nec connubium *Reihingo* diuturna fuerunt, paucorum post annorum spatio (1628) morte extinto. Pluribus ante obitum diebus perpetuò flevisse ferunt, nec partem ullam solatii seu à Ministris Verbi, seu ab uxore admisisse: imo ex quo à Romana secessit Ecclesia, animi mire perturbati imaginem ipso ore ac vultu præsetulisse; mæroremque mentis gemitibus prodidisse quandoque, affirmat *Historia Societatis Iesu l. c.* adversus Scriptores nonnullos acatholicos, qui eum placide exspirasse monuerunt. Hæc verior Vitæ Fatorumque *Jacobi Reihingi* Historia: ad cuius jam Scripta enumeranda pergo.

Scripta *Nostri*, dum in fide catholica stetit, sequentia inveni:

I. *Theses de Confessione & Absolutione sacramentali*, de quibus supra in *Vita* mentio incidit. 1607.

II. *Theses de dupli Logicæ isagoge. Ingolstadtii.* 1609.

III. *Theses de Motu secundum locum. Ibidem.* 1611.

IV. *Theses de Motu ad quantitatem. Ibidem.* 1611.

V. *Theses de Motu ad qualitatem.* Ibidem.
1611.

VI. *Theses de Motu ad scientiam.* Ibidem (k)
1613.

VII. *Muri civitatis sanctæ, h. e. Fundamenta XII. Religionis catholicæ, quibus insistens SS. Princeps Neoburgicus, Lutheranismo abdicato, in Ecclesiam pedem intulit.* in 4. *Coloniae.* 1615. Idem Opus tanti visum *Conrado Vettero S. I.* ut Germanice versum publicandum duxerit hoc titulo: *Muri Civitatis sanctæ, d. i. Der katholischen Kirchen XII. Grundvesten, durch welche der durchlauchtigste Fürst und Herr Wolfgang Wilhelm Pfalzgraf bey Rhein .. bewegt .. sich zur katholischen apostolischen Kirch begeben, von Ihro Durchlaucht selbst mit kurzen Worten verfaßt und zugleich durch Jacob Reihing S. I. mit umständlicher Ausführung erklärt.* in 4. *Ingolstadt.* 1615. De hoc Opere ita *Historia S. I. l. c.* „*Susceptæ à Principe Religionis „catholicæ rationes et caussas, eruditis disputationibus illustratas, in lucem edidit Reihingus: „cumque eum Librum duo acatholici Doctores, „Balthasar Meisnerus Lutheranus, et Fabritius „Bassecourtius Calvinianus Scriptis publicis impugnassent, defensionem ipse luculentam reposuit sequenti titulo:*“

VIII. *Excubiae angelicæ civitatis sanctæ: in 4. Neoburgi.* 1617.

VIII. *Katholisches Handbüchlein wider das Evangelische Handbüchlein Matthiæ Höe.* in 4. *Neuburg.* 1617. iterum 1620. In *Nuncupatoria ad Status*

(k) De his *Thesibus omnibus testatur Ehingerus l. c.*
p. 231. 232. 235.

tus Palatinatus Neoburgici data affirmat, se tum Concionibus suis, tum privatis Colloquiis multos ad fidem avitam reduxisse: séque eis hoc Opus ob eam maxime rem dedicâsse, quod à nonnullis circa Fidem ipse in consilium adhibitus fuisset. Scribendi autem *Nostro* hæc fuit occasio: Ediderat *Enchiridion evangelicum* *Matthias Höe* Verbi in *Saxonia* Minister, quo passim (Verba sunt *Historiae Soc. Iesu*) tanquam divino Opere, et cui opponi nihil à Catholicis posset, Lutherani gloriantur. Huius exemplaria *Neoburgum* quoque perlata offendiculo civitati esse cœperant: alia per provinciam sparsa negotio Religionis obstabant. Huic igitur Libro *Enchiridion catholicum* Reihingus objecit, jam viva voce de cathedra per menses decem confutato; vixtasque ostendit adversarii fallacias, quas iniquior fama invictas venditabat.

Minime absonum erit, hōc locō adjungere iudicium, quod de memorato mox Opere singillatim, déque *Nostri*, dum in gremio catholicæ Ecclesiæ mansit, doctrina universim tulit *Ioannes Keplerus* Mathematicus summa eruditione famosus. Is cum forte de *Reihingo* mentio incidisset, dicere minime dubitavit: „eum meliorem fuisse „doctorem, Iesuitam antea; quam nunc esset, Lu „theranus. *Enchiridii* quidem eius *catholici* ma „gnā ex parte tam solidam sibi videri doctrinam, „ut (si referret) illius defensionem non dubitaret „adversus auctorem ipsum suscipere.“ *Christophorus* deinde *Besoldus*, Vir & doctrina & scriptis celeberrimus, de se profiteri non omisit: „audivis „se se forte *Reihingum* de mysterio *Transubstan „tiationis* (ut Ecclesia loquitur) tam apposite tam que

„que erudite disputantem, ut cœlestis veluti lucis
 „radio perstrictus rem ita se habere prorsus, ut
 „Reihingus dixisset, liquido perspexerit &c.“

Hæc de Scriptis à *Reihingo*, dum Catholicæ Ecclesiæ adhæsit, editis *Historia Soc. Iesu, German. super. T. IV.* p. 256. 263. addens è contrario de illis, quæ post defectionem vulgavit: „esse tam „exsucce, jejuna, et incondita, ut peritissimi qui- „que Acatholicorum magnam ea crumenam non „magnâ pecunia prægnantem, alii nova fculna, lu- „teum negotium vocarint, rogârintque: *Anne soli- „di aliquid sciret, qui nihil solidi afferret?* Scriptis autem *Reihingus*, ex quo acatholica sacra ample- xus fuerat, sequentia:

I. *Laquei pontificii contriti, quibus...* *Reihingus adjuvante Domino liberatus liberatori suo publicas gratias voluit in Academia Tubingensi.* in 4. 1621. Quid de hoc Opere sentiendum sit, disces ex sæpius laudata *Historia S. I. P. IV.* p. 261. 262. Prodiit etiam lingua vernacula *Tubingæ*, anno eodem.

II. *Sermo de Sacrificio Missæ Papistico.* in 4. 1621. *Germanice.*

III. *Dissertatio de vera Christi in terris Ecclesia, adversus larvatum Iesuitam Dillinganum.* in 4. 1622.

IV. *Aransorum Operæ contra Laqueos pontificios contritos suspensæ à Georg. Stengelio (l), Simone Scheittenreisero (m), Laurentio Forero, & tribus Collegiis Iesuiticis: Ingolstadiensi, Friburgensi, Dillingano*

(l) De iis, quæ Stengelius contra *Reihingum* scriptis, sat multis, consule *Alphabetum III. meæ Bibliothecæ* p. 194. & 195.

(m) Notior hic est sub nomine *Simonis Felicis.*

Bibl. August. Alph. X.

Q

lingano: nunc stylō dejectō, in 4. *Tubingæ. 1623.* Censuram huius Operis dabit laudata *Historia*, p. 263.

V. *Apologeticus pro Dissertatione sua de Ecclesia Christi.* in 4. 1624.

VI. In 2. Theil abgetheilte *Retraction und Widerlegung seines falsch genannten Catholischen Handbüchleins.* in 8. *Tubingen. 1626.* Quodnam judicium mereatur hoc Opus, docet mox citata *Historia* p. 263.

Sed de his infaustis partibus longius dicere non attinet, quandoquidem illos egregiè confutârunt tres paulo ante dicti Professores Theologi *Soc. Iesu*; & alii Scriptores catholici.

ROTH (*Hugo*) *Soc. Iesu.*

Prodiit anno 1639. *Tractatus Nostri posthumus sub titulo: Via regia &c. in cuius limine habetur brevis Notitia de Vita Hugonis nostri.* Hanc Notitiam sequendam sibi duxit ALEGAMBIUS in *Bibliotheca Scriptor. S. I. & Franc. Xav. KROPPFIUS in Historia Soc. Ies. Germ. super. T. V.* p. 255. paucis additis. Ego KROPPFIUM sequens, eius Excerptum do.

Hugo ROTH Augustæ Vindelicorum patriis natus progenitoribus, ad Societatem Iesu pene puer, neque dum Rhetorices imbutus præceptis, accesserat. Supra Latinas deinde litteras, Græcis etiam, Hebraicisque eximie doctus, cum Poësi et Philosophiam in scholis, adhæc Theologiam. quæ de moribus est, sacrasque Litteras mira differendi interpretandique facultate, ac multo lumi-

lumine sententiarum explicuisset, præcipuis quibusdam Provinciæ regendis *Collegiis*, in his *Ingolstadiensi*, adhibitus est. Tyronum etiam *Soc. Iesu*, juniorumque *Sacerdotum* probationibus diu admodum præfuit. *Landsbergæ* quidem, ubi Domus *S. I.* ædificium haud mediocribus augmentis de patrimonio suo ampliavit, sedecim ipsos annos *Tyrocinium* insigni prudentia, nec disciplina magis Religionis, quam religiosæ, perfectæque vitæ exemplis est moderatus. *Ebersbergæ* vero Iunioribus *S. I.* sacerdotio recens initiatis, ad colligendum corroborandumque post studia spiritum, Institutique *S. I.* res omnes penitus pernoscendas dirigendis, annos octo supremos impendit. Eum *Socii*, ut Provinciæ patrem, omnes venerabantur; etenim pauci erant per Provinciæ domicilia, quos ille seu discipulos Magister in Academia, seu Rector subiectos in *Collegiis*, seu religiosæ alumnos disciplinæ in palæstris *Probationum*, non habuisset. Eique nomini sapientia Viri, virtusque, et, quam hæ pariunt, auctoritas respondebat. *SS. Patrum*, in quibus volvendis affidue versabatur, hausisse spiritum, perbibisse doctrinam, sanctimoniam referre videbatur.

Hinc longum foret, virtutes, quæ *Nostro* adfuerunt, dicendo persequi: quas, pro more semel cœpto, silentiō præteriens, ad alia pergo. Scriptaque ab *Hugone* orbi litterato relictæ recensere paro. Evidem is præclarè plurima de re ascetica elucubraverat; sed eadem æternis mandata tenebris voluit, uno Libro excepto, in quo *Viam regiam virtutis*, & vitæ spiritualis descripserat: et altero, qui *Commentarium super Exercitia spiritualia S. Ignatii* complectebatur. Quos ambos, quia utili-

tas Operis Scriptoris modestiæ præpollebat, Præsidibus moriens obtulit, ut, quod visum esset (sic enim ajebat) de iis facerent. *Commentarius* ille quidem lucem non vidit (a): Librum alterum vero, qui *Viam regiam virtutis* demonstrat, quoniam insigni fore usui tum promiscue Religiosis omnibus, tum vero maxime religiosæ vitæ Magistris, qui Tyronibus informandis aut Iunioribus regendis præfunt, videbatur, litteris publicis mandari placuit. Titulus sequens est:

I. *Via regia virtutis & vita spiritualis omnium Religiosorum Institutis accommodata.* in 8. *Monachii, Formis Cornel. Leyfferi.* 1639. Ad scribendum ea maxime ratio adduxit Auctorem; quod existimat, in tanta multitudine eorum, qui divinitus ad studium perfectionis evocantur, identidem non paucos ab optato absolutæ virtutis culmine, prudentiæ spiritualis defectu, impediri.

Neque istud silentiō prætereundum est, quod *Nathanael SOTVELLUS* in *Biblioth. Script. S. I.* annotavit, scilicet *Nostrum*, dum adhuc vitali hac aura fruebatur, sub alieno nomine edidisse

II. *Defensionem Libri, & Card. BELLARMINO scripti & inscripti: De Gemitu Columba.* in 8. *Monachii.* 1631. Quam oculis insurpare mihi nunquam licuit.

Cæterum *Hugo* ad extremum ætatis, senex citra senii vitia, pervenit, non morosus, non que-

(a) Had dubie *Commentarium* istum intelligit *Alegambius*, dum l. c. affirmat: *Nostrum* scripsisse Librum: *Magna Dei Dona*. Facit, hoc mihi ut persuadeam; quod *Alegambius* nec locum nec annum impressionis, nec typographi nomen addat: et hinc Librum *ineditum* mansisse innuat.

ipquerulus; neque gravis cuiquam aut molestus.
 Obiit *Ebersbergæ* in *Bavaria*, die XIII. Calend.
 Martii anno M DC XXXVI. Vixit annos LXVI.
 in *Societate* vero LII. Vota quatuor professus ab
 anno MDCIV.

SCHELLENBERG (Ioannes & Lucas)

Antequam de *Schellenbergis*, ex relictis inge-
 innii monumentis ac litterarum cultura laudem ali-
 upquam naftis, tractem; pauca de Gente tota præ-
 summittenda censui.

Totius familiæ, inter Patritias *Augustanas* quon-
 sbdam minime incelebris, progenitorem veteres
 iuxta ac recentes Geneographi statuunt *Nicolaum*
Schellenberg I. anno 1400. Hic

I.

Nicolaus I. ex *N. Dietmanin* (aliis *Diemin*) genuit
Simonem Schellenberg Vicarium Chori. 1448.

Nicolaum Schellenberg II. cuius uxor.

Anna Immllerin Monacensis. 1446.

Matthæum Schellenberg, cuius conjunx

Anna Weissin. 1440. Hic obiit ~~anno~~

II.

Nicolaus II. genuit duos filios

Nicolaum III. 1473. qui cælebs ē vita discessit, &
Ioannem I. cuius uxor *Dietburgis Ridlerin.* 1473.

III.

Ioannes I. genuit sequentes.

Ioannem II. Uxor *Barbara Ehemin.* 1506.

Dietburgem, uxorem *Ioannis Schöner.* 1507.

Lucam. Uxor *Anna Horwärtin.*

Magnum, Canonicum Brixinæ & Frisingæ.

Helenam, uxorem Ioannis Hörwart. 1512.

Veronicam, uxorem Ioannis Wieland. 1510.

Lucas Gentem propagavit, quæ variis in Republica *Augustana*, iisque honorificis muneribus perfuncta; & per conjugii sacrata foedera clarissimis familiis *Augustanis* sociata, demum ante lustra aliquot in *Hieronymo Fideli*, Gentis postremo, defecit.

Notandum præterea: *Ioannem I.* anno 1493. a Cæsare Maximiliano id licentiae consecutum fuisse, ut armis suis gentiliis *Galeam coronatam* addere posset: *Ioannem Baptislam & Gabrielem*, filios *Matthæi*, anno 1593. ab Imperatore *Rudolpho II.* Nobilitatis diplomate donatos: *Gabrielem* deinde anno 1628. etiam inter Patritios *Augustanos à Ferdinandio II.* adlectum fuisse. Plura quisquis cupit, adeat Perillustrem *Paulum à STETTEN* in *Histor. der Adelich. Geschlechter Augspurgs*, p. 270. Conferri etiam poterit *Reginbaldus MOEHNERUS* in *Stemmatograph. Augst. MSS.*

Inter eos autem, qui ex hac familia Scriptis inclauerunt, nominandi sunt sequentes:

Ioannes SCHELLENBERG I. pater: et *Lucas SCHELLENBERG filius*. Pater auctor fuit (a) *Operis genealogici*, cuius titulum integrum mox apponam, ad notitiam *Augustanarum Familiarum* multo utilissimi: quod *Lucas filius* usque in annum 1514. & ex hoc alii, e. g. *M. Bernardus HEUPOLDUS* (b) continuarunt:

Gründ-

(a) Ita testatur *Paul. à STETTEN* in *Historie von Augspurg. T. I.* in *Notitia prævia de Scriptor. Rer. Augst. S. II. n. 36.*

(b) De hoc egi in *Alphab. III. meæ Biblioth. Augst.* p. 222.

Gründliche und ordentliche Beschreibung nicht allein der ehrlichen uralten Geschlechtern von Herren allhie zu Augspurg, welche vor 200. und mehr Jahren allda gelebt und gewohnet haben; sondern auch, als sie auf das Jahr 1538. bis auf 8. Geschlecht im Herrn entschlaffen, und ihrenthalben Mangel und Abgang erschienen, mit was Personen dieselbe übergebliedene Geschlechter durch einen ehrsamten Rath daselbst aus der ehrlichen Burgerschaft dazumahl erweitert und gemehrt worden sind, sich gleicher Würden und Ehren zu gebrauchen. Zum andern ein summarischer Extrakt, was sich mit Aufrichtung der Zünften, Bürgertrinckstube allhie, und sonst im H. R. Reich hin und wieder von Jahren zu Jahren in Kriegs- und Friedenszeiten schriftwürdiges verloffen und zugetragen hat. Zum dritten folgt der bemeldten ehrlichen Geschlechter zu Augspurg Hochzeit- Register mit einer besondern Vorrede, welches Jahr sie sich ehelich zusammen verpflichtet und Hochzeit mit einander gehalten haben seither A. 1484. Alles bemeldten ehrlichen Burgern und Geschlechtern der Stadt Augspurg zu besondern Ehren mit Fleiß zusammen gebracht.

Operis huius plura Augustæ circumferuntur
Apographa, alia aliis auctiora.

Ioannes Baptista SCHELLENBERG filius Ioan.
Baptistæ supra memorati, & Magdalena Rehlingeræ, quos anno 1576. in matrimonium coivisse repperi. Hic anno 1603. Ingolstadii (c) studiis vacavit: & eodem anno teste SOTVELLO in Biblioth.
Script. S. I. ad Societatem Iesu nomen dedit ætatis
anno

(c) V. *Annales Academæ Ingolstadi.* T. II. p. 172.

anno 17. Partem vitæ maximam in humanioribus litteris docendis & in sacris Confessionibus excipiendis transegit, in utroque munere sedulus & accuratus: *Gracis*, *Latinisque* litteris bene imbutus. Obiit Vir apprime religiosus catharro opprimente *Eberspergæ*, anno 1645. die 23. Ianuarii, ætatis 59. Ab illo extant:

I. *Seneca christianus*. in 24. *Augustæ*. 1637. Editit *Noster* nomine *Collegii Augustani*, suo autem suppresso, Libellum hunc, quem ex sententiis *Senecæ* congesserat ad mores christianæ perfectionis instituto aptos formandos. V. PLACII *Theatr. Anonym.* p. 344. & *Alegambium* in *Biblioth. Scriptor. Soc. Iesu*, p. 226. & 449. Recusus fuit *Romæ*. 1648. in 24.

II. *Vita & Res gestæ S. Norberti*, *Archiepiscopi Magdeburgensis*, *sacræ Canonicorum Præmonstratensium* *familiae Conditoris*. in 8. *Augustæ*. 1641. quam dedicavit *Vitali* *Præposito* ad *S. Crucem Augustæ*.

Henricus SCHELLENBERG Frater præcedentis annis maior, haud dubie is idem, quem *Annales Academ. Ingolstadt.* ad annum 1578. inter *Inscriptos* nominat, postea *Societati Iesu* sese addidit. Docuit inter alia *Augustæ* publice *Theologiam moralem*, vulgavitque sequentes Disputationes:

I. *Lavacrum Regenerationis*, seu *Baptismus fluminis*. in 4. *Augustæ*. 1625.

II. *Signaculum spirituale*, seu *Confirmationis Sacramentum*. in 4. *Augustæ*. 1626.

Hie-

*Hieronymus SCHELLENBERG ab Hainberg (d)
Patritius Augustanus*, scripsit Opusculum tripartitum h. t.

Mater dolorosa, i. e. Dolores & Amaritudines, quas in singulis Vitæ Christi articulis Virgo & Mater eius Maria perpetiebatur. Dicavit pater anno 1663. mox memorato Vitali Præposito: editit autem filius

Gundisalvus SCHELLENBERG, Alumnus Ordinis S. Dominici, Prædicator (ut vocant) generalis: inservitque Operi, proprio à se Marte conscripto h. t.

Lapides quinque Davidici, oder Sonn- und Festtägliche Predigen, in 4. Augspurg. 1717. Has Concessiones dicavit Gundisalvus Augustino Im-Hofo Præposito ad S. Crucem Augustæ.

(d) Est Prædium ad amnem Schmutteram situm.

SPRENG (Ioannes) Poeta.

Augustæ anno 1524. natus, optimis studiis Wittebergæ vacavit, ubi etiam magistrali Laurea decoratus est. In patriam redux græcam latinamque linguam in ludo San-Annaeano docuit. Hinc eum Phil. Iac. CROPHIUS (a) ad annum 1555. inter illius loci didascalos memorat: et quamvis Ioannem Streng appellat, hoc tamen solo typi erre fecit.

Augustæ Heidelbergam translatus, in tradendis mox dictis linguis iterum versatus est. Per istud temporis spatium accidit, anno nimirum 1561. ut,

(a) In *Historia vernacula eiusdem Ludi.* p. 99.

Bibl. Augst. Alph. X.

P

ut, unâ cum aliis Professoribus *Heidelbergensis*bus, Martino CRUSIO, obitu *Sibyllæ* uxoris desolato, solatium Carmine latino afferret; de quo vide CRUSII *Germano-Græciam*, p. 135.

Cum vero *Iurisprudentiæ* quoque haud proletariam operam impendisset, patrios revisens Lares, *Notarii publici* munus, idque multa cum laude gesit. Quo tempore ad traducendos tum *Græcos* tum *Latinos* Scriptores aggressus, ex *Poësi* præcipue *Teutonica* magnam sibi famam inter ætatis suæ Poetas collegit. Obiit anno 1601. die 30. Martii celeri morte raptus, anno ætatis 77.

In dictorum confirmationem addere juvat *Carmen Germanicum*, quod *Christophorus Weiemmair*, Notarius Augustanus immatriculatus, in honorem Sodalis sui composuit, eiusque *Effigie* (b) subscripsit:

Magister Iohann Spreng geehrt,
In freyen Künsten wohl gelehrt,
Hett nebenstehende Gestalt;
Als er durch Gottes Gnad war alt
Siebenzig und vier Jahr mit Wunder:
Hernach thet er noch mehr besunder
Drey ganzer Jahr mit stiller Ruh
In seinem Leben bringen zu.
Als man sechszehn hundert Jahr,
Und eines darzu zehlen war,
Am dreyßigsten Tag also
Im rauchen Monath Martio
Abfordert ihn der ewig Gott
Aus der Welt durch einen schnellen Tod.
Der Leib liegt in der Erd begraben,

Sein

(b) V. *HOMERI Iliadem à Nestro veribus germanicis redditam.*

Sein Seel in Freuden ist erhaben.
 Dieser Mann hat in seiner Jugend
 Betrachtet nach Künsten und Tugend,
 Wie er dann durch sein fleißig Studieren
 Zu Wittenberg thet Magistrieren.
 Folgend zu Augsburg in der Stadt,
 In seinem Vaterland er hat
 Die Griechisch und Lateinisch Sprach,
 Wie auch zu Heidelberg hernach
 Der hohen Schul gelert mit Fleis;
 Deshalb ihm menniglich gab Preis,
 Bis das er endlich widerum
 Zu Augsburg erst zu Haus ist kommen;
 Da er in seinem Amt verpflicht
 Vill Instrument hat aufgericht
 Die noch in ganz Europa weit
 Bleiben berühmt zu aller Zeit,
 Immitelst seines Amts bedacht
 Hat er die übrig Zeit zubracht
 Mit Bücher teutsch zu transferiern
 Dadurch sein Vaterland zu zieren.
 Marcellus Pallingenius
 Redt herrlich teutsch und gibt Zeugnus;
 Die Verwandlungen der Gestalten
 Ovidii sein Lob erhalten:
 Homerus und Maro mit Nahmen
 Erheben auch sein Lob beredsamen
 Lieblich in unser Mutterzungen
 Mit teutschen Reimen ungezwungen:
 Erasmi Sprichwörter darneben
 Ihm ewig Lob und Preis thuen geben:
 Basilius teutsch redet klärlich
 Durch sein Fleis und Arbeit beschwärlich:
 Josephi Bücher hochgeacht

Hat er gar zierlich teutsch gemacht
 Aus des griechischen Textus Prob,
 Dadurch ihm bleibt ewiges Lob.
 Noch hat er über das auch sunst
 Zu des Meystergesanges Kunst
 In teutscher Sprach gros Lieb getragen;
 Darumb ihm alle Lob nachsagen,
 Welliche damit sein behafft,
 Und verstecken recht ihr Eigenschaft:
 Wie dann thut nemmen wunderfrey
 All diejenigen dabey
 Seiner vilfaltigen Gedicht,
 In Meyster Thönen zugericht,
 Künftlich an Reimen, Mas und Zal:
 Dergleich man nicht find überall
 In ganzer teutscher Nation.
 Daher ihm recht gebührt die Cron.

Opera Nostri hinc, inde inveni, quæ sequuntur:

I. OVIDII *Metamorphoseos Libri XV.* per Iohannem Sprengum editæ. 1563. in 12. cum figuris. Ita habet Catalogus Biblioth. Bünavian. T. I. p. 319. ubi additur: *Ob deficientem Tituli paginam locus impressionis addi nequit; annus 1563. expressus est post Dedicationem*

II. Homeri *ILLIAS*, Germanicis Versibus redita in folio. Augspurg. 1610.

III. VIRGILII *Aeneis*, Teutonico Carmine expressa. in fol. Augspurg. 1610. Dicavit Elias Wilerus, Bibliopola Augustanus, Carolo Fillingero Baroni in Schænenberg Sc. Quid de hac Versione sentias, doceris, Lector! à Ioanne Christophoro SCHWARZIO in *Æneide Virgilii*, ab ipso ligata ora-

pratione anno 1761. Ratisbonæ. in 8. vulgata, in
Præfatione.

IV. OVIDII *Metamorphoses.* Germanice.

V. *Basilius.* Teutonice.

VI. *Iosephus Iudæus.* Allemanice.

VII. ERASMI Roterodami *Proverbia.* Germanice.

VIII. MARCELLI PALINGENII *Zodiacus Vitæ,*
rythmis Germanicis expressus. in 8. Laugingen.

1599.

Non solum autem Teutonicæ, sed etiam Latinæ Poeseos peritissimus extitit Noster. Hinc in Deliciis Poetarum Germanicorum (c) P. VI. p. 304. Francofurti. 1612. repperire est eius

X. *Carmina quædam latina.*

Consuli de Nostro poterunt KOENIGII Biblioth. vet. & nov. Liber: *Critische Beyträge zur deutschen Sprache.* T. I. III. Liber: *Merckwürdigkeiten der Dresdenschen Bibliothek.* T. II.

(c) Male ibi vocatur Io. Spengius.

VISCHACH (Ioannes de)

Abbas San-Udalricanus.

Genere nobilis, Ordinem S. Benedicti amplexus mediò ferme sæculò XIV. in Augustano, SS. Udalrici & Afræ, cænobio claruit: ad cuius gubernacula, post obitum Abbatis Conradi Winckleri, regenda anno 1355. concordibus votis electus fuit. Monasterium quibùsdam redditibùs auxit, munificos benefactores, fratres suos germanos, nactus: quorum alter Rudolphus, assumpto monastico habitu, opimam hæreditatem cænobio contulit: alter Albertus, in sæculo remanens, plura bona eidem asceterio dono dedit, quæ enumerare non

omisit *Khammius* in *Hierarch. Augst. P. III. Regul.* p. 63. Hinc corriges *Sigismundum Maysterlinum* in *Chronico suo Augstano* (a), de *Nostro* in hæc verba scribentem: *Neutralis in regimine, sicut statum loci invenerat, sic reliquit.* Quem errorem et si in *Chronographia sua Augstensium MSS.* repetat idem, minimè tamen audiendus est.

Præfuit teste *Casp. Bruschio* (b) *Noster* (non genere tantum & *Majorum imaginibus*, sed et propria virtute ac probitate conspicuus) ita, ut à nemine reprehendi possit. Quod ipsum *Khammius l. c.* confirmat addens: *eum morum honestate et regendi dexteritate excelluisse.*

Fuit *Musices & Orthographiæ* (meliùs *Calligraphiæ*) peritissimus; unde eum *Gassarus* in *Annaib. Augsburgenibus* (c) diligentissimum *Librarium*, & *Musicum eximum* vocat. *Calligraphiæ* suæ specimina reliquit *Antiphonarium*: duo grandia *Gradualia*: aliisque à se ante adeptam dignitatem abbatialem scite exarata. *Dictorum Gradualium* uni sequentes *Versus leoninos*, rudiorem adhuc temporum illorum *Musam* redolentes, testante *Wilhelmo Witttero* (d) subscriptis:

*Martyr laudanda: Fl̄os, Afra! Dei veneranda
Præsule cum claro, cum Præsule (nomine charo
Pror-*

(a) Habet istud inter *Pistorii Script. Rer. Germ. T. III.*
p. 676.

(b) In *Monastryologia*.

(c) Hos vide inter *Menchenii Script. Rer. Brunsvic. T. I.*
p. 1496.

(d) In *Catalog. Abbat. Monast. San - Udalric. MSS.* pag. 118. Confer *P. Placidi Braun Notit. histor. litterariorum de Codicibus MSS. Bibliothecas San - Udalric.* Vol. III. p. 14.

*Prorsus) Udalrico, Regis cœlestis Amico,
Tu non subsannas, quod ego tibi trado Ioannes
De Vischach natus, cognomine sic vocitatus
Librum præsentem, Gradale, multo placentem.
Conscripti tale Ioannes Vischach Gradale*

Scripsit præterea *Tradatum de Immunitate Ecclesiastica*, quem laudat *Guilielmus Eisengrein* in *Catalogo Testium Veritatis*, p. 142. b. verbis sequentibus: *Ioannes nobilis Eques de Vischbach... Philosophus, Orator, atque Poeta celebris, Musicus absolutissimus, Theologus divinarum Scripturarum consummatissimus de Immunitate Ecclesiæ Volumen scripsit.* Ab his minime ab ludunt, quæ mox à me laudatus *P. Placidus Braun l. c. monet: Scripsit Ioannes plura, quæ Audoris ætate adhuc Bibliothecam nostram decorarunt; ait nunc deperdita merito deplorantur.*

Inter vivos esse desiit *Ioannes* anno 1366. ad diem 15. Ianuarii fato sublatus, terræque mandatus in peristylio.

Ignoravit *Nostrum* penitus *Io. Alb. FABRICIUS* in *Biblioth. m. & i. Latinit.* quam ex dictis supplerere poteris.

WELLINGI (*Udalricus & Conradus*)

Fratres, ambo Monachi ad SS. *Udalricum & Afram, Augustæ*, floruerunt sæculo XIV. ineunte, laudati à *Voffio* (a) *Fabricio* (b) *Caveo* (c) *Ziegelbauero* (d). Ab eis habetur

Con-

- (a) In *Libro de Historic. Latin.*
- (b) In *Biblioth. med. & inf. Latinit.*
- (c) In *Appendice ad Histor. litterar.*
- (d) In *Histor. litter. Ord. S. Bened. T. IV. p. 438.*

Continuatio Historiae Henrici Steronis, (Monachi Altachæ inferioris) de Rebus gestis Rudolphi Habsburgici, Adolphi Nassovii, & Alberti Austriaci Imperatorum.

Ista Continuatio, ab anno 1300. quō Stero desinit, usque ad annum 1333. excurrens, invenitur in Marq. Freheri Script. Rer. Germanic. Editionis Struvianæ, Tom. I. p. 581.

